

ШМ Мирослава
АНДРО

Myroslava
SHANDRO

Miroslava
SANDRO

ГУЦУЛЬСЬКІ

ВИШИВКИ

Cusături huțule

Hutsul embroideries

Книга видана за сприяння
Міністерства культури і релігії Румунії
та Чернівецької обласної державної адміністрації України

Cartea a fost editată cu sprijinul
Ministerului Culturii și Cultelor din România
și Administrația regională Cernauți din Ucraina

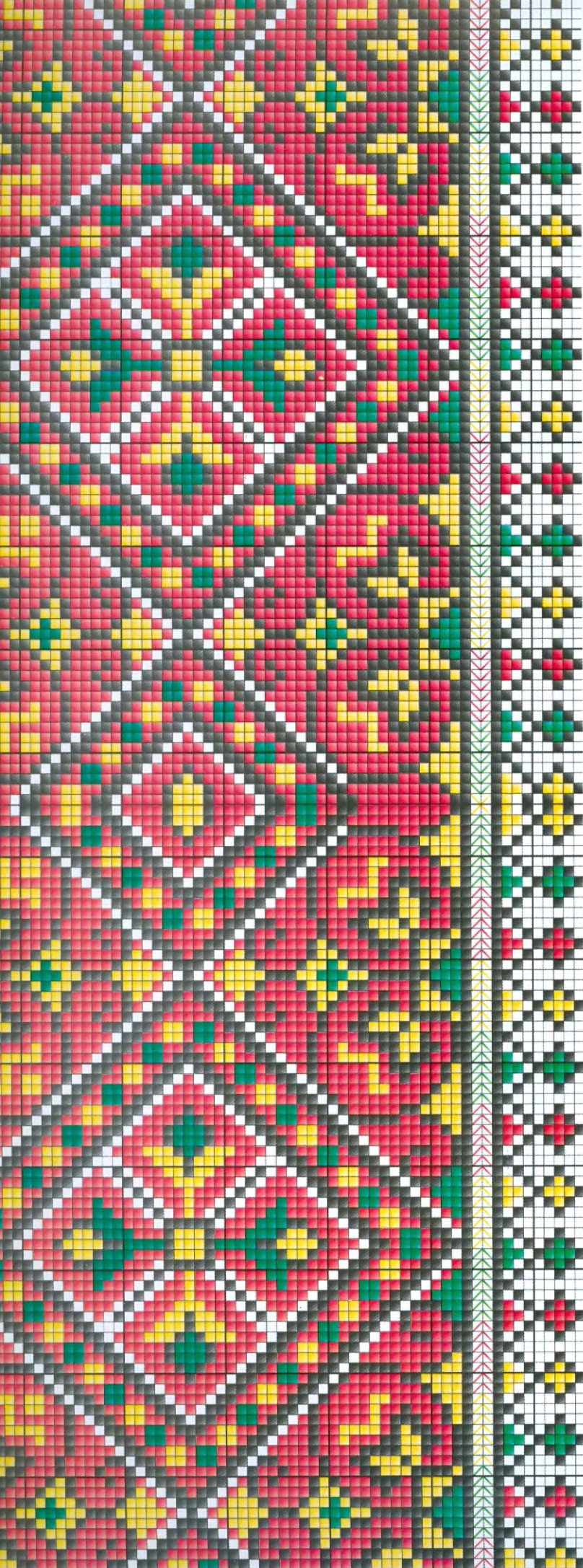
The book has been published by the support
of the Ministry of Culture and Religious Affairs of Romania
and Chernivtsy Regional State Administration of Ukraine

KRITERION

BUKREK

Мирослава Шандро

Гуцульські ВИШИВКИ

Видавництво «Критеріон»
Клуж-Напока • Румунія

Видавничий дім «Букрек»
Чернівці • Україна

2005

Miroslava Șandro

Myroslava Shandro

Cusături
huțule

Hutsul
embroideries

Editura **Kriterion**
Cluj-Napoca • Romania

Kriterion publishing,
Cluj-Napoca • Romania

Casa editorială **Bukrek**
Cernăuți • Ukraine

Bukrek publishing house,
Chernivtsy • Ukraine

2005

2005

ББК 85.126.9
Ш20

Переклад англійською мовою – *Олександра Колесник*

Переклад румунською мовою – *Ліна Олар*

Traducere în limba engleză – *Olexandra Kolesnik*

Traducere în limba română – *Lina Olar*

Шандро Мирослава

Ш20 Гуцульські вишивки / українською, румунською та англійською мовами. – Клуж-Напока: Критеріон; Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005. – 104 с.; іл.
ISBN 966-399-007-4

ББК 85.126.9

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale din România
Miroslava Șandro**

Cusături huțule / Șandro, Miroslava – Cluj-Napoca * Cernăuți: Editura Kriterion * Editura Bukrek – 2005 – 104 p.

ISBN 973-26-0832-3

© Остап Шандро, спадкоємець Мирослави Шандро, 2005
© Раїса Захарчук-Чугай, передмова, 2005
© Видавництво «Критеріон», 2005
© Видавничий дім «Букрек», 2005

© Moștenitorul lui Miroslava Șandro – Ostap Șandro, 2005
© Raisa Zaharciuk-Ciuhai, prefață, 2005
© Editura Kriterion, 2005
© Casa editorială Bukrek, 2005

Зміст

Раїса Захарчук-Чугай,
доктор мистецтвознавства, професор
Зачудування красою 6

Мирослава Шандро
Вишивки буковинської Гуцульщини в Румунії 30

Таблиці із 224 узорами вишивки 53

Cuprins

Raisa Zaharciuk-Ciuhai,
doctor în studierea artelor, profesor
Vrăjită de lumea frumosului 7

Myroslava Şandro
Broderiile huţule din Ținutul bucovinean în România 31

Planşe cu 224 de modele de broderie 53

Contents

Raisa Zaharchiuk-Chugai,
doctor in arts, professor
Enchantment of beauty 7

Myroslava Shandro
The Embroideries of Bukovyna's Hutsulshchyna Population in Romania 31

Tables of 224 embroidery patterns 53

Зачудування красою

Гуцульська вишивка – унікальне явище в мистецькій культурі українського народу. До неї, як до життєдайного джерела, звертаються вчені різних профілів, аби глибше висвітлити давні традиційні основи матеріально-духовного життя гуцулів. Їх вишивка розвивалась у загальному руслі еволюції вишивального мистецтва українського народу на базі давньоруської культури. Упродовж віків у цьому етнографічному районі України ішов складний процес кристалізації стійких художньо-стильових канонів вишивання. В розробці орнаменту гуцульські вишивальниці досягли вершин художнього рівня. Це вони створили вишивки, які оцінюються як високомистецькі твори, що здобули визнання і всесвітню славу.

Важливо, що вишивка Гуцульщини зберегла давні магічні мотиви-символи. Вона майже нічого не втрачала із своїх надбань, а поступово нагромаджувала орнаментальне багатство. Вивчення архаїчних пластів орнаментального гуцульського мистецтва допомагає аналізувати складні питання взаємозв'язків, взаємовпливів і локальних відмінностей в традиційно-побутовій мистецькій культурі населення Карпатсько-Балканського регіону.

Вишивка гуцулів – це найпоказовіший вид українського народного мистецтва, який має широкі аналогії в культурі сусідніх народів (румунів, угорців, словаків та ін.), що зв'язані етнічними контактами в загальних шляхах розвитку мистецтва слов'янських народів.

Художнє багатство вишивок гуцулів визначають численні відмінності, які сформувались під впливом конкретних історичних, географічних, соціально-економічних умов. Гуцульщина славилась окремими центрами, осередками-школами вишивального мистецтва. Приклад: вишивки сіл Космач, Рахів, Яворів, а також Путили, Вижниці та ін. В них при спільних ознаках є типові локальні риси, виявлені в орнаменті, колориті, техніках виконання, що сформувались давно і стали традиційними, улюбленими. Як розгадати-розшукати джерельні

Мирослава Шандро. Гerdани.
Бісер: силяння, плетіння, село Нісіпіт, 50-і роки XX ст.

Myroslava Şandro. Zgarde.
Mărgele, satul Nisipitu, anii 50 din secolul XX.

Myroslava Shandro. Gerdans. Beads: bead-threading, weaving;
Nisipitu village, the fifties of the twentieth century.

Vrăjită de lumea frumosului

Broderia huțulă este un fenomen unic în cultura artistică a poporului ucrainean. La ea, ca la un izvor dătător de viață, apelează savanții de diferite profiluri pentru a oglindi mai profund temeliile tradiționale vechi ale vieții material-spirituale a huțulilor.

Broderia lor s-a dezvoltat pe făgașul general al evoluției artei brodatului poporului ucrainean, având ca bază cultura veche rusă. Pe parcursul secolelor în această regiune etnografică a Ucrainei a continuat procesul complex de cristalizare a canoanelor artistice și de stil în broderie. La elaborarea ornamentului, brodezele huțule au atins culmile acestei arte. Anume ele au creat acele broderii care sunt apreciate ca niște adevărate opere de artă și care se bucură de recunoaștere și renume mondial.

Este important de semnalat că broderia la huțuli a păstrat motivele-simboluri magice străvechi. Broderia nu pierde aproape nimic din patrimoniul ei inițial, iar cu timpul, acumula și mai multă bogăție ornamentală. Studiarea straturilor arhaice ale artei ornamentale huțule ajută în analizarea problemelor complexe a relațiilor și a influențelor reciproce, precum și a specificului local în cultura artistică tradițională a populației din regiunea Carpaților și a Balcanilor.

Brodatul huțul este cel mai concludent gen al artei populare ucrainene care are analogii largi în cultura popoarelor vecine (români, unguri, slovaci ș.a.) care sunt legate prin contacte etnice pe căile generale de dezvoltare a artei popoarelor slave.

Bogăția artistică a cusăturilor huțule este determinată de multiple particularități ce s-au format sub influența unor condiții istorice, geografice, social-economice concrete. Ținutul huțulilor era cunoscut prin centrele și școlile sale de brodat. Exemplu: broderiile din satele Kosmaci, Rahiv, Iavoriv, de asemenea din Putyla, Vijnița ș.a. În ele, pe lângă caracteristicile comune, găsim trăsături tipice locale, manifestate prin ornament, colorit, tehnica de execuție ce s-au format mai demult și au devenit tradiționale, preferate. Cum ar putea să fie identificate izvoarele de bază ale particularităților artistice în broderia huțulă?

Enchantment of beauty

The Hutsul embroidery is a unique phenomenon in the artistic culture of the Ukrainian people. Scientists of different professions appeal to it, like to an invigorating origin, in order to enlighten the ancient traditional roots of the Hutsuls' materials and spiritual life. Their embroidery developed simultaneously with the evolution of the Ukrainian people's embroidery art based on the old Russian culture. Over the centuries a complex process of the crystallization of steadfast artistically-stylistic embroidery canons was taking place in this ethnographical region of Ukraine. In the elaborations of the ornament Hutsul embroiderers achieved a high artistic level. It was them who created the embroideries, which were appreciated as high-artistic works and received recognition and world fame.

It is important that the embroidery of Hutsulshchyna has preserved its ancient magic motives and symbols. It lost nearly nothing from its features, but gradually was simplifying its ornamental richness. The scrutiny of the archaic layers of Hutsul ornamental art helps to analyze complex questions of the interconnections, mutual influences and local differences in the traditional everyday artistic culture of the people living in the Carpathian-Balkan region.

The Hutsuls' embroidery is the most impressive form of Ukrainian folk art, which has wide analogies in the culture of neighboring peoples (Romanians, Hungarians, Slovaks and others). Due to their ethnic relations these are connected to the common ways of the development of Slavonic peoples' art.

The artistic wealth of the Hutsuls' embroideries is determined by numerous variations, which were influenced by historical, geographical and socio-economic conditions. Hutsulshchyna was famed for special centers, schools of embroidery art, i.e. the embroideries of Kosmach, Rakhiv, Jaworiv villages, and also Putyla, Vyzhnytsia and others. In these centers there are typical local features, revealed in the ornament, coloring, techniques, which had been formed long ago and become traditional, the specific community's favorite forms. How can we discover or find the basis of the local artistic specificities of the Hutsul embroidery?

Мирослава Шандро. Рушник (фрагмент).
Домоткане бавовняне полотно.
Вишивка: хрестик, село Нісіпіт, 1970 р.

Myroslava Şandro. Ştergar (fragment).
Pânză de bumbac de casă.
Brodatul: cruciulițe, satul Nisipitu, anul 1970.

Myroslava Shandro. Towel (fragment).
Homespun cotton linen.
The embroidery: crosses; Nisipit village, 1970.

основи локальних художніх особливостей
гуцульської вишивки?

Це актуальне сьогоденне завдання
мистецтвознавчої науки вимагає комплексного
дослідження, залучення опрацьованих
відомостей істориками, етнографами,
археологами, мовознавцями, соціологами та ін.

Передовсім необхідне глибоке детальне
вивчення, картографування орнаменту вишивок
в усіх селах, де здавна живуть гуцули. На жаль,
мистецтвознавці України не мали можливостей
(до проголошення державної незалежності)
грунтовно вивчати вишивку гуцулів, які живуть
за її межами. У вітчизняних наукових працях
питання історії, мистецьких вартостей вишивок
українського зарубіжжя поки що, в основному,
залишилось білою плямою.

З початку 90-х років минулого століття в
Україні розпочалась нелегка робота над
дослідженням матеріально-духовної культури
українського зарубіжжя. Зокрема в Інституті
Народознавства Національної Академії
Наук України готується відповідна програма
і створення окремого наукового відділу.
Проведене історико-етнографічне дослідження
«Лемки і Лемківщина». В ньому ретроспективно
висвітлено певну регіональну своєрідність
укладу, господарського життя, побуту,
традиційну і духовну культуру лемків – цієї
етнографічної групи українського народу,
які у воєнні лихоліття насильно виселені з
рідних земель і тепер живуть поза українською
державною територією.

Історики, етнографи працюють над складними
проблемами етнографічної науки України,
над комплексним дослідженням її численних
етнографічних районів. Так, Роман Кирчів,
доктор, професор пише: «Визначаючи
етнографічні райони і підрайони, не можна
обмежуватися лише етнічною територією,
окресленою теперішніми державними
кордонами України. Звичайно, ми не пропагуємо
перегляд існуючих державних кордонів
з нашими сусідами, але як етнографи не
можемо замовчувати того, що східна частина
етнографічної Слобожанщини належить тепер
до Росії, а північно-західна частина українського
Полісся (Берестейщина) – до

Această sarcină actuală a științei despre artă necesită o cercetare complexă, cooptând aici și datele prelucrate și oferite de istorici, etnografi, arheologi, lingviști, sociologi ș. a.

În primul rând, se cere o profundă studiere în detaliu, cartografierea ornamentului broderiilor în toate satele unde din timpurile străvechi locuiesc huțulii. Spre regret, specialiștii în domeniul studiului artei din Ucraina n-au avut posibilități (mai ales, până la proclamarea independenței de stat) să studieze temeinic broderia huțulilor care trăiesc în afara hotarelor ei. În lucrările științifice din țară chestiunile legate de istorie, de valorile de artă ale broderiilor ucrainenilor de peste hotare, deocamdată, au rămas, o pată albă de culoare.

La începutul anilor 90 din secolul trecut în Ucraina a început o activitate intensă de cercetare a culturii material-spirituale a diasporei ucrainene. În momentul alcătuirii acestui material, la Institutul de Etnografie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei se elaborează un program corespunzător și are loc crearea unei secții științifice speciale. S-a efectuat o cercetare istorico-etnografică „Lemky și Lemkivșcina”. În ea este oglindită retrospectiv o anumită originalitate locală a traiului, a vieții economice, a culturii tradiționale și spirituale a lemkilor – acestui grup etnografic al poporului ucrainean care în momentele grele ale războiului a fost ridicat cu forță de pe pământul natal și obligat să trăiască în afara teritoriului de stat ucrainean.

Istoricii și etnografii studiază problemele complexe ale științei etnografice din Ucraina, precum și numeroasele ei regiuni etnografice. Astfel, Prof. Dr. Roman Kyrčiv, afirma: „Determinând regiunile și subregiunile etnografice noi, nu ne putem limita doar la teritoriul etnic schițat de actualele frontiere de stat ale Ucrainei. Firește, noi nu propagăm ideea revizuirii frontierelor de stat existente cu vecinii noștri, însă, ca etnografi, nu putem trece cu vederea acel fapt că partea etnografică răsăriteană a Ținutului Slobojanșcina aparține acum Rusiei, iar partea de nord-vest a Polisieii (Beresteișcina) – Bielorusiei și Ținutul Pidleașia – Poloniei, că în hotarele Poloniei au nimerit și prelungirea părții de vest a Volyniei – Ținuturile Holmșcina, Nadseannia Peremysl-Iaroslav, marginea apuseană a Ținutului Boikilor și tot teritoriul Lemkivșcinei galițiene; că partea sudică a Ținutului Lemkilor (Transcarpatia) se află

This current task of the art science demands combined observation that makes us of the valuable records of historians, ethnographers, archaeologists, linguists, sociologists and others.

First, this task needs deep and detailed study; mapping of the embroideries' ornament in all the villages, where the Hutsuls have been living for a long time. It's a pity that the art-critics of Ukraine had no possibilities (before the proclamation of State independence) to study thoroughly the embroidery of the Hutsuls living out of its frontiers. In the domestic scientific works due to historical circumstances the artistic values of the embroideries of the Ukrainian living abroad has remained a white blot.

From the beginning of the nineties of the last century a hard work had been started in Ukraine aiming the observation of the material and spiritual culture of the Ukrainian abroad. Specifically, in the Ethnographic Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine a special programme and creation of a proper scientific branch is being established. A historical-ethnographical study entitled „*Lemks and Lemkivshchyna*” has been carried out. This study interprets retrospectively a proper regional peculiarity of the mode, household life, way of life, traditional and spiritual culture of the *Lemks*. This ethnographical group of the Ukrainians was evicted during the war out of their native lands by force, and now lives abroad.

Historians, ethnographers deal with the complex problems of Ukraine's ethnography, compound observations of its numerous ethnographical regions. Thus Roman Kyrchiv, a scientist and professor writes: „When determining ethnographical regions and sub regions, we must not confine ourselves only to the ethnic territory, limited by the modern State frontiers of Ukraine. Of course, we don't propagate the revision of the existing State frontiers with our neighbours, but as ethnographers, we can't hush up, that the eastern part of ethnographical Slobozhanshchyna belongs now to Russia, and the north-western part of Ukrainian Polissia (Beresteishchyna) – to Byelorussia, and Pidliashchia – to Poland, that within Poland are the sequels of western Volhynia – Kholmshchyna, Peremyshl-Jaslav Nadsiania, the western outlying districts of Boikivshchyna and all the territory of

Писанки. Писанковий розпис, село Ульма,
50-і роки ХХ ст.

Ouă încondeiate, satul Ulma,
anii 50 din secolul ХХ.

Easter eggs painting, Ulma village,
the fifties of the twentieth century.

Білорусії і Підляшшя – до Польщі; що в межах Польщі опинилися продовження західної Волині – Холмщина, перемисько-Ярославське Надсяння, західна окраїна Бойківщини і вся територія галицької Лемківщини; що південна частина Лемківщини (Закарпаття) знаходиться у Словаччині, а південно-східна частина буковинської Гуцульщини – в Румунії».

Життя українців поряд з румунами в Буковині закономірно позначилось на їх традиційній культурі. Перед наукою стоїть завдання об'єктивного, правдивого узагальнення локальних особливостей, закономірностей традиційної культури українського народу.

Це стосується і порівняно молодого в Україні мистецтвознавчої науки. Йдеться про узагальнене цілісне дослідження історії українського народного мистецтва, характеристики всіх його видів і визначення їх науково-художньої цінності та введення в світовий науковий обіг.

Збираючи матеріали про гуцульську вишивку до колективної історико-етнографічної монографії «Гуцульщина» і до книги «Українська народна вишивка»..., я обстежувала вишивальне мистецтво провідних районів Гуцульщини в Україні. Але ж мені бракувало матеріалів про вишивки гуцулів, які живуть поза межами України. Це позначилось на цілісній характеристиці гуцульської вишивки.

Зрозуміло, що в мистецтвознавчих дослідженнях окремих явищ не можна обмежуватися лише етнічною територією, окресленою державними кордонами України. Поза нашими дослідженнями залишився цінний пласт українського народного мистецтва Буковинської Гуцульщини в Румунії.

Виходячи з цих обставин, надзвичайно важлива науково-дослідницька, популяризаційна, практична творча діяльність Мирослави Шандро. Народилась вона 16 травня 1916 р. в селі Стирча Глибоцького району в родині вчителів. Дитинство її пройшло в селі Берегометі над Серетом Чернівецької області. В 1936 році закінчила Чернівецьку вчительську семінарію. Вчителювала в школах сіл Киндешти, Рожешти та ін. Ботошанського повіту. Останні двадцять

în Slovacia, iar partea de sud-est a Ținutului huțul bucovinean – în România.

Viața ucrainenilor împreună cu românii în Bucovina, în mod firesc, s-a răsfrânt asupra culturii lor tradiționale. În fața științei stau sarcinile sintetizării obiective, veridice a particularităților locale ale culturii tradiționale a poporului ucrainean. Aceasta se referă și la știința studierii artei, care este comparativ tânără în Ucraina. Este vorba despre o cercetare generală și integrală a istoriei artei populare ucrainene, a caracteristicii tuturor genurilor ei și determinarea valorii lor științifico-artistice, precum și introducerea lor în circuitul științific universal.

Adunând materiale despre broderia huțulă pentru monografia istorico-etnografică colectivă „Ținutul huțul” și pentru cartea „Broderia populară ucraineană”, am avut parte să studiez arta brodatului în principalele regiuni ale Ținutului huțul în Ucraina. Îmi lipseau, însă, materiale despre broderiile huțulilor care trăiesc în afara hotarelor Ucrainei, din această cauză neputând avea o caracteristică unitară a broderiilor huțule.

Se înțelege că în cercetările de artă ale anumitor fenomene, nu ne putem limita numai la teritoriul etnic al frontierelor de stat a Ucrainei. Din păcate, stratul valoros al artei populare ucrainene a Ținutului huțul bucovinean din România a rămas în afara cercetărilor noastre.

Plecând de la aceste circumstanțe, extrem de importantă este această activitate de cercetare științifică, de popularizare și cea practică a Myroslavei Șandro. Ea s-a născut la 16 mai 1916, în satul Styrcea din raionul Hliboca, într-o familie de învățători. Și-a petrecut copilăria în satul Berehomet pe Siret, din regiunea Cernăuți. În anul 1936 a absolvit seminarul de învățători din Cernăuți. A fost învățătoare în școlile din satele Chindești, Rogojești și altele din județul Botoșani. Ultimii 20 de ani a fost învățătoare la școala din satul Nisipitu, județul Suceava din România.

Galician Lemkivshchyna; that the southern part of Lemkivshchyna (Tran Carpathian region) is in Slovachchyna, and the south-western part of Bukovyna's Hutsulshchyna – in Romania.”

The Ukrainians' way of life beside the Romanians in Bukovyna preserves their traditional culture. Science has a target of objective, truthful generalisation of the local peculiarities and objective laws of the Ukrainian people's traditional culture. This stands for art science that is comparatively young in Ukraine. The main issue is the generalised integrated observation of the history of Ukrainian folk art, the characteristics of all its forms and determination of their artistic value, respectively their launching into world-wide scientific use.

While gathering materials about the Hutsul embroidery for a collective historical-ethnographical monograph entitled „Hutsulshchyna” and for a book entitled „Ukrainian folk embroidery” I inspected the embroidery art of the leading regions of Hutsulshchyna in Ukraine. However I could not find materials about the embroideries of the Hutsuls living abroad, which could have given information on the integrated characteristic of the Hutsul embroidery.

It is clear that in art studies of individual phenomena, one cannot confine himself only to the ethnic territory, limited by the State frontiers of Ukraine. A valuable layer of the Ukrainian folk art of Bukovyna's Hutsulshchyna in Romania remained out of our observations.

The proceeding not influenced by these circumstances, the research and other creative activities of Myroslava Shandro are extremely important. She was born on May 16, in Styrcea village of Glybotskyi region in a family of teachers. She spent her childhood in Berehomet village over the Seret, Chernivtsi region. In 1936 she finished the teachers' seminary of Chernivtsi. She taught in the schools of Kyndeshty, Rogozheshty villages and others of Botoshyns'kyi region. During the last 20 years she was teaching in the school of village Nisipit of Suceava region in Romania.

Мирослава Шандро. Рушник (фрагмент).
Домоткане лляне полотно.
Вишивка: хрестик, мережка, село Нісіпіт, 1965 р.

Myroslava Şandro. Ştergar (fragment).
Pânză de in de casă.
Brodatul: cruciulițe, măregele, satul Nisipitu, anul 1965.

Myroslava Shandro. Towel (fragment).
Homespun flax linen.
The embroidery: crosses, laces; Nisipit village, 1965.

років учителювала в школі села Нісіпіт Сучавського повіту в Румунії.

Вона перша в Румунії розпочала детальне вивчення народного мистецтва цього краю. Зацікавлення до нього у Мирослави Шандро виникло в юнацькі роки. Розповідала: «Все моє дитинство та юнацькі роки пройшли в горах, між гуцулами. Я ознайомлювалась з їхніми звичаями, побутом, зуміла заглянути в їхню щиру душу. Відтоді плекала до них глибоку і сердечну симпатію, захопилася матеріальною і духовною культурою верховинців... Упродовж 40 років вивчала щоденне життя гуцулів.

У цій околиці записувала все те, що було гарне: пісні, колядки, перекази, повір'я, примовки. Окремо збирала матеріали про гуцульське весілля. Завжди іще та іще раз переконувалась, що гуцули – доброзичливий, поетичний і життєрадісний народ, з природи кмітливий і чутливий, з багатою творчою уявою і все це відбувається у його фольклорі... Мною керувало бажання, щоб не пропали безцінні скарби народного мистецтва. Вона була ретельним та невсипущим записувачем афористичного, влучного, запашного, дзвінкого и дотепного. Її записники ще чекають своїх дослідників.

Копітка наукова праця. Майже двадцять років Мирослава Шандро записувала пісні переважно в околицях села Нісіпіт Сучавського повіту, про яке говорила, що воно «неначе колиска, опутане віковими смерековими лісами, бистроплинною річкою Сучава». Її збиральницькою роботою цікавились науковці Румунії, України.

В 1974 р. видавництво «Критеріон» у Бухаресті видало окрему книгу упорядкованих Мирославою Шандро пісень під назвою «Ой ковала зозулечка» (відповідальний редактор Микола Корсюк). Обґрунтовану передмову до неї написав Михайло Михайлюк. Висока оцінка опублікованої праці, схвальні відгуки читачів спричинились до оформлення, підготовки другої книги, в якій вміщені легенди, балади-бувальщини, записані Мирославою Шандро в селах Ульма, Нісіпіт, Бродина, Рогожешти та ін. Назва книги «Співаночки моєї любові». Вона опублікована в 1977 році з підібраним епіграфом: «Співаночки моєї любові, кілька вас умію, хіба піду в полонину, по шварі посію». В передмові до книги

Ea este prima persoană în România care a început studiul în detaliu a artei populare din acest ținut. Interesul pentru acest studiu a apărut la ea încă din anii tinereții. Myroslava Șandro povestea: „Întreaga mea copilărie și anii de adolescență i-am petrecut în mijlocul munților, între huțuli. Acolo am cunoscut obiceiurile, traiul lor, am reușit să privesc în sufletul lor curat. De atunci am nutrit o simpatie adâncă și sinceră față de ei, am fost pasionată de cultura materială și spirituală a oamenilor de la munte. Timp de 40 de ani am studiat viața cotidiană a huțulilor.

În această regiune eu îmi notam tot ce îmi părea frumos: cântece, colinde, legende, proverbe, zicători. În mod special adunam materiale despre nunta huțulă. Mă convingeam din ce în ce mai mult că huțulii sunt un popor binevoitor, poetic și iubitor de viață, de la natură ingenios și sensibil, cu o bogată imaginație de creație și că toate acestea se reflectă în folclorul lui... Mă călăuzea mereu dorința ca să nu se piardă comorile scumpe ale artei populare”. „Ea a fost un culegător neobosit și sârguincios a tot ce era aforistic, bine rostit, care să conțină o anumită sonoritate, înțelepciune. Înregistrările ei își așteaptă încă cercetătorii”.

Treceau ani de activitate științifică asiduă. Timp de aproape douăzeci de ani Myroslava Șandro culegea cântece, îndeosebi de prin împrejurimile satului Nisipitu, din județul Suceava, despre care spunea: „este ca un leagăn, înfășurat de păduri seculare de brad, de râulețul repede curgător Suceava”. Despre activitatea ei de culegător se interesau adeseori oamenii de știință din România și Ucraina.

În anul 1974, editura „Kriterion” din București a publicat o carte de cântece, îngrijită de Myroslava Șandro, intitulată „Cum mai cânta cucul” (redactor responsabil Mykola Corsiuc). Această carte a fost prefațată de Myhailo Myhailiuc. Înaltă apreciere la adresa lucrării publicate, comentariile favorabile ale cititorilor au încurajat pregătirea unei a doua cărți care conținea legende și balade-întâmplări, înregistrate de Myroslava Șandro în satele Ulma, Nisipitu, Brodina, Rogojești și altele. Titlul cărții este „Cântecele mele dragi”. Ea a fost publicată în 1977, având un epigraf special: „Cântecele mele dragi, cât de multe vă cunosc, poate-oi urca la munte, acolo să vă sădesc”. În prefața cărții Myroslava Șandro scria: „Din timpul populării acestor meleaguri, s-a născut întâi de toate cântecul care îi însoțea pe oameni

She was the first in Romania, who started a detailed study of this region's folk art. Myroslava Shandro showed a great interest in this since when she was a young woman. She related: „I spent all my childhood and youth in the mountains among the Hutsuls. I acquainted myself with their customs, rural life, managed to look into their sincere soul. Since then I experience a deep and sincere sympathy for them, and I was enthusiastic about the highlanders' material and spiritual culture... I studied for 40 years the Hutsuls' everyday life.”

On the edge of this village she wrote down all she heard and liked: songs, Christmas carols, legends, popular beliefs, by-words. She gathered materials separately about the Hutsuls' wedding. She was convinced repeatedly that the Hutsuls were kind-hearted, poetical and cheerful people, bright and sensitive from birth, with rich creative imagination; and all this is manifested by their folklore. „I was led by a great desire to preserve the invaluable treasures of folk art.” She was a painstaking and tireless collector of the aphoristical, witty, aromatic, ringing and wise genres. Her note-books are still waiting for their explorers.

The years of intricate scientific work were passing. Nearly for 20 years Myroslava Shandro was writing down songs, mainly on the edges of Nisipit village in the Suchavskiy region, about which she said, that it „like a cradle is tangled by secular spruce forests and a fast river, the Suceava”. The scientists of Romania in Ukraine took an interest in her collection work .

In 1974 the Publishing House Kriterion in Bucharest published a special book of songs collected by Myroslava Shandro, named „Oh cuckooed a cuckoo” (the responsible editor was Mykola Korsyuk). The well-founded preface was written by Mykhailo Mykhailiuk. The design, preparation of another book, in which were included legends, ballads-true stories, written down by Myroslava Shandro in Ulma, Nisipit, Brodyna, Rogozheshty and other villages, earned a high appreciation for the published work. The book is entitled „My dear songs”. It was published in 1977 with the epigraph: „My dear songs, how much of you know, shall walk to a meadow and straightly sow”. Myroslava Shandro writes in the book's preface: „From the time of settling of these edges, the song was accompanying people in their everyday labour, in their struggle for survival,

Куманець, плесканка, збанок. Глина.
Рижування, розпис, село Кути, 50-і роки XX ст.

Talger, lut, decor. Satul Kutu, anii 50 din secolul XX.

Kumanets', pleskanka, zbanok. Argil. Ryzhuvannia, painting;
Kuty village, the fifties of the twentieth century.

Мирослава Шандро пише: «З часу заселення цих околиць пісня, народившись, супроводжувала людей у їхнім щоденнім труді, в боротьбі за існування, розкривши їх болі та радощі, сміх та тугу. І була вона, народна пісня, чи не єдиною їх розрадою та порадницею. Насамперед, гадаємо, слід відзначити неперевершеність творіння, життєвість і силу народнопісенних традицій, адже майже в кожному селі цих околиць є прекрасні знавці і носії української народної творчості різних фольклорних жанрів».

Вважаю, що ця оцінка поетичної творчості гуцулів, шана їх мистецького генія була своєрідним кредо Мирослави Шандро у ставленні до різних видів народного мистецтва: вишивки, різьблення і випалювання на дереві, взагалі деревообробництва, писанкарства, кераміки, художньої обробки шкіри тощо. Адже Мирослава Шандро безперервно поруч із словесним фольклором збирала твори народного декоративного мистецтва. Її колекція має важливу науково-мистецьку цінність.

Фахово скомплектовані збірки кераміки, різьблення дерев'яних виробів, тканин, вишивок, писанок, жіночих прикрас – герданів, тобівок та ін.

На особливу увагу заслуговує кераміка із села Кути, що біля м. Косова: миски, тарілки, куманці, плесканки та ін. В колекції є численні авторські твори. Індивідуальна манера розпису керамічних виробів фарбами білого, жовтого, коричневого кольору з цікавими мотивами трилисників, квітів, завитків притаманна творчості відомого майстра з м. Радівці К. Колібаби. Ним створені оригінальні, неповторні композиції з кониками, птахами, їздовими, виконані технікою рижування і розпису.

З дерев'яних виробів виділяються вишукані за формою бочівки, коновки-близнята, пасківники, плоски-фляги, ложки, полички, тарелі, сопілки – «флоєри, теленки», топірці, скопці, кужівки тощо. Вони виготовлені з різних порід дерева, продумано оздоблені випаленими орнаментальними мотивами; рельєфним, плоским різьбленням; інтарсією – викладанням кольоровим деревом; інкрустацією – викладанням перламутром, металічними пластинками, скрученим дротиком.

în activitatea lor cotidiană, în lupta lor pentru existență, dezvăluindu-le durerile și bucuriile, râsul și dorul. Și era el, cântecul popular, poate unicul lor ajutor și sfetnic. Mai întâi de toate, credem, ar trebui menționate perfecțiunea creației, vitalitatea și puterea tradiției cântecului popular, având în vedere că aproape în fiecare sat de pe aceste meleaguri există minunați cunoscători ai artei și purtători ai creației populare ucrainene de diverse genuri folclorice”.

Consider că această apreciere a creației poetice a huțulilor, stima față de geniul lor artistic a fost un crez particular al Myroslavei Șandro față de broderiile, sculptura și gravura în lemn, față de prelucrarea lemnului, în general, față de arta încondeierii ouălor, a ceramicii, față de prelucrarea artistică a pielii etc. Că doar Myroslava Șandro era cea care colecta neîntrerupt nu numai folclorul oral, ci și obiectele de artă populară decorativă. Colecția ei are o importantă valoare științifică și artistică.

În mod profesional, au fost completate colecțiile de ceramică, obiecte sculptate în lemn, țesături, broderii, ouă încondeiate, podoabe pentru femei – mărgel, zgarde ș.a.

O atenție deosebită se acordă ceramicii din Kutu, ce se află în apropierea orașului Kosiv (Ucraina): vase, farfurii, talgere, ploști ș.a. În colecție se află numeroase creații de autor. Maniera individuală de împodobire a produselor din ceramică cu culorile albă, galbenă, cafenie, cu motive interesante de trifoi, flori, melci, caracteristice creației lui C. Colibaba, cunoscut meșter din orașul Rădăuți. Acesta a creat compoziții originale, irepetabile cu căluți, păsări, călăreți, folosind tehnica specială de vopsire.

Dintre obiectele din lemn se disting ca formă butoiașele, coafele-gemene, vasele speciale din lemn pentru purtat pască de Paști, ploștile, lingurile, policioarele, fluierile, toporiștile și multe alte obiecte originale ca formă. Ele sunt confecționate din diverse specii de lemn, înfrumusețate cu motive ornamentale prin gravură, cu sculptare în relief și plană; prin intarsie – incrustarea cu lemn colorat; incrustație – aplicarea sidefului, cu plăcuțele metalice, cu sârmă răsucită.

showing their pains and joys, laughter and sorrow. And it was the song, which was their only delight and adviser.” First we think, that it’s worth to note the matchlessness of the masterpiece, its nearness to life and strength of national song traditions, because almost in every village of these edges there are excellent connoisseurs and exponents of the Ukrainian folk art of different folklore genres.

I suppose that this appreciation of the poetical creation of the Hutsuls, her respect for their art genius were a special creed of Myroslava Shandro in her attitude to various forms of folk art: embroidery, wood-carving and poker-work, timber works, painting of Easter eggs, ceramics, artistic editing of leather and others. After all, Myroslava Shandro, besides oral folklore, collected ceaselessly works of decorative folk art. Her collection has important scientific and artistic value.

The anthologies of ceramics, wood-carving, linens, embroideries, painted Easter eggs, women’s adornments – *gerdans*, snuff-boxes and others are professionally completed.

The ceramics from village Kutu, near to town Kosiv: bowls, plates, *kumanetses*, *pleskankas* and others deserve a particular attention. In the collection comprises numerous works of the author.

The works of a famous master from the town Radivtsi, named K. Kolibaba have an individual manner of ceramics painting in white, yellow, brown colours with interesting motives of trefoils, flowers, scrolls is inherent in the creation. He created original, inimitable compositions with horses, birds, riders using the technique of *ryzhuvannia* and painting.

We can distinguish as exquisite in their shape among the wooden masterpieces the *bochivkas*, *konovkas-twins*, *paskivnyks*, *plosks-flasks*, spoons, shelves, plates, *reeds-”floyers, telienks”*, hatchets, *skopetses*, *kruzhivkas* and others. They are made of different types of wood, adorned with burnt ornamental motives; raised, flat carving; *intarsia* – tiling in colour wood; inlay-tiling with mother-of-pearl, strips of metal, twisted wire.

Пасківник. Дерево: випалювання, плоске різьблення,
село Ульма, 50-і роки XX ст.

Obiecte din lemn decorate prin gravură, sculptare plană,
satul Ulma, anii 50 din secolul XX.

Paskivnyk. Wood: poker-work, flat wood-carving;
Ulma village, the fifties of the twentieth century.

Переважають у колекції за кількістю експонатів тканини одягового призначення – запаски, пояси та ін. і тканини інтер'єрного призначення – ліжники-джерги, килими, скатерті, коци та ін.

До окремої групи віднесені одяг, вишивки і писанки. Знання давнього краю, матеріалів всіх компонентів складних ансамблів одягу, вироблених, встановлених методів їх композиційного конструювання, силуетного окреслення та різновидного прикрашання (вишиванням, мереженням, аплікацією та ін.) посприяли зібрати рідкісні пам'ятки мистецтва гуцульського народного моделювання.

Мирослава Шандро на основі укомплектованої колекції творів народного мистецтва проводила різні заходи для їх популяризації, підтримання добрим і веселим словом творчості народних майстрів, які працювали переважно в селах Нісіпіт, Ульма, Бродина та їхніх околицях. Вона часто організовувала виставки-свята, на яких експонувались твори народного мистецтва, демонструвались моделі традиційного одягу, де лунали мелодії пісень, коломийок. Горнулись до Мирослави Шандро її учні, односельці.

В своїй науковій, збиральницькій і популяризаційній роботі Мирослава Шандро завжди мала добру підтримку, допомогу, глибоке розуміння її справи, слухні і вчасні поради свого чоловіка Данила Шандро, вчителя, активного громадського діяча. В пресі Румунії часто публікувались статті про подружжя Шандро, праця і талант яких повсякденно поставлені на службу людям.

Наукові працівники різних музеїв Румунії – Бухареста, Сучави та ін., студенти, журналісти, всі, хто цікавився гуцульським мистецтвом, вивчали збірку творів Мирослави Шандро, завжди отримуючи фахові консультації, поради. Вона працювала над науковими розвідками про окремі види народного мистецтва. Так, у статті: «Гуцульська писанка в Сучавському повіті» дослідниця звертається до теми: фарбовані яйця-символи, історія їх виникнення. Описує технологію розпису, аналізує орнаментальні мотиви, класифікує їх за змістом, подає аналогії зображення в інших видах, жанрах народного мистецтва. В цьому плані цікаві її роздуми над зображенням у писанках оленів. Вона пише:

În colecție predomină ca număr de exponate țesăturile de îmbrăcăminte – șorțuri, brâie și țesăturile cu destinație interioară – cergi, covoare, fețe de masă, pături ș.a.

Un grup aparte îl formează îmbrăcămintea, cusăturile și ouăle încondeiate. Buna cunoaștere a vechiului croi, a materialelor care compun ansamblurile vestimentare, a metodelor precise de îmbinare compozițională, de croire și de ornamentare adecvată (cu broderii, dantele, aplicații etc.) a înlesnit colectarea de obiecte de artă rară, aparținând domeniului modelării populare specific huțule.

Myroslava Șandro, având la bază colecția completă de opere de artă populară, a desfășurat diverse acțiuni pentru popularizarea lor, pentru susținerea cu un cuvânt bun de încurajare a creației meșterilor populari care își desfășurau activitatea mai ales în satele Nisipitu, Ulma, Brodina și în împrejurimile lor. Ea organiza adeseori expoziții-târguri, sărbători, la care erau prezentate obiecte de artă populară, erau demonstrate modele de costume tradiționale, unde mereu răsuna și muzica populară, „kolomyica” (cântec specific zonei). Se adunau în jurul Myroslavei Șandro elevii ei, consătenii.

În activitatea sa științifică, de colecționare și popularizare, Myroslava Șandro întotdeauna se bucura de sprijin și susținere, de înțelegere profundă a preocupărilor sale, de niște sfaturi înțelepte și oportune din partea soțului ei, Danylo Șandro, învățător, implicat în viața publică. În presa din România adesea erau publicate articole despre soții Șandro, munca și talentul cărora erau puse permanent în slujba oamenilor.

Cercetătorii de la diferite muzee din România – București, Suceava ș.a., studenții, jurnaliștii, toți care se interesau de specificul artei huțule studiau colecția Myroslavei Șandro, primind de la domnia sa informații calificate, sfaturi pertinente. Ea lucra asupra unor studii științifice despre anumite genuri ale artei populare. Astfel, în articolul „Oul încondeiat la huțulii din județul Suceava”, cercetătoarea abordează tema cu privire la ouăle ca simboluri încondeiate și istoria apariției lor. Ea descrie tehnologia de vopsire, analizează motivele ornamentale, le clasifică după conținut, prezintă analogiile de reprezentare și în alte genuri ale artei populare. În acest sens, sunt interesante ideile ei

The collection prevails in fabrics for clothes – *zapaskas*, belts and others, and fabrics for interior – *lizhnyks-dzhergas*, carpets, table-cloths, *kotses* and others.

There is a separate group of clothes, embroideries and painted Easter eggs. Knowledge of the ancient region, of the materials of all the components of the compound ensembles of clothes, developed, methods of their compositional constructing, silhouette's contouring and varied decoration (by embroidery, lacing, appliqué and others) has conducted to collect rare memoranda of the art of Hutsul folk design.

Myroslava Shandro carried out on the basis of the completed collection of folk art works different measures for their popularisation, in order to support the work of the artisans, who worked mainly in Nisipit, Ulma, Brodyna villages and on their edges. She often organised exhibitions and celebrations, where works of folk art, models of traditional clothes were exhibited, where melodies of Kolomyja women's songs sounded. Myroslava Shandro's followers and people from her village clung to her.

Myroslava Shandro always had a good support and deep understanding of her scientific, collector and popularisation work, right and timely advises by her husband, Danylo Shandro, a teacher and active public figure.

Articles were published often in the Romanian press about the couple of the Shandros, whom labour and talent served people daily.

The scientists of different museums of Romania – Bucharest, Suceava and others, students, journalists, everyone interested in Hutsul art studied the anthology of Myroslava Shandro's works, always receiving qualified personal tuitions and advices. She worked on the scientific exploration of proper forms of folk art. Thus in the article entitled „The Hutsul painted Easter egg in Suceava region” the woman-explorer appeals to the theme of painted eggs symbols, the history of their arising. She describes the technology of painting, analyses ornamental motives, classifies them according to the content, gives analogies of their delineation in other forms, genres of folk art. In this respect, her thoughts about the delineation of the deer are very interesting. She writes: „The oldest and most widespread motive of the Hutsul painted Easter eggs of Suceava region

Мирослава Шандро. Рушник (фрагмент). Домоткане лляне полотно. Вишивка: хрестик, село Нісіпіт, 1956 р.

Myroslava Şandro. Ştergar (fragment). Pânză de in de casă. Brodatul: cruciuliţă, satul Nisipitu, anul 1956.

Myroslava Shandro. Towel (fragment). Honespun flax linen. The embroidery: cross; Nisipit village, 1956.

«Найдавнішим і найпоширенішим мотивом гуцульських писанок в гірських околицях Сучавського повіту є зображення оленя. Воно зустрічається і у вишивках на жіночих сорочках, на килимах, внутрішніх і зовнішніх розписах гуцульських хат... З ним пов'язано багато легенд, казок, повір'їв, в яких олень виступає як доброзичлива тварина. Невипадково його зображення можна зустріти на начільних місцях гуцульських хат». Що це за явище? Чому мотиви-олені так поширені в гуцульській творчості, улюблені народними майстрами? Що це: олені-символи, що зійшли на землю до них з неба?! Такі здогадки про давній людський світогляд мають учені з питань макрокосмосу в мікрокосмосі. Тож, очевидно, місцеві назви орнаментальних мотивів: кругів – «сонечка», ромбів – «вічка», прямокутників – «віконця» не випадкові.

Мирослава Шандро записувала місцеву термінологію, назви мотивів тощо. Зібрані нею матеріали допомагають глибше осягнути розуміння-розгадку таємничої символіки багатющої орнаментальної мови гуцульського мистецтва, що беззаперечно заслуговує на окреме дослідження.

В методі скрупульозного вивчення орнаменту Мирослави Шандро ключові питання – детальний аналіз, зіставлення-порівняння різних відомостей з інших видів, жанрів народного мистецтва. Зокрема, як певні напрямки її пошукових роздумів звучать в одному ряді слова: пісня – вишивка – писанка.

Виняткове враження справили на неї творчість і розповіді вишивальниць Аспазії Гетеш (Нісіпіт), Анни Дарійчук (Бродина), Олени Шитрюк (Ульма), Марії Москаль (Нісіпіт), Олени Корійчук (Рогожешти) та інших.

Замальовувала вибрані її серцю милі узори і сама вишивала багато і творчо, не копіюючи мотиви, а постійно компонує нове, що подобалось людям. Вони просили її рушники, скатертини, серветки, щоб «відшити» узори.

Авторські вишивки Мирослави Шандро з традиційними мотивами і колоритом наділені новизною композиційного укладу.

asupra reprezentării cerbilor pe ouăle încondeiate. În acest sens, ea afirmă: „Cel mai vechi și mai răspândit motiv al ouălor încondeiate în împrejurimile muntoase ale județului Suceava este înfățișarea cerbului. Acesta se întâlnește și în broderiile de pe iile femeiești, de pe covoare, în picturile interioare și exterioare ale caselor huțulilor... De acesta sunt legate multe legende, basme, mituri, în care cerbul este prezentat ca un animal binevoitor. Nu întâmplător imaginea lui poate fi întâlnită în partea din față a caselor huțule”. Ce fenomen poate fi, de fapt, acesta? De ce motivul cerbilor este atât de răspândit în creația huțulă, îndrăgit de meșterii populari? Ce sunt aceștia: cerbi-simboluri care au coborât la ei din cer pe pământ?! Asemenea ipoteze privind concepțiile vechi despre lume ale oamenilor împărtășesc savanții în studierea problemelor macrocosmosului în microcosmos. După cât se pare, denumirile locale ale motivelor ornamentale: cerc – „soare”, romb – „ochiuri”, dreptunghi – „ferestre” ș.a., nu sunt întâmplătoare.

Myroslava Șandro își făcea notițe cu terminologia locală, tot felul de denumiri de motive etc.

Materialele adunate de ea ne ajută să pătrundem mult mai profund în tainele simbolicii limbajului foarte bogat al artei huțule, care, indiscutabil, merită un studiu special, aparte.

În metodică studierii scrupuloase a ornamentului de către Myroslava Șandro chestiunile cheie sunt analiza în detaliu, compararea diferitor informații despre alte genuri ale artei populare. De fapt, ca direcții de cercetare speciale care o preocupau sunt, într-un rând, cuvintele: cântecul – broderia – oul încondeiat.

Ea realiza înregistrări de cântece populare, le asculta cu atenție, căci ea însăși cânta minunat; ouăle încondeiate le completa cu simboluri străvechi, iar brodatului îi acorda o atenție deosebită și de fiecare dată căuta și găsea modele tot mai vechi despre care oamenii nici nu-și mai aminteau „cine și când le-a născocit”. O impresie specială au produs asupra ei creațiile și istorisirile brodezelor Aspazia Heteș (Nisipitu), Anna Dariciuc (Brodina), Olena Șitriuc (Ulma), Maria Moscal (Nisipitu), Olena Coriciuc (Rogojești) și a altora.

is the delineation of the deer. It occurs in the embroideries of women's slips, on the carpets, in the internal and external paintings of Hutsul houses...” A lot of fairy-tales, popular beliefs are expressed in these embroideries, where the deer appears as a kind animal. No mere chance, its delineation can be found on the most visible places of Hutsul houses. What kind of phenomenon is this? Why are the motives of the deer so widespread in the Hutsul creation, and why are they the favourites of folk masters? What is this: deer-symbols, who came down to the earth from the skies?! The scientists of macrocosm and microcosm have certain assumptions about ancient people's world outlook. Thus it is obvious that the local names of ornamental motives: circles – „suns”, rhombus, „eyes”, rectangles – „windows” and others – are not accidental. Myroslava Shandro wrote down local terminology, names of motives and others.

Her collected materials help to look deeper into, to understand the mysterious symbols of the richest ornamental language of Hutsul art, which deserves undoubtedly special exploration.

The main issue in the deep study method of Myroslava Shandro is the detailed analysis, collation and comparison of different registers from other forms and genres of folk art. Specifically, how do the appointed trends of her questing considerations sound in the enlacement of these words: song, embroidery, painted Easter egg.

She wrote down folk songs, listened to them with delight and sang wonderfully herself; she completed painted Ester eggs with ancient symbols and granted a particular attention to the embroidery, looking for older patterns, such that people did not remember, „who and when had invented them”. The creation and descriptions of embroideresses Aspasia Getesh (Nisipit), Anna Dariyчук (Brodyna), Olena Shytriuk (Ulma), Maria Moskal (Nisipit), Olena Koriyчук (Rgozheshity) and others had an exceptional impression on her.

She sketched patterns dear for her heart and embroidered much and creatively, not copying motives, but constantly making up new ones that people liked. They asked for her towels, table-cloths, serviettes to „unsew” patterns.

Мирослава Шандро. Серветки:
бавовняні нитки, плетіння, село Нісіпіт, 1965 р.

Myroslava Şandro. Şervete ornamentate cu ațe de bumbac,
împletitură, satul Nisipitu, anul 1965.

Myroslava Shandro. Serviettes: cotton threads, weaving;
Nisipit village, 1965.

Певне полегшене розміщення складних архаїчних узорів з пробілами білого фону, Мирослава Шандро сміливо вводила у порівняно молоду за функціональною роллю вишивку інтер'єрного призначення – рушники, скатертини, наволочки на подушки, завіси тощо.

У вишитих нею доріжках, серветках різної форми (прямокутної, квадратної, круглої) на центральних площинах скомпоновані широкі узорі з ромбових, розеткових, хрещатих мотивів. Навколо них вишиті в ряд на певній віддалі не з'єднані між собою мотиви, елементи, які є в основному узорі. Вони неначе розсіяні на білому полі. Краї доріжок-серветок обметені широкими кольоровими стрічками, в яких позмінно повторюються – «перекладаються» усі кольори ниток, які є в узорі. Мирослава Шандро часто в своїх роботах застосовує важливий принцип – залишає малі пробіли білого фону в середині широких орнаментальних смуг і обабіч них, між ними, аби виділити зміст і колір вишитого орнаменту. Для її авторських творів характерна чітка геометрія узорів, вишукана кольорова гама, тонка техніка виконання.

Талант Мирослави Шандро, винахідливість виявлені в інших видах народного мистецтва: мереженні, мережевоплетінні, виготовленні жіночих нагрудних, шийних прикрас – герданів. Це вузькі стрічки, зроблені технікою «силяння»-нанизування з допомогою голки на дуже тонкі нитки дрібних скляних намистин-бісеринок. З допомогою густо нанизаного, спеціально закріпленого бісеру формується фон стрічок (чорний, оранжевий, сріблястий), а на ньому «насилені» в різнокольоровій гамі розеткові, ромбові узорі. Композиція, орнамент, колір герданів – неначе правдиве відлуння, що перегукується з традиційними жіночими прикрасами гуцулок. Вони продумані щодо декоративного акцентування в ансамблях жіночого одягу.

Заслужують на увагу дослідників авторські вироби, виготовлені технікою ручного плетіння гачком. В її скатертях, доріжках, серветках цікаві орнаментальні мотиви – зорі, сонечка, ромби, квіточки – ажурно, проглядово виділені, рельєфно окреслені розмаїтими петельчастими обрамленнями.

O anumită îmbinare ușoară a desenelor arhaice mai complicate cu golurile albe, Myroslava Șandro o introducea îndrăzneț în brodatul relativ tânăr ca rol funcțional cu destinație interioară – ștergere, fețe de masă, fețe de perne, draperii ș.a.m.d.

Covorașele, șervețelele de diferite forme (dreptunghiulare, pătrate, rotunde), brodate de ea, au în centru desene cu diverse motive. În jurul lor, la o anumită distanță și fără a fi unite între ele sunt brodate niște motive, elemente care se află în modelul principal. Ele par a fi împrăștiate pe pânza albă. Marginile covorașelor și șervețelelor sunt înconjurate cu fâșii late în care se împletesc toate culorile firelor de ață aplicate în model. Myroslava Șandro în lucrările sale deseori aplică un principiu semnificativ – lasă mici goluri pe fondul alb la mijlocul fâșiilor ornamentale late, și pe ambele părți, între ele, pentru a evidenția conținutul și culoarea ornamentului brodat. Pentru lucrările sale de autor sunt caracteristice geometria exactă a desenelor, gama cromatică distinctă, tehnica fină de execuție.

Talentul Myroslavei Șandro și ingeniozitatea s-au manifestat și în alte domenii ale artei populare: confecționarea podoabelor pentru femei pe care ele le poartă la piept și la gât – zgarde, panglici înguste împodobite cu mărgelile mărunte din sticlă colorată. Compoziția, ornamentul, culoarea zgardelor par a fi un adevărat ecou la podoabele tradiționale ale huțulilor. Ele sunt gândite ca o accentuare decorativă în ansamblul hainelor femeiești.

Merită atenție din partea cercetătorilor obiectele de autor, confecționate prin tehnica împletirii manuale cu croșeta. Pe fețele de masă, covorașele, șervetele ei găsim motive ornamentale interesante – stele, floricele, soare, romburi etc.

Appointed, simplified placing of complex archaic patterns with white background was boldly brought by Myroslava Shandro into a comparatively young, functional role of the embroidery for interiors: towels, table-cloths, pillow-cases, curtains and others.

In her embroidered strips of carpet, serviettes of different shapes (rectangular, square, round) on the central surfaces there are wide patterns of rhombi-, rosette-, cross-shaped motives. They are surrounded by embroideries in a row on a proper distance, with motives not connected between themselves, elements, which are, on the whole, patterns. They are dispersed on the white field. The edges of strips-serviettes are tacked over by wide coloured strips, in which all the colours of threads from a pattern recur alternately.

Myroslava Shandro applies often in her works an important principle: she leaves small blanks of white background in the middle of wide ornamental lines, in order to single out the content and colour of an embroidered ornament from their both sides. The characteristic of the author's works are the precise geometry of the patterns, exquisite range of colours, and fine technique of performance.

Myroslava Shandro's talent and inventiveness are revealed in other forms of folk art: lacing, lace-weaving, making of women's breast, neck adornments – *gerdans*. These are narrow strips, made using the technique of „*syliannia*” – threading of small glass beads onto very thin threads with the help of a needle. The background of strips (black, orange, silvery) is formed using densely threaded, specially secured beads, and on it are threaded rosette-, rhombi-shaped patterns in the parti-coloured range of colours. The compositions, ornaments, colour of *gerdans*, like the truthful echo have much in common with traditional women's adornments of Hutsul women. They are considered according to decorative emphasising in the ensembles of women's clothes.

The author's works, made using the technique of manual crochet-work, deserve the experts' attention. In her table-cloths, strips of carpet, serviettes the interesting ornamental motives, stars, suns, rhombus, flowers are lacyly singled out, outlined in relief by varied buttonhole frames.

Мирослава Шандро. Рушник (фрагмент). Домоткане льняне полотно. Вишивка: хрестик, мережка, село Нісіпіт, 1960 р.

Myroslava Șandro. Ștergar (fragment). Pânză de in de casă. Brodatul: cruciuliță, găurele, satul Nisipitu, anul 1960.

Myroslava Shandro. Towel (fragment). Homespun flax linen. The embroidery: crosses, laces; Nisipit village, 1960.

Працьовитості, винахідливості Мирослави Шандро, здавалось, не було меж. Це засвідчує ще одна оригінальна її колекція: дерев'яні вироби (тарілки, писанки, бочівки, касети, берівочки, вази та ін.) прикрашені різнокольоровим бісером. Непроста техніка їх виготовлення. Спочатку, згідно із замовленням, майстри-деревообробники виточували, вирізьблювали відповідні форми. Готові дерев'яні вироби Мирослава Шандро занурювала в розтоплений віск, який покривав зовнішні площини. На теплий ґрунт воску з допомогою голки щільно-густо викладала різнокольорові бісеринки, заповнюючи всю площину і зображуючи (малюючи бісером) стрічкові, концентричні композиції. Мотиви – розетки, ромби, квіти.

Беззаперечно, що цікава, важлива творча, практична діяльність Мирослави Шандро. Свої роботи вона радо показувала людям, заохочувала їх до праці, навчала всьому, що сама знала. Вона настирливо працювала, поповнюючи музейну збірку як творами народного традиційного мистецтва, так і власними авторськими роботами.

Та найулюбленішою її справою була вишивка. Завжди знаходила для неї час, незважаючи на нелегке багаторічне вчителювання в школі та домашні турботи. Часто любила повторювати: «Робота над вишивками – для мене справжня радість».

Опрацьовуючи зібрану колекцію народних вишивок (понад 1500 зразків), вирішила підготувати альбом з узорами для опублікування. Свій задум пояснила: щоб прекрасні зразки вишивок не втрапились (в багатьох місцях вони вже замінюються іншими і несправжніми), вирішила віддати їх знову людям. Вибрала з колекції народних збірок найтипівіші геометричні узори, намалювала їх у кольорах, розмістила на окремих таблицях, написала пояснювальний текст і подала 11 січня 1982 р. у видавництво «Критеріон» м. Бухареста.

Невблаганна смерть 25 березня 1983 р. зупинила енергійну, творчу діяльність Мирослави Шандро.

Впродовж 12 років, від часу подання праці Мирослави Шандро до видавництва, її син Остап Шандро постійно турбувався про опублікування

Hărnicia, ingeniozitatea Miroslovei Șandro parcă n-avea limite. Aceasta o mărturisește încă o colecție interesantă a ei: produsele din lemn (farfurii, ouă încondeiate, butoiașe, casete, vase ș.a.) împodobite cu mărgelile de diferite culori. Nu este deloc simplă tehnica confecționării lor. Mai întâi, conform comenzii, meșterii care lucrau lemnul, ciopleau, sculptau formele respective. Produsele de lemn finite Miroslava Șandro le introducea în ceară topită care acoperea suprafețele exterioare. Pe ceara moale, cu ajutorul acului, ea așeza des mărgelile multicolore, umplând întreaga suprafață și zugrăvind (desenând cu mărgelile) compoziții de panglică și concentrice, motive-rozete, romburi, flori.

Indiscutabil, este extrem de interesantă activitatea de creație și practică a Miroslovei Șandro. Lucrările sale ea le etala cu plăcere oamenilor, îi încuraja în activitate, le împărtășea toată experiența ei. Ea muncea cu osârdie, completând colecția muzeală atât cu opere de artă populară, cât și cu obiecte de autor proprii.

Însă cea mai îndrăgită îndeletnicire a ei rămâne brodatul. Domnia sa întotdeauna găsea timp pentru aceasta, în pofida anilor îndelungați de muncă la școală și a grijilor casnice. Deseori îi plăcea să repete: „Broderia pentru mine este o adevărată bucurie”.

Prelucrând colecția de broderii populare adunate (peste 1500 de modele), ea a hotărât să pregătească un album de modele pentru editare. Intenția sa a explicat-o astfel: „Pentru ca modelele minunate de broderii să nu se piardă (în multe locuri ele deja sunt înlocuite cu altele, netradiționale), m-am decis să le ofer din nou oamenilor. A ales din colecția de artă populară cele mai tipice modele geometrice, le-a desenat în culori, le-a așezat pe niște planșe, a scris textul explicativ și le-a prezentat în data de 11 ianuarie 1982 la editura „Kriterion” din București.

Moartea nemiloasă de la 25 martie 1983 a curmat activitatea creatoare, plină de energie, a Miroslovei Șandro, iar albumul n-a mai apărut. De atunci și până acum, fiul ei Ostap Șandro se străduia în permanență ca lucrarea mamei sale să fie publicată, pentru a-i păstra astfel memoria și a-i îndeplini testamentul de restituire a modelelor semenilor săi, pentru a fi cusute.

Myroslava Shandro's diligence, inventiveness seemingly had no bounds. Her original collection confirms this : wooden articles (plates, painted Easter eggs, *bochivkas*, *kasetas*, *berivochkas*, vases and others), adorned by parti-coloured beads. The technique of their making is not a simple one. First, masters, wood-workers shaped the material and engraved proper forms in accordance with the order. Myroslava Shandro dipped her finished wooden articles into melted wax that covered the external surfaces. She closely-densely put onto the warm ground of wax parti-coloured beads using a needle, filling all the surface and representing (drawing by beads) ribbon, concentric compositions. The motives were rosettes, rhombus, flowers.

Without any doubt, the creative, practical activities of Myroslava Shandro are interesting and important. She gladly showed her works to people, encouraged them to work, taught everything she knew herself. She worked persistently, engaging the museum anthology with works of traditional folk art and with her own works.

But her favourite affair was embroidery. She always had time for it, in spite of her teaching in school and household cares. She liked to repeat often: „Work over embroideries – the true joy for me.”

While working up the gathered collection of folk embroideries (over 1500 specimens), she decided to prepare an album with patterns for publishing. She explained her scheme: „so that the wonderful specimens of the embroideries would not be lost (in many places they are already substituted by other and false ones), I decided to give them to people. I've chosen from the collection of folk anthologies the most typical geometrical patterns, drawn them in colours, placed into separate tables, written an explanatory text and given on January 11, 1982 for the Publishing House Kriterion in Bucharest.”

On March 25, 1983 the inexorable death tore off the energetic, creative activities of Myroslava Shandro.

Коновка, рогач, пасківник. Дерево: випалювання,
село Ульма, 60-і роки XX ст.

Căldare, furcă, alte obiecte din lemn gravat,
satul Ulma, anii 60 din secolul XX.

Konovka, rogach, paskivnyk. Wood: poker-work;
Ulma village, the sixties of the twentieth century.

маминої праці, щоб зберегти пам'ять про неї і виконати її заповіт – віддати узори людям для відшивання.

В альбомі Мирослави Шандро подані пояснювальна записка і 224 взірці вишивок з різними орнаментальними композиціями.

Все це важливий науково-творчий доробок.

В народному мистецтві немає нічого випадкового. Все логічно обумовлене життям людини в аспекті – Людина – Природа – Віра в Бога – Життя. Вишивальниці зображували потаємний всесвіт продуманими формами.

Всі таблиці альбому з упорядкованими узорами переконливо засвідчують, що вершин художньо-образного рішення зазнав найпоширеніший у вишивці гуцулів геометричний орнамент, створений із простих прямих, скісних, ламаних, хвилястих і зубчастих ліній. Їх перетинання, комбіноване розміщення обумовлює створення як простих, так і складних геометричних форм. Як провідні виступають квадрати. Обрамлені вони прямими, одинарними, попарними, потрійними лініями або із зубцями, цятками, завитками, меандрами. Внутрішні площини заповнені хрестами, ромбами, розетками.

Трапляється, що обрамлення звучить сильнішими акцентами, ніж стриманіше заповнення площини квадрата меншими мотивами. Типовим у таблицях є те, що прямокутники і ромби зображені поруч із продуманою системою вписування однієї фігури в іншу або ж рядового розміщення.

Мирослава Шандро логічно подає в таблицях різноманітні контури ромбів. Це переважно виступаючі назовні сторони, загнуті під прямим кутом; чи спрямовані до їх центра; ромби із всіченими кутами чи з окресленням, пересіченим рисочками, зубцями, кружальцями, дугами тощо.

Майже в усіх намальованих узорах на таблицях ромби подані в супроводі кругів-розеток (цими графічними символами сонця). Вони в одних композиціях звучать рівномірно, в інших – ледь підпорядковані домінуванню зображених розеток і хрестиків.

În albumul Myroslavei Șandro este prezentată și o notă explicativă, ca și 224 de modele de broderii cu diverse compoziții ornamentale.

Toate acestea constituie o realizare științifică și de creație importantă.

În arta populară nu există nimic întâmplător. Totul este condiționat logic de viața omului în aspectele Omul – Natura – Credința în Dumnezeu – Viața. Brodezele zugrăveau universul tainic în forme geometrice.

Toate planșele din album cu modelele sistematizate arată convingător că în broderiile huțulilor cel mai înalt nivel artistic a fost atins în ornamentul geometric, cel mai răspândit, format din simple linii drepte, oblice, frânte, ondulate și zimțate. Întretăierea, situarea lor combinată condiționează crearea atât a unor forme geometrice simple, cât și mai complexe. Predomină pătratele. Ele sunt încadrate de linii ordinare, duble, triple sau cu zimți, puncte, bucle, meandre. Câmpul interior este umplut cu cruciulițe, romburi, rozete.

Se întâmplă ca la anumite modele, cadrul pătratelor să aibă accente de culori mai puternice decât suprafața pătratului umplut în culori mai reținute, cu motive mai mici. În planșe tipic este faptul că dreptunghiurile și romburile pictate sunt situate alături printr-un sistem bine gândit de înscriere a unei figuri în alta sau de așezare în rânduri.

Myroslava Șandro redă logic, în planșe, tot felul de contururi de încadrare a romburilor. De cele mai multe ori ele ies spre părțile exterioare, fiind îndoite sub un unghi drept; sau sunt orientate spre centrul lor.

Aproape în toate modelele desenate pe planșe, romburile sunt însoțite de cercuri-rozete (simboluri grafice ale soarelui). În unele compoziții ele apar uniform, în altele – ele sunt oarecum subordonate dominației rozetelor și cruciulițelor reprezentate.

During 12 years from the time of handing of the work to the Publishing House her son, Ostap Shandro continually was worrying about the publication of the mother's work, to preserve memory about her and obey her will – to give the patterns to people for unsewing.

Myroslava Shandro's album comprises an explanatory note and 224 specimens of embroideries with different ornamental compositions.

All this means an important creative and also scientific work.

In folk art nothing is accidental. Everything is logically stipulated by human's life from the view of Human – Nature – Belief in God – Life. Embroideresses represented the mysterious universe by shapes carefully thought-out.

All the tables of the album with streamlined patterns convincingly testify that the geometrical ornament, which is the most widespread in the Hutsuls' embroidery, created of simple straight, oblique, broken, wavy and toothed lines, reached the highest artistically evocative form. Their intersection and combined placing stipulate the creation of simple and compound geometrical shapes. Squares appear as leading forms. They are framed by straight, single, twin, triple lines or by teeth, spots, scrolls and meanders. The internal surfaces are filled with crosses, rhombus and rosettes.

It happens that a frame sounds with stronger accents, than the more restrained filling of a square's surface with smaller motives. It is typical in the tables that the rectangles and rhombus are represented beside the considered system of inserting of one figure into another, or their row placing.

Myroslava Shandro gives in the tables different contours of rhombus. These are mainly sides, jutting out on the outside, turned at right angles, or directed to their centre; rhombus with the truncated angles or outlining, intersected by lines, teeth, small circles, arcs and others.

Almost in all the drawn patterns in the tables rhombus are given accompanied by circles-rosettes (these graphic symbols of the sun). In one composition they sound evenly, in other – they are barely yielded to the predominating of the represented rosettes and crosses.

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

Розетки – хрестоподібні, зірчасті, чотири-восьмипелюсткові, інколи настільки трансформовані, що наближаються до квіткових мотивів.

Цікаві також композиції узорів з домінуючими мотивами хрестів. Вишивальниці своїм талантом, ерудицією, з допомогою ліній і кольору опоетизували його. Хрести – рівнокінцеві – грецькі, скісні, хрещаті та ін. з різноманітним окресленням, завершенням, обрамленням – звучать як велична святість, як символи життя і вічності.

За змістом основних орнаментальних мотивів виділені в таблицях хрещаті, ромбові і розеткові узорі, а за характером їх розміщення – стрічкові, сігчасті, концентричні композиції.

Найпоширеніші – стрічкові композиції. Вони скрупульозно відтворені з оригінальних зразків народної вишивки. Як правило, в кожній таблиці, в різних за висотою стрічкових смугах рапорт побудований з одного, двох або кількох мотивів. Вони розміщені строго симетрично згідно з орнаментальною сіткою, що складається з комплексу горизонтальних, вертикальних, скісних і прямих ліній. Різний темп орнаментального ритму створюють ширина і висота смуги, провідні мотиви, характер їх розміщення, витягнення по вертикалі чи горизонталі, густота, кількість введених інших доповнювальних елементів. Все це визначає художню образність орнаменту.

В кожній таблиці альбому виділені широкі орнаментальні смуги і вузькі стрічки з оригінальними зображеннями пландрів, зубців, завитків, «кочел» та ін. Всі вони засвідчують графічну вишуканість, культуру народної декоративної лінії як доміанти вишивального мистецтва. Бо ж з неї починається безперервний процес творення – від простих елементів до складних мотивів, орнаментальних форм і їх строга організація в лінійно-стрічковому ритмі. Щодо кольорової гами, то в окремих узорах, здавалося б, занадто незвично для нас в багряно-оранжевих тонах звучить зелений та чорний кольори. Та це виправдовується численним фактичним матеріалом – зібраними конкретними вишивками-оригіналами.

Un loc important în modelele publicate îl ocupă rozetele sub formă de cruciulițe, stelute, cu patru sau opt „petale”, uneori atât de transformate încât se apropie de motivele florale.

Sunt interesante și compozițiile în care sunt dominante motivele crucilor. Cu talentul, erudiția lor, brodezele le-au poetizat cu ajutorul liniilor și a culorilor. Cruciulițele, sub diferitele lor forme, apar ca niște simboluri ale vieții și veșniciei.

După conținutul motivelor ornamentale principale, sunt evidențiate în planșe modelele cu cruci, romburi și rozete, iar după caracterul situării lor – compozițiile cu panglici, pătrate și concentrice.

Cele mai răspândite sunt compozițiile cu panglici. Ele sunt reproduse cu scrupulozitate de pe modele originale de broderii populare. Ca regulă, pe fiecare planșă în fâșii de panglici diferite ca înălțime, raportul e construit din unul, două sau câteva motive. Ele sunt situate strict simetric, conform pătratului ornamental alcătuit dintr-un complex de linii orizontale, verticale, oblice și drepte. Ritmul ornamental diferit este creat de lățimea și înălțimea fâșiei, de motivele principale, caracterul situării lor, întinderea pe verticală sau orizontală, densitatea și numărul elementelor complementare introduse. Toate acestea determină expresivitatea artistică a ornamentului.

Pe fiecare planșă din album sunt evidențiate fâșii ornamentale late și panglici înguste pe care sunt reprezentați în mod original zimți, curbe, cercuri ș.a. Ele toate demonstrează finețea grafică, cultura liniei decorative populare ca dominantă în arta brodatului. Doar de la ea pornește procesul neîntrerupt de creație – de la elemente simple la motive mai complexe, forme ornamentale și organizarea lor strictă în ritmul liniilor și panglicilor. Cât privește gama cromatică, în unele modele în parte, cumva neobișnuit pentru noi, apar în tonurile purpuriu-portocalii culorile verde și negru. Însă aceasta se justifică prin materialul faptic bogat – broderiile originale concrete colecționate.

Fiecare model are compoziții elaborate minuțios cu numeroase elemente și motive: se arată care este regula îmbinării liniilor și culorilor. Ca un fel de acord-cântec al tuturor modelelor în planșe este expus, la loc vizibil, motivul principal. Acesta de cele

Rosettes – cruciform, star-shaped, with four or eight petals – sometimes are transformed so much, that approximate to flower motives.

The compositions of patterns with prevailing motives of crosses are also interesting. Embroideresses gave them a poetical shape by their talent, erudition, using lines and colours.

Cruciform, rhombi- and rosette-shaped patterns are singled out in the tables in accordance with the content of the basic ornamental motives, and ribbon, *meshy*, concentric compositions are singled out in accordance with the character of patterns' placing.

The most widespread are the ribbon compositions. They are painstakingly re-created from the original specimens of folk embroidery. As a rule, in each table of ribbon strips of different altitude, the report is created of one, two or several motives. They are situated strictly symmetrically, according to the ornamental net, which consists of the complexity of horizontal, vertical, oblique and straight lines. Different pace of the ornamental rhythm is created by the width and altitude of a strip, by leading motives, by the character of their placing, stretching along vertically or horizontally, by the density and number of other supplementary elements. All this determines the artistic imagery of an ornament.

In every table of the album wide ornamental lines and narrow strips with original representation of *plandres*, teeth, scrolls, „*kochelas*” and others are singled out. All of them testify the graphic elegance, culture of folk decorative line as the leading factor of embroidery art. This is the starting point of the ceaseless process of creation – from simple elements to complex motives, ornamental shapes and their strict organisation in the linear-ribbon rhythm. As concerning the range of colours, in some patterns, it would seem that green and black colours in crimson-orange tones sound too strange for us. But it is warranted by large actual material – the collected original embroideries.

In every pattern compositions comprising numerous elements and motives are worked out in detail; it is shown out what the objective laws of linear-colour co-ordination are. As an original chord-song of all the patterns in the tables, there is a main motive, singled out in a conspicuous place. In most cases this is a blooming rhomb or a radiant rosette-sun.

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

В кожному узорі детально розроблені композиції з численними елементами, мотивами; показано, яка є закономірність їх лінійно-кольорового узгодження. Як своєрідний акорд-заспів усіх узорів у таблицях є виокремлений на видному місці головний мотив. Це переважно – квітучий ромб або сяюча розетка-сонце.

Узори вишивок у таблицях логічно скомпоновані з порахованими хрестиками у відповідних кольорах та відтінках. Відчутний лад та зручність для відшивання. В цьому полягає пізнавальна цінність клопіткої роботи Мирослави Шандро.

Вона подає в пояснювальному тексті альбому описи узорів, рекомендує, як їх вишивати, радить молоді творчо працювати-думати, як і що прикрашати для хати, для одяжі, згідно з теперішніми тенденціями розвитку мистецтва моделювання одягу. Не подані в таблицях анотації вишивок. Може, дослідниця не встигла, поспішила, а може, мала на увазі лишень популяризацію справжніх гуцульських узорів...

Мирослава Шандро сердечно дбала про чистоту, правдивість узорів, вболівала за долю вишивок, народного мистецтва, піклувалась про його сучасний стан і дальший розвиток.

Її високомистецькі авторські твори, архівні матеріали бережуть-леліють син Остап і його дружина Лідія Шандро в м. Бухаресті. Їх квартира – своєрідний музей народного мистецтва. Серед різних експонатів (тканин, кераміки, писанок, дерев'яних виробів та ін.) як дорогоцінні релікти бережуть вони мамині вишиті рушники, скатертини, завіси, серветки та ін. Окремі фрагменти узорів, оправлені в рамки під скло, висять у кімнатах на стінах, як живописно-орнаментальні твори. Експонати із збірок народного мистецтва часто демонструють на виставках у музеях Бухареста.

Наприкінці хочу висловити щиру подяку директору видавництва «Критеріон» п. Дюла Сабо за піклування про народну мистецьку культуру українців у Румунії.

Раїса Захарчук-Чугай,
доктор мистецтвознавства, професор
Бухарест – Львів

mai multe ori este un romb înfloritor sau strălucita rozetă-soare.

Modelele broderiilor pe planșe sunt îmbinate logic, cu cruciulițe, parcă special socotite, în culori și nuanțe corespunzătoare. Se resimte buna ordonare a modelelor pentru ușurința copierii lor. În aceasta constă importanța și valoarea activității minuțioase depuse de Myroslava Șandro.

Ea prezintă în textul explicativ al albumului descrierea modelelor, recomandă cum anume să fie brodate, îndrumă tineretul să lucreze și să judece creativ, cum și prin ce să înfrumusețeze casa, vestimentația, în conformitate cu actualele tendințe ale dezvoltării artei de modelare a hainelor. Nu sunt prezentate în planșe adnotări la broderii. Posibil, cercetătoarea n-a reușit, s-a pripit sau, poate, a avut în vedere doar popularizarea modelelor huțule autentice...

Myroslava Șandro era preocupată sincer de puritatea, autenticitatea modelelor, de destinul broderiilor, a artei populare, îngrijindu-se totodată de starea lor actuală și de perspectiva dezvoltării lor.

Creațiile ei de înaltă ținută artistică, materialele de arhivă sunt păstrate de către fiul Ostap și soția sa Lidia Șandro din București. Locuința lor este un fel de muzeu de artă populară. Printre diversele exponate (țesături, ceramică, ouă încondeiate, obiecte din lemn ș.a.), ei păstrează ca relicve scumpe ștergarele, fețele de masă, draperiile, șervețelele brodate de mama. Unele fragmente de modele, puse în rame sub sticlă, expuse în odăi pe pereți, ca niște opere de artă ornamentală. Exponatele din colecția de artă populară deseori sunt prezentate în muzeele din București, lucrul care contribuie la studierea și popularizarea lor.

În încheiere, țin să exprim sinceră recunoștință directorului editurii „Kriterion” domnului Gyula Szabó pentru grija față de cultura artistică a ucrainenilor din România.

Raisa Zaharciuk-Ciuhai,
doctor în studierea artelor, profesor

București – Lviv

The patterns of embroideries in the tables are logically arranged with counted crosses in proper colours and tints.

Harmony and convenience for embroidery are noticeable. The cognitive value of Myroslava Shandro's intricate work lies in this.

In the album's explanatory text she gives the descriptions of patterns, she recommends how to embroider them, advises the young people to work and think creatively, how and what to adorn for house, clothes according to today's tendencies of the development of clothes' design art. The annotations of the embroideries are not given in the tables. Perhaps, the researcher had no time, or hurried, but, maybe, meant the popularisation of true Hutsul patterns...

Myroslava Shandro cordially cared for the purity and truthfulness of the patterns, worried about the embroideries' lot, folk art's lot, its present state and further development.

Her high artistic works, contemporary materials are being preserved by her son, Ostap and his wife, Lidia Shandro in Bucharest. Their apartment is an original museum of folk art. Among different exhibits (fabrics, ceramics, painted Easter eggs, wooden articles and others) they are preserving the mother's embroidered towels, table-cloths, curtains, serviettes and others as valuable relics. Some fragments of the patterns hang framed, under glass on the walls as picturesque-ornamental works. The exhibits from the anthologies of folk art are often demonstrated at the exhibitions in the museums of Bucharest.

Finally I want to express my sincere thankfulness to the director of the Kriterion Publishing House, Mr. Gyula Szabó for his concern for the artistic folk culture of the Ukrainians in Romania.

Raisa Zaharchiuk-Chugai,
doctor in arts, professor

Bucharest – Lviv

Мирослава Шандро

Вишивки буковинської Гуцульщини в Румунії

Як співанки, так і вишивки є надзвичайно яскравим та глибоким проявом творчих сил народу, вершин його мистецького хисту. Вони переходили від матері до дитини, постійно розвивалися, збагачувалися новими мотивами, способами виконання та композиційною структурою, дійшовши до наших днів.

У народній вишивці, як і в інших видах мистецтва, зливаються в гармонійну цілісність виконавська майстерність, природний талант і тонкий естетичний смак.

Гуцули – люди поетично-емоційні. Люблять життя, вміють шанувати старовину і замилювані своїм краєм.

Краса сільських пейзажів з вічнозеленими ялинами та смереками, гірськими бурхливими потоками, пташиним співом та барвистими квітами завдяки умілим рукам карпатських вишивальниць відтворилась на полотні. Наші прабабусі, мабуть, не знали письма, але в рідкісні хвилини перепочинку від нелегкої господарської праці шили, вишивали, як кажуть гуцули, «виписували» голкою дивовижними орнаментами сорочки, весільні хустини-«шириньки», рушники тощо.

Живучи між гуцулами понад чотири десятки літ (бо ще зовсім малою дитиною приїхала в гори з батьками, які там учителювали), мала достатньо часу прислухатись, придивитись до всього, що мене оточувало. Поряд з піснями, які полонили мене, тільки-но почула і зрозуміла їх, почала цікавитись чудовими яскраво-барвистими гуцульськими вишивками. Любов до них ще в ранньому дитинстві прищепила моя мама Ольга Копачук. Вона завжди у вільний від роботи час брала до рук голку-чарівницю і вишивала дрібненькими стібками, розсипаючи на полотні казкові візерунки. Ще й досі зберігаються в мене створені любою ненькою рушники, доріжки, порт'єри тощо. Вони для мене – неоціненний скарб. Часто дивлюся на них, продумую до

Broderiile huțule din Ținutul bucovinean în România

Atât cântecele populare, cât și cusăturile populare sunt o manifestare a forțelor de creație ale poporului, apogeul talentului său artistic. Ele se transmiteau, împreună cu cântecul, de la mamă la copii, se dezvoltau permanent, se îmbogățeau cu motive noi, cu mijloace de realizare și structuri compoziționale, ajungând astfel până în zilele noastre.

În broderia populară, ca și în alte genuri ale artei, se contopesc într-un tot armonios măiestria de realizare, aptitudinile, talentul natural și gustul estetic rafinat.

Huțulii sunt oameni poetici și sensibili. Lor le place viața, își respectă trecutul și știu să-și iubească ținutul „dat de Dumnezeu”.

Frumusețea peisajelor muntoase sătești, cu brazi și molizi veșnic verzi, izvoare zgomotoase de munte, cântec de păsări și flori de tot felul, datorită mâinilor dibace ale brodezelor din Carpați, au fost transpuse pe pânză. Străbunicile noastre, probabil, nu cunoșteau scrisul, dar în clipele rare de odihnă, după o muncă nu tocmai ușoară în gospodărie, coseau, brodau, sau, cum rosteau huțulii, „copiau” cu acul minunatele cămăși, basmale-, „șirinci” de nuntă, ștergare ș.a.

Trăind între huțuli mai bine de patru decenii, pentru că încă de mic copil am venit în munți, împreună cu părinții care au lucrat acolo ca învățători, am avut suficient timp să observ tot ce mă fermeca. Pe lângă cântecele care m-au vrăjit de îndată ce le-am auzit și le-am înțeles, am început să mă interesez de minunatele broderii huțule viu colorate. Dragostea pentru ele încă din fragedă copilărie mi-a insuflat-o mama Olga Copaciuc. Ea întotdeauna în timpul ei liber nu lăsa acul din mână, făcea tigheluri mărunte și împrăștia pe pânză modele huțule. Și astăzi păstrez ștergare, covorașe, draperii brodate de scumpa mea mamă. Ele reprezintă pentru mine o comoară de neprețuit. Deseori privesc la ele, analizez fiecare detaliu, diferite ornamente și-mi amintesc cum mă învăța mama să brodez, să înțeleg frumusețea și

The Embroideries of Bukovyna's Hutsulshchyna Population in Romania

The songs as well as the embroideries are an extraordinarily vivid and deep manifestation of the people's creative power and artistic talent. They were passed from mother to child, continually developing and being enriched by new motives, execution methods and compositional structures until our days.

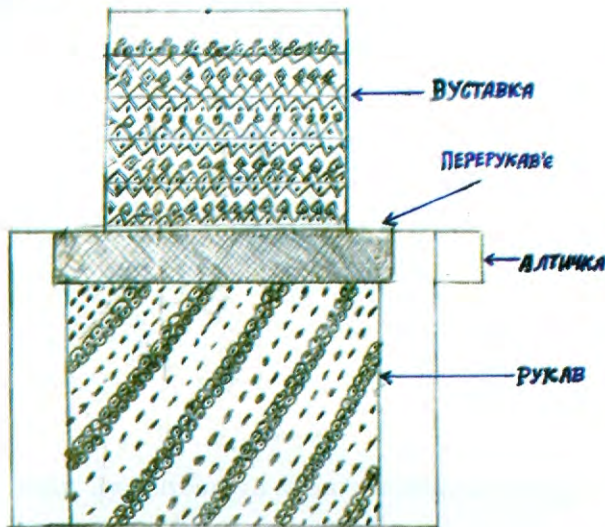
In folk embroidery, like in other forms of art, technical skill, innate gift and subtle aesthetic taste flow together in a harmonious whole.

The Hutsuls are poetical, emotional people, fond of life, able to preserve the relics of the past and fascinated by their land.

The beauty of their villages with ever-green firs and spruces, mountain rapid streams, birds' singing and parti-coloured flowers, owing to the skilful hands of the Carpathian embroideresses revived on the linen. Our great-grandmothers probably could not write, but in rare minutes of rest from their hard household work sewn, embroidered, as the Hutsuls say, „traced out” by a needle shirts and slips, wedding shawls – „shyryn'kas”, towels and other pieces in wonderful ornaments.

Living among the Hutsuls for more than forty years (as when I was just a little girl, we moved in the mountains with my parents, who were teaching there), I had enough time to listen to and look attentively at everything what surrounded me. Besides the songs, which fascinated me, just I'd heard and understood them, began to take an interest in wonderful brightly-parti-coloured Hutsul embroideries. My love for them yet in early childhood was inculcated in me by my mother Olga Kopachuk. When she had a leisure from her work, she always took into her hands a needle-enchantress and embroidered in smallest stitches, spilling fairy-tale tracery on a linen. Since then I have been preserving the towels, strips of carpet, portieres created by the mother's love. They are an invaluable gift for me. I often look at them, I think over For me the picture of

ВУСТАВКА І РУКАВ

Мирослава Шандро: крій жіночої сорочки
(графічний малюнок)

Myroslava Şandro: croiala cămăşii femeieşti
(desen grafic)

Myroslava Shandro: The fashion of women's slips
(graphic drawing)

Рукав жіночої сорочки. Ляне домоткане полотно. Вишивка: хрестик, поверхне, село Ульма, кінець XIX ст.

Mâneacă la cămaşă femeiască. Pânză din in de casă. Brodatul: cruciulițe, de suprafață, satul Ulma, sfârșitul secolului al XIX-lea.

The sleeve of women's slip. Flax homespun linen. Embroidery: crosses, „poverhne”, Ulma village, the first decade of the nineteenth century.

деталей зображення різних узорів і пригадую, як мама вчила мене вишивати, розуміти красу і оберегове значення рукотворного дива.

Це чудове мистецтво захоплювало якоюсь чарівливою силою. Ніби таємничо вабило до себе, закликало, вело туди, де саме можна було натрапити на найкращі витвори. А бачила я вишивку на кожному кроці: в одязі гуцулів – жіночих, чоловічих і дитячих сорочках, поясах, кептарях, сердаках, кожухах, весільних платниках; у церкві – на священничому облаченні, хоругвах, покрівцях, рушниках, завісах тощо. Пізнавши чарівний світ гуцульських вишивок, не могла пройти мимо, тим більше забути їх. Почалась моя нелегка праця з вивчення різних узорів, усвідомлення їх функціональної ролі.

Спочатку вишивала зразки, які найбільше подобались. А було їх дуже багато. Виникла думка збирати клаптики полотна з узорами зі старих зношених чоловічих та жіночих сорочок, весільних хустин-«шириньок» тощо. Минали роки. Жодні життєві незгоди не могли перешкодити улюбленій справі. Я розшукувала щораз нові і цікаві зори.

Нині у моїй колекції понад 1500 різних зразків. Я їх поділила за часом виготовлення, технікою виконання та змістом орнаментальних мотивів.

Характерною рисою гуцульської вишивки є геометричний орнамент. Майже кожен узор складається з ромбовидних, трикутних та прямокутних форм, у яких уміщені головні й додаткові елементи. Різноманітна техніка виконання. Найбільш поширені хрестики, колідки, низинка – «низинне». Менше використовуються чисельна гладь, так зване «поверхне», позад голки – «позаіглиця права» та «позаіглиця у скриньки». На жаль, у 1970-х роках вишивальниці перестали вишивати швом «позаіглиця у скриньки».

Кольорова гама карпатських вишивок – це своєрідна картина з яскраво-гарячих барв і чорним розводом, який окреслює контури узору. Вона доповнена червоно-жовтою гамою фарб, підсилена немовби зеленими смереками, та мало в якому узорі побачимо синій колір. Це, на мою думку, мабуть, смереки заступили небо, і тому блакить з її відтінками на гуцульському полотні трапляється вряди-годи. Майстрині

semnificația acestor minuni, ca rezultat al muncii manuale.

Broderia – această artă minunată, îndeobște anonimă, creată de meșteri populari pe pânză, mă pasiona ca prin farmec. Ea parcă mă ademenea tainic spre ea, mă chema și mă conducea acolo unde o puteam întâlni. Și așa descopeream broderia la orice pas: în îmbrăcămintea huțulilor – cămăși pentru femei, bărbați și copii, cingătoare, pieptare, cojoace, basmale de nuntă; la biserică – în veșmintele preoțești, prapuri, ștergere, draperii ș.a. Descoperind lumea de farmec a broderiilor huțule, n-am putut să trec nepăsătoare pe lângă ele, cu atât mai mult – ca să le uit. A început munca mea anevoioasă de studiere a diferitor modele, de înțelegere și conștientizare a rolului lor funcțional.

La început brodam modele care îmi plăceau cel mai mult. Și erau foarte multe. Mi-a venit ideea să adun bucăți de cămăși de femei și bărbați, de basmale de nuntă uzate. Treceau anii. Greutățile vieții nu m-au putut îndepărta de la această activitate mult îndrăgită. Eu permanent căutam tot mai multe modele noi.

În momentul de față, colecția mea numără peste 1500 de modele. Eu le-am împărțit după perioada confecționării, tehnica utilizată și conținutul motivelor ornamentale.

O trăsătură caracteristică a broderiei huțule este ornamentul geometric. Aproape fiecare model este alcătuit din forme de romb, triunghi și dreptunghi, în care sunt situate elementele principale și secundare. Cele mai răspândite sunt cruciulițele, inelele. Mai rar sunt folosite elementele plate, așa-numite „de suprafață”, în urma acului – „încheieturi în cutioare”. Cu părere de rău, în anii 70 brodezele au încetat de a broda cu „încheieturi în cutioare”.

Gama cromatică a broderiilor din Carpați este un tablou original cu culori vii-fierbinți și un model negru care încadrează contururile desenului. Aceasta este întregită cu o gamă de culori roșu-galben aprins, întărită cumva cu culoarea brazilor verzi, dar rareori în modele vom întâlni culoarea albastră. După părerea mea, probabil, brazilii au acoperit albastrul cerului și de aceea pe pânza huțulilor culoarea albastră o întâlnim foarte rar.

different patterns and recall, how my mother taught me to embroider and to understand the beauty and protective meaning of people's hands' wonder. This wonderful art absorbed me as a magic power. Like mysteriously attracted I felt called, led there, where one could find the best works.

And I saw the embroidery at every step: in the Hutsuls' clothes – women's, men's and children's shirts, belts, *keptars*, *serdaks*, sheepskin coats, wedding shawls; in the church – on the sacred clothes, church banners, *pokrivtsets*, towels, curtains and others. Once having recognised the magic world of Hutsul embroideries, I couldn't pass by, and I could not particularly forget them. My hard work aiming the study of different patterns, the understanding of their functional role began.

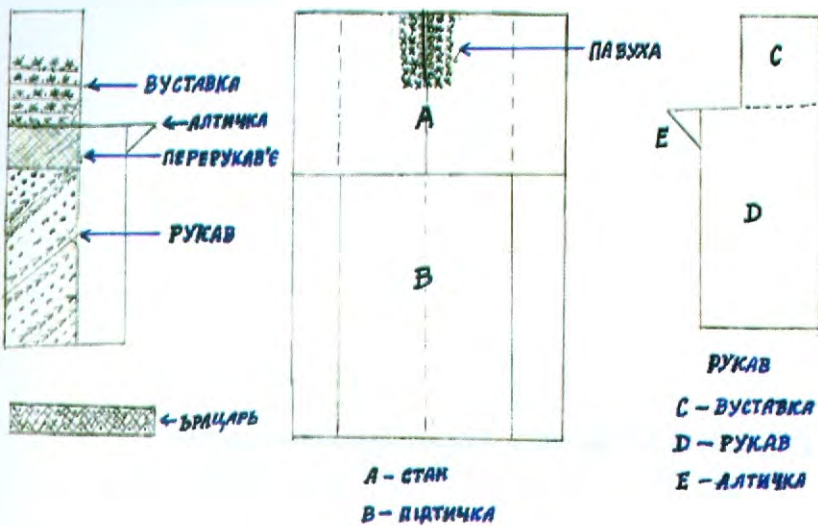
At first I embroidered the specimens I liked most of all. I had the idea of collecting pieces with patterns from old men's and women's slips, wedding shawls – „*shyryn'kas*” and others. Years were passing. No misfortunes of life could prevent me for doing my favourite affair. I was looking for new and interesting patterns.

Now my collection comprises more than 1500 different specimens. I divided them according to the time of their making, the execution technique and main ornamental motives.

A typical feature of the Hutsul embroidery is the geometrical ornament. Almost every pattern consists of rhombi-shaped, triangular and rectangular shapes, in which the main and supplementary elements are situated. The execution technique varies. The most widespread are crosses, *kolidkas*, „*nyzynka*” – „*nyzinne*”. „*Chysel'na glad*”, the so-called „*poverhne*”, „*pozaiglytsia prava*” and „*pozaiglytsia u skryn'ky*” are used more seldom. It is a pity that in the seventies embroideress stopped embroidering in seam „*pozaiglytsia u skryn'ky*”.

The colour range of the Carpathian embroideries is an original picture with brightly hot colours and black tracery that outlines the contours of a pattern. It is supplemented by red-yellow range of colours, like intensified by green spruces, but we can see in a rare pattern dark-blue colour too. These are, in my opinion, maybe the spruces, which have shielded the sky, and blue with its tints occurs seldom on the Hutsul linen. Skilled craftswomen chose carefully different coloured threads for embroidery since a long

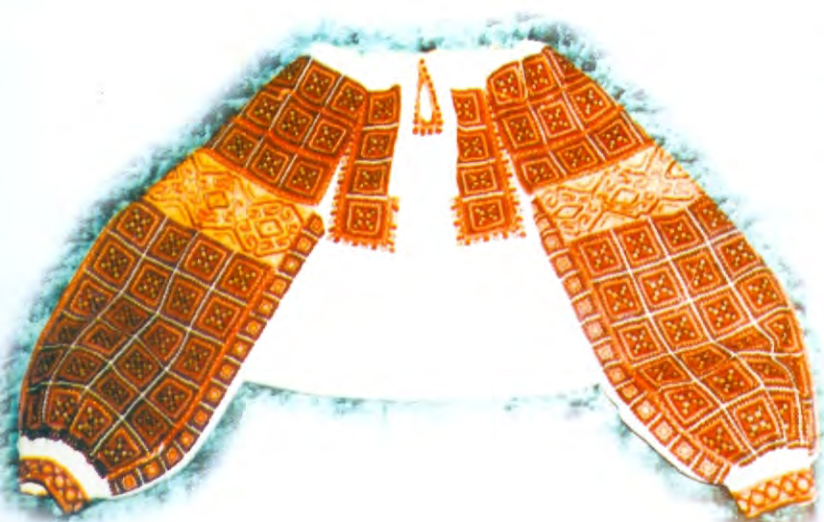
КРІЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ЖІНОЧОЇ СОРОЧКИ

Мирослава Шандро: крій рукава жіночої сорочки (графічний малюнок)

Myroslava Şandro: croiala mânecii la cămaşa femeiască (desen grafic)

Myroslava Shandro: The fashion of the sleeve of the women's slip (graphic drawing)

Жіноча сорочка. Ляне домоткане полотно. Вишивки – вовняними нитками. Хрестик, поверхне, село Ульма, перше 10-річчя ХХ ст.

Сămaşă femeiască. Pânză de in de casă. Brodatul: cu aţe de lână. Cruciuliţă de suprafaţă, satul Ulma, primul deceniu din secolul ХХ.

Women's slip. Flax homespun linen. Embroideries in woolen threads. Crosses, „poverhne”, Ulma village, the first decade of the twentieth century.

здавна ретельно добирали різні кольорові нитки для вишивання. Мені вдалося зібрати вишивки з мотивами геометричного, флорального орнаменту.

Геометричні узори – це своєрідні письмена. Тому вишивальниці говорять: «Я цю сорочку випишу!» У «виписаному» орнаменті є зображення сонця, зірок, квітів, оленів, дерев, людей та ін.

Вивчаючи геометричні форми орнаменту, класифікуючи їх за подібністю, я вирізила певні групи вишивок і почала замальовувати їх на папері.

В альбом для опублікування вибрала зі своєї колекції тільки частину геометричних узорів хрестиками і колідками, які масово вишивали гуцулки з давніх-давен по 1930-і роки. Їх виконували на домашньому вибіленому конопляному або лляному полотні, з якого шили жіночі, чоловічі і дитячі сорочки.

Вишивання сорочок – прадавня загальнослов'янська традиція. Особливого розвитку воно набуло в гуцульському краю. З правків збережені давні форми їх пошиття – крій, модельовання, принципи розміщення оздоб на окремих частинах-площинах сорочок, техніка їх вишивання, узори, кольорова гама. Гуцули свято шанували місцеві звичаї, з роду в рід передавали повір'я про сорочку, яка, крім всього, виконувала ще й роль оберега, захисника здоров'я, вірили, що вона віщує кращу долю. Характер вишивання-«виписування» сорочок зумовлений усталеними нормами життя, народним етикетом, звичаями, обрядами.

На пошиття добирали найкраще полотно, виткане з тонких рівненьких ручнопрядених лляних або конопляних ниток. Знали добре, як вибілити його з допомогою води і сонця. Функціональна зручність визначала крій. З кінця ХІХ ст. збереглися сорочки прямого крою з двох частин: верхньої – «станок» чи «стан» і нижньої – «підточка» чи «підтичка». При шії станок збирали в дрібні складочки до обшивки. Широкі рукави вишивали до станка. Під рукавами вставляли клинці – невеличкі полотнинки прямокутної форми. Їх називають «алтичка» або «лиштва». Вони збільшували пройми і забезпечували вільні рухи.

Meșterii încă din timpurile străvechi alegeau și potriveau cu atenție aște de diferite culori pentru brodat. Eu am reușit să adun broderii cu motive de ornament geometric și cu motive florale.

Desenele geometrice sunt un fel de scriere originală. Nu întâmplător brodezele spun: „Eu această cămașă o voi transcrie!”. În ornamentul „transcris” sunt reprezentări: soare, stele, flori, cerbi, copaci, oameni etc.

Studiind formele geometrice de ornament, clasificându-le după asemănare, eu am separat anumite grupuri de broderii și am început să le desenez pe hârtie.

În albumul pentru publicare am ales din colecția mea numai o parte din desenele geometrice cu cruciulițe și în „kolidky” care erau folosite cel mai mult de către femeile huțule din timpuri străvechi până în anii 1930. Ele erau făcute pe o pânză albă de casă, de in sau cânepă, din care erau croite apoi cămăși femeiești, bărbătești și pentru copii.

Brodarea cămășilor este o tradiție panslavă veche. Ea a cunoscut o dezvoltare deosebită în Ținutul huțulilor. Aici s-au păstrat formele vechi de confecționare a lor – croitul, modelarea, principiile de situare a broderiilor pe anumite părți de suprafață ale cămășilor, tehnica brodatului, modelele, gama cromatică. Huțulii păstrau cu sfințenie obiceiurile locale, din neam în neam transmiteau credința populară despre cămașă care, pe lângă toate celelalte, îndeplinea rolul de păzitor, ocrotitor al sănătății, crezând că ea poate prevesti un destin mai bun. Caracterul brodării, „a transcrierii” cămășilor este condiționat de normele de viață statornicite, de eticheta populară, de obiceiuri și ritualuri.

Pentru realizarea cămășilor era folosită cea mai bună pânză, țesută manual din fire subțiri de in și cânepă. Oamenii știau bine cum trebuie să albească pânza, cu ajutorul apei și a soarelui. Lejeritatea funcțională determina croitul. De la sfârșitul secolului al XIX-lea s-au păstrat cămășile cu croi drept, care se compun din două părți: partea de sus – talie, „stanoc” și cea de jos – poale. Mâncile largi erau cusute în zona pieptului. Sub mâneci se coseau mici dreptunghiuri de pânză – „altițe”. Ele făceau mâncile mai largi și asigurau mișcarea mâinilor liberă.

time. I succeeded to collect embroideries with motives of geometrical, floral ornament.

Geometrical patterns are original letters. Not by chance, embroideress say, „I'll paint out this shirt!” We can find in the „painted out” ornament the image of the sun, stars, flowers, deer, trees, people and others.

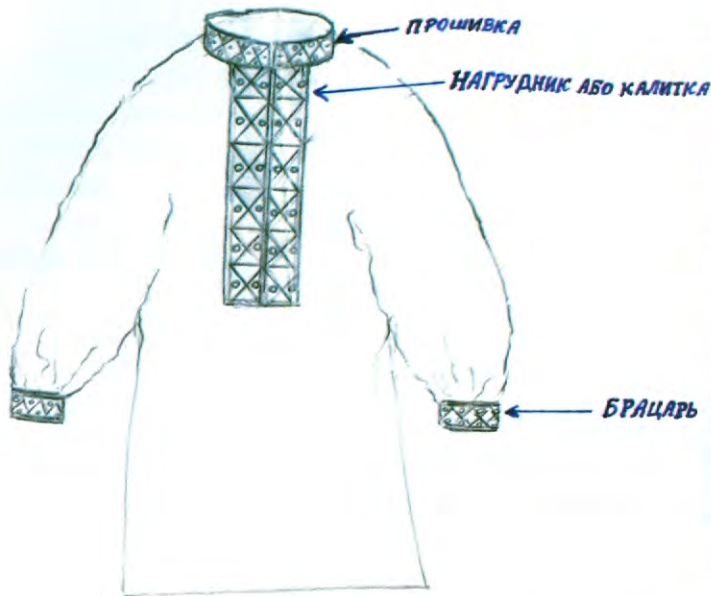
While investigating geometrical shapes of the ornament and classifying them in accordance with their similarity I singled out proper groups of embroideries, and began to sketch them on paper.

I chosed for the album to be published from my collection only a part of geometrical patterns, made in crosses and *kolidkas*, which were being widely embroidered by Hutsul women long time ago until the thirties. They were performed on the home whitewashed hemp-seed or flax linen, which was used for sewing of women's, men's and children's shirts.

The embroidery of shirts follows an ancient Slavonic tradition. It acquired a particular development in the Hutsul region The old shapes of their cut and design, the principles of the arrangement of adornments on the proper parts and surfaces of shirts, the technique of their embroidery, the patterns and range of colours have been preserved for a long time. The Hutsuls held their local customs sacred. They inherited popular beliefs about the shirt, which had the role of *oberih*, health defender, thus they believed that it signified better lot. The character of shirts' embroidery is stipulated by the settled norms of life, by folk etiquette, customs and rituals.

The best linen was chosen for sewing : woven of thin straight handspun flax or hemp threads. Hutsuls knew well how to whitewash it with the help of water and sun. Functional convenience determined the fashion. The shirts of straight fashion, made of two parts: upper – „*stanok*” or „*stan*” – and lower – „*pidtochka*” or „*pidtychka*” – are preserved from the end of the nineteenth century. *Stanok* was pleated beside the neck in small pleats till the *obshyvka*. Wide sleeves were embroidered till the *stanok*. Gussets were fitted under the sleeves – small rectangular pieces of linen, called „*altychka*” or „*lyshtva*”. They extended the arm-holes and secured free movements.

Чоловіча сорочка

Мирослава Шандро: крій чоловічої сорочки
(графічний малюнок)

Myroslava Şandro: croiala cămăşii bărbăteşti (desen grafic)

Myroslava Shandro: The fashion of the men's shirt
(graphic drawing)

Жіноча сорочка. Ляне домоткане полотно.
Вишивки – вовняними нитками. Хрестик, поверхне,
село Ульма, перше 10-річчя XX ст.

Cămaşă femeiască. Pânză de in de casă.
Brodatul: cu aţe de lână. Cruciuliţă de suprafaţă,
satul Ulma, primul deceniu din secolul XX.

Women's slip. Flax homespun linen. Embroideries
in woolen threads. Crosses, „poverhne”, Ulma village,
the first decade of the twentieth century.

У сорочках вишивали чітко визначені частини – рукави, пазухи, поділ підточок. Гуцульській народній вишивці минулого властива певна масивність, щільність заповнення густо розміщених узорів, насиченість і строгий колорит теплих тонів. Узори на домотканому полотні рельєфно виділені, образно помітні здалеку. Беззаперечний високий мистецький рівень має старогуцульська вишивка, яку ульминці, нісіпітці та бродинці називають «старовіцькою» або «старовіцьким шитєм».

Здавна в оздобленні застосовувалась мережка. Нею прикрашали пазуху, обрамлення навколо шиї, низ рукавів та підточки. Вузенькими стрічками мережива, тобто «циркою», з'єднували станок, рукав та вставки під рукавами – «алтички». В загальній конструкції сорочок мережки мають практичне і декоративне значення. Вони білими ажурними ефектами виділяли, посилювали барвисте звучання кольорової гуцульської вишивки.

Залежно від функціональної ролі, для сорочок добирали відповідні узори і вишивальні нитки.

На, так званих, «світошних» або «пролюдних» жіночих чи чоловічих сорочках вишивали складні узори, більші за розмірами, а на «буденних» – скромніші на вузеньких смугах. На «світошних» підточки в долішній частині прикрашали орнаментом, а в «буденних» їх лишень мережили, «циркували».

З кінця XIX – початку XX ст. збереглися як жіночі, так і чоловічі сорочки, вишиті вовняними нитками – волочкою, «бав'єнком» і бавовняними – заполоччю.

Вишивка кольоровими вовняними нитками дрібненькими стібками на тонкому домотканому полотні в одязі виглядає надзвичайно гарно. Густо розміщені складні візерунки вражають розмаїттям кольорових відтінків. Прикметно, що вовняними нитками вишивали густі, килимового характеру узори, що заповнювали всю площину рукавів, широку смугу на пазусі і були вужчими на манжетах-«брацарах». Втім, «бав'єнок» мав надто грубі нитки, якими важко вишивати, їх потрібно було ділити на тонші, а тому не кожна вишивальниця вмiла ними користуватись, причому для відтворення геометричного орнаменту. Згодом жінки перестали вишивати

La cămăși erau brodate părți clar determinate – mânecile, pieptul, partea de jos a poalelor. Broderiile populare huțule din vechime se disting printr-o oarecare masivitate, densitatea modelelor, bogăția și coloritul strict al tonurilor calde cu ață de cusut. Desenele pe pânza de casă sunt evidențiate în relief, de parcă privesc expresiv de departe. Printr-un incontestabil nivel artistic se remarcă broderiile huțule vechi care la Ulma, Nisipitu și Brodina sunt numite „starovițchi” sau „cusătură străveche”.

Din cele mai vechi timpuri, pentru ornamentarea cămășilor sunt folosite dantelele. Ele împodobesc pieptul cămășii, partea de cadru din jurul gâtului, partea de jos a mânecilor și a poalelor. Printr-o fâșie subțire de dantelă erau îmbinate pieptul, mâneca și bucăți de pânză de sub mânecă – „altițe”. În construcția de ansamblu a cămășii, dantelele aveau o importanță practică și decorativă specială. Ele scoteau în evidență și accentuau rezonanța coloritului broderiei huțule.

Conform rolului ei funcțional, la cămăși erau potrivite modelele și firele de ață corespunzătoare.

Așa-numitele cămăși „de sărbătoare”, femeiești sau bărbătești, erau înfrumusețate cu modele ceva mai complicate, mai mari ca proporție, iar cele „de fiecare zi” – cu desene modeste, mai înguste. La cămășile „de sărbătoare” poalele erau cusute cu niște fâșii ornamentale, iar cele de fiecare zi aveau doar danteluță sau tivitură.

De la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX s-au păstrat atât cămăși femeiești, cât și bărbătești, brodate cu ață din lână și din bumbac.

Brodatul cu ațe de lână vopsită cu tighel mărunț, pe pânză albă subțire de casă, arată extrem de frumos. Modelele mai complicate, distribuite des, în relief, încrețite, se disting pe pânză, printr-o diversitate de culori și nuanțe.

Strictly indicated parts were embroidered on the shirts :sleeves, bosoms, the lower part of *pidtochkas*. The old Hutsul embroidery is characterized by proper massiveness, density of filling of densely placed patterns, vividness and strict colouring of warm tones. The patterns on the homespun linen are vividly distinguished. The old Hutsul embroidery called by the people of Ulma, Nisipit and Brodyna villages „*starovits'ka*” or „*starovits'ke shyttie*” has undoubtedly high artistic level.

Long time ago drawn-work was used in the adornment . It adorned a bosom, framed a neck or the lower part of sleeves and *pidtochka*. The *stanok*, sleeves and insets under sleeves „*altychka*” were connected by narrow ribbons of lace. In the shirts' general design *merzchkas* have practical and decorative meaning.

They intensified the variegated sounding of the coloured Hutsul embroidery by white hem-stitch effects.

They chose the proper pattern and threads for embroidery depending on the functional role of shirts.

They embroidered complex patterns of bigger size on the so-called „*svitoshni*” or „*proliudni*” women's or men's shirts, and simpler ones situated on narrow strips on the „*budenni*”. The „*svitoshni*” shirts *pidtochkas* were decorated by an ornament in the lower part and the „*budenni*” ones were only laced („*tsurkuvannia*”).

Women's and men's shirts embroidered in woollen threads – „*volochka*”, „*vavienka*” – and in cotton ones – *zapoloch* – had been preserved from the end of the nineteenth century and beginning of the twentieth century.

The embroidery made of coloured threads by small stitches on the fine homespun linen looks extremely beautifully on clothes. The densely arranged, complex patterns impress by the variety of the coloured tints. Outstandingly thick patterns of carpet type covering all the surface of sleeves, a wide strip on a bosom and narrowed on cuffs – „*bratsars*” – were embroidered in woollen threads. However, „*vavienka*” had too rough threads, in which was hard to embroider; it was necessary to divide them into thinner ones, that's why not every embroideress could use them for geometrical ornament. Soon women stopped

Жіночий гуцульський костюм, околиці сіл Ульма та Бродина, початок ХХ ст.

Costum feminin huțul de la periferia satelor Ulma și Brodina, începutul secolului ХХ.

Women's Hutsul costume, the edges of villages Ulma and Brodyna, the beginning of the twentieth century

вовняними нитками, бо від прання сорочки кольорова волічка линяла і фарба розповзалася одна на одну. Вишивка спотворювалась, і вся сорочка псувалась. А щоб цього не сталося, потрібно було вміти прати – обережно, в холодній воді, тільки в літню пору, ще й сушити у спекотний вітряний день, щоб якнайшвидше сорочка висохла і фарби вишивальних ниток не встигли розпливтись і затекти одна на одну.

В моїй колекції є дві сорочки, вишиті кольоровими вовняними нитками – волочкою. Рік їх виготовлення – 1910. Місце – села Ульма і Нісіпіт.

З'ясувати, хто автор, не вдалося, бо жінки сперечались і запевняли, що таких виробів колись було багато.

Одна сорочка із села Ульми пошита з тонкого домозрідного льняного полотна. Крій – до підточки, вставка по основі, зібрана біля шиї на білу лляну нитку – «із моршінкою», з неглибоким пазушним вирізом. Волочкою червоного, вишневого, жовтого, коричневого, чорного кольорів вишиті рукави, вона має дві широкі смуги на погрудді і вузьку стрічку обабіч неглибокого пазушного розрізу. Вишнево-оранжевий колір – домінуючий. Техніки вишивання – хрестик, поверхниця, обмітки, цирка. Орнамент – геометричний. Головні мотиви – хрестик, ромб, кучері. Вся площина рукавів густо зашита прямокутними «віконцями», в яких позмінно розміщені хрести. Лишень на горизонтальній смузі під уставкою, «перерукав'ї», на жовтому тлі – узор із пересіченими ромбами. Вишивки на рукавах і погрудді гармонійно поєднуються. Масивніша на рукавах вона виглядає витонченішою завдяки подібним узорам, укладеним двома смугами на погрудді.

Друга сорочка із села Нісіпіт, з тонкого домотканого льняного полотна. Крій до підточки, прибирана при шиї на білу нитку – «із моршінкою», без пазушного розрізу. Вона без уставок. Має цільнокроєні рукави. Вишита на рукавах і погрудді, на місці пазухи – одна широка орнаментальна смуга. Кольори вишивальних ниток: червоний, оранжевий, вишневий, жовтий, коричневий, чорний. Техніки вишивання: хрестик, обмітка. Орнамент геометричний. Домінуючі мотиви – «сонечка», розміщені одне за одним у прямокутних площинах. Вузькі

Ar fi de menționat că cu ațele de lână erau cusute modele dese, stufoase, proprii covoarelor, care cuprindeau toată suprafața mânecilor, o fâșie largă pe piept, fiind mai înguste pe manșete – „brățări”. Și pentru că ațele de in s-au adevărit a fi mult prea groase pentru brodat, ele trebuiau împărțite în două, ca să fie mai subțiri. Asta deoarece nu orice brodează știa să le folosească, mai ales la un ornament geometric, mai complex. Cu timpul, femeile au încetat de a mai broda cu ațe din lână. Pentru că la spălătul cămășii lână se decolora, vopselile se suprapuneau una peste alta și cămașa putea fi compromisă. Iar ca să nu se mai întâmple aceasta trebuia să știi cum să le speli – cu multă atenție, în apă rece, numai vara și apoi să fie uscate într-o zi de arșiță și vânt, pentru ca să se usuce cât mai repede vopselile din ațele de lână, ca să nu poată să se întindă una peste alta.

În colecția mea am două cămăși brodate cu ațe din lână vopsită. Anul confecționării lor – 1910. Locul – satele Ulma și Nisipitu.

N-am reușit să aflu cine era autorul, pentru că femeile se contraziceau și mă asigurau că asemenea cămăși cândva au fost multe la număr.

Cămașa din satul Ulma este cusută dintr-o pânză fină de in. Cu fire de lână vopsite în negru, vișiniu, galben, cafeniu, negru sunt brodate mânecile, ea are două fâșii late pe piept și o fâșie îngustă de ambele părți ale tăieturii. Predomină culoarea vișiniu-portocalie. Ornamentul este geometric. Motivele principale – cruciulițele, romburile, bucele. Toată suprafața mânecilor este acoperită cu „ferăstruici” dreptunghiulare, cu cruciulițe în interior. Ornamentele de pe mâneci și piept se îmbină armonios.

A doua cămașă, cea din satul Nisipitu, este din pânză subțire de in de casă. Este brodată pe mâneci și pe piept, în locul tăieturii – o fâșie ornamentală lată. Culoarele firelor pentru brodat: roșu, portocaliu, vișiniu, galben, cafeniu, negru. Tehnicile brodatului: cruciulița, bobina. Ornamentul este geometric. Motivele dominante – „soarele” distribuit pe rând pe anumite suprafețe dreptunghiulare.

embroidering in cotton threads, because the coloured *volichka* lost colour during the washing of shirts, and dyes crawled one onto another. The embroidery became distorted, and the shirt got spoiled. In order to avoid this one had to know how to wash – carefully, in cold water, only in summer, – and to dry them in a hot windy day to dry them up as quickly as possible, thus the dyes of threads had no time to flow and leak one onto another.

There are two shirts embroidered in colour threads (*volichka*) in my collection. The year of their manufacture is 1910, the place Ulma and Nisipit villages.

We could not elucidate who was their author, because women asserted that there were a lot of such articles once.

One shirt from Ulma village is made of fine homespun flax linen. The fashion is till the *pidtochka*, the inset is pleated near the neck on a white flax thread – „*is morshchynkoyu*”, with not very deep bosom. The sleeves are embroidered in „*volochka*” of red, dark-red, yellow, brown, black colours; it has two wide strips on the bust and a narrow strip on both sides of its not very deep bosom slit. Dark-red-orange colour is dominant. The applied embroidery technique are the cross, *poverhnytsia*, *obmitkas*, *tsyarka*. The ornament is geometrical. The main motives are the crosses, rhombus, scrolls. All the surface of the sleeves is densely covered by rectangular „windows”, in which crosses are placed alternately. We can find a pattern with crossing rhombus only on the horizontal line, under the inset „*pererukaviie*” on the yellow background. The embroideries on the sleeves and bust form a harmonious whole. Being more massive on the sleeves, it looks more exquisite on the bust due to the to similar patterns, laid as two lines.

Another shirt from Nisipit village – is made of fine homespun flax linen. Its cut is till the *pidtochka*. It is pleated near the neck on a white thread – „*z morshchynkoyu*”, without a bosom slit. It has no insets, but has solid sleeves. There is one wide ornamental line embroidered on the sleeves and bust, on the bosom's place. The colour of embroidery threads is red, orange, dark-red, yellow, brown, black. The techniques of embroidery are the cross, the *obmitka*. The ornament is geometrical. The dominant motives – are „suns”, placed one after another on the rectangular surfaces. The narrow blanks of white linen

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

пробіли білого полотна немовби звеселяють багряно-оранжеву гаму.

Ці дві сорочки – унікальні пам'ятки вишивання вовняними нитками. Вони справляють враження святкової урочистості, вирізняючись у складному ансамблі гуцульського вбрання. Вишивки на них засвідчують багатство орнаментальної, колористичної народної винахідливості. При цьому між ними є відмінності в крої та розміщенні узорів на окремих площинах. Але збережено типові давні ознаки гуцульського вишивання.

Я мала можливість вивчити сотні сорочок. Це допомогло узагальнити найхарактерніші ознаки вишивання і виділити локальні відмінності.

Так, у 20-х роках ХХ століття на околицях сіл Ульми та Бродини Сучавського повіту шили жіночі сорочки з лляних і конопляних полотен. З 1930-х вже набувають попиту білі сорочки з вовняного фабричного полотна. Переважно вони мали крій – до підточки, широкі рукави, вставкові по основі, з «моршінем» – зібрані біля шиї лляною білою або фабричною червоною нитками.

Вишивка у верхній частині широких рукавів називається «вуставкою» (вставкою). Таку назву вона отримала через те, що нібито вставляється в рукав. У жіночій сорочці вставка займає основне місце, через це вишивальниці надають їй найбільшого значення, намагаються вкласти в горизонтальну смугу якнайкращі узорі. Недарма хтось сказав: «Вуставка – це поезія на полотні».

Гуцульські вишивальниці в уставкових вишивках показали своє обдаровання, вміння досягти вершин мистецької досконалості. Вони дуже вимогливо ставились до вибору, укладання узорів. Коли орнамент уже підібраний, продуманий до деталей, тоді вишивальниця на прямокутному окремому відрізі полотна шиє одну, а потім другу вставку. Спочатку «розводить» узор, який переважно вишиває чорними нитками. Цим задає контури. Закінчивши «розвід», вільні поля окреслених мотивів заповнює згідно із задумом нитками, традиційно червоно-оранжевих, жовтих, зелених з різними відтінками кольорів.

Вставки бувають різної ширини і висоти. Це залежить від узору, підбраного до сорочок

Aceste două cămăși sunt monumente unice ale brodatului cu fire de lână. Ele dau o impresie de festivitate, deosebindu-se în ansamblul complex al costumelor huțulilor. Broderiile de la aceste cămăși demonstrează bogăția ingeniozității ornamentale și coloristice a poporului. În același timp, între ele există deosebiri în ce privește croitul și situarea desenelor pe unele suprafețe. Dar sunt păstrate și trăsăturile tipice vechi ale broderiei huțule.

Eu am avut posibilitatea să studiez sute de cămăși. Aceasta mi-a ajutat să generalizez cele mai semnificative caracteristici ale broderiei și să descopăr particularitățile locale.

Astfel, în anii 20 din secolul XX, în împrejurimile satelor Ulma și Brodina din județul Suceava iile erau cusute din pânză de in și de cânepă. Începând din anii 1930 sunt căutate cămășile albe din lână de fabrică. De obicei, ele aveau mâneci largi, cu garnitură. Această garnitură este introdusă în partea superioară a mâneilor. La cămășile pentru femei garnitura ocupă un loc de frunte și de aceea brodezele îi acordă cea mai mare atenție, încercând să pună în față orizontală cele mai frumoase desene. Nu întâmplător cineva a spus: „Garnitura este o poezie pe pânză”.

Brodezele huțule în garnituri și-au demonstrat iscusința, priceperea de a atinge culmile perfecțiunii artistice. Ele erau foarte exigente la alegerea, alcătuirea desenelor. Când ornamentul este deja ales, gândit în detaliu, brodeza pe o bucată triunghiulară de pânză coase mai întâi o garnitură, apoi a doua. La început „schițează” desenul pe care de cele mai multe ori îl brodează cu fire negre. În felul acesta face contururile. Fiind terminată „schița”, locurile libere ale motivelor sunt umplute, conform intenției, cu fire, în mod tradițional roșii-portocalii, galbene, verzi de diverse nuanțe.

Garniturile sunt de diversă lățime și lungime. Aceasta depinde de ornamentul ales pentru cămășile de destinație respectivă: „de sărbătoare” sau „de toate zilele”.

seem to bring life into the crimson-yellow range of colours.

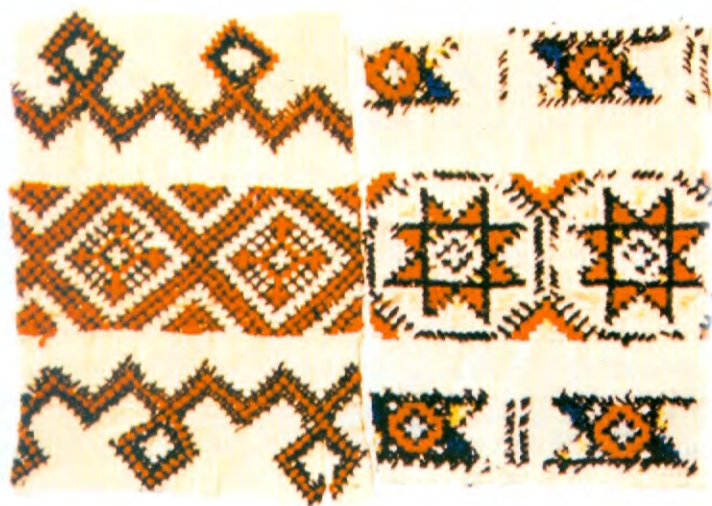
These two shirts are the unique memoranda of embroidery in cotton threads. They give the impression of festive solemnity, standing out against the complex ensemble of Hutsul clothes. Their embroideries testify the wealth of ornamental folk ingenuity. Besides, they have some differences in their cut and placing of patterns on some surfaces. . . . But the typical old features of the Hutsul embroidery have been preserved. I had the opportunity to study hundreds of shirts. It helped to generalise the most typical features in embroidery, and to distinguish their local differences.

Thus women's slips of flax and hemp linens were sewed in the twenties of the twentieth century, on the edges of Ulma and Brodyna villages of Suceava region. Since the thirties there was an increasing need for white shirts of cotton factory linen. Mainly, they had a cut – till the *pidtochka*, wide inserted sleeves, „z *morshchyniem*”, pleated near the neck by flax white or factory red threads.

The embroidery in the upper part of wide sleeves is called „inset”. It acquired this name, because it ostensibly is inserted into a sleeve. The inset has a basic place in the women's slip, as the embroideresses give it the greatest meaning and try to put into the best patterns the horizontal line. Someone said not without reason: „The inset is poetry on linen.”

Hutsul embroideresses showed their gift, ability to achieve the tops of artistic perfection in detachable embroideries. They handled the laying of patterns very strictly. When an ornament has been chosen, thought over in detail, an embroideress sews one and then another inset on a rectangular separate length of stuff. First, she „parts” a pattern that she embroiders mainly in black threads. That is how she assigns the contours. Once having finished „line-parting”, she fills the free fields with the drawn motives with threads of traditional red-orange, yellow, green colours and their tints in accordance with a scheme.

Insets may have different width and altitude. It depends on the pattern, chosen for shirts for a proper purpose: „*Proliudna*” and „*budenna*”.

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

відповідного призначення: «пролюдної» чи «буденної».

«Пролюдні» сорочки призначені на вихід з хати у село, до церкви, в гості, на весілля. Кожна гуцулка прагнула мати найкраще вишиту сорочку, показати людям, як вона вміє поєднувати яскраві барви. Вишивці вставок приділяється особлива увага як основному акцентові в усій системі декорування сорочок.

Коли вишивальниця закінчує уставкові узори на окремих прямокутних площинах полотна, вона обрамлює їх двома-трьома рядками півхрестиків з трьох сторін, так званими «снурками», і тільки після цього пришиває до рукава. Важливо, що майже кожна вставка має окрему назву, яка походить від домінуючого на ній елемента. Наприклад, найбільш поширені «баранячі роги», «в скриньки», «кучереві», «у віконця», «зв'язаті» та інші.

Гуцульські вуставкові вишивки – своєрідні мистецькі твори, які відзначаються вишуканою гармонійністю, узгодженістю матеріалів, технік виконання, орнаменту, композицій і кольорової гами. Вони – найголовніші в усій вишивці сорочок.

Зразу під уставкою на рукаві вишивають «перерукав'є». Це вузький, обов'язково геометричний зор 5-12 см завширшки, який переважно шитий нитками одного кольору – блідо-жовтого, оранжевого, зрідка зеленого. Важливо, що вишивають «перерукав'є» обов'язково лишень однією технікою, подібною до лічильної гладі – «поверхнім».

Нижче горизонтальної підуставкової смуги «перерукав'є» вишивають всю широкую площину рукавів. Орнамент – геометричний. Головні мотиви співзвучні з вишивкою вуставок. Розміщення зорів на рукавах залежить від вишивальниці, найпоширеніше – по вертикальній, горизонтальній або скісній лініях.

Широкі рукави внизу дрібно збирають у манжети, так названі «брацарі». Їх вишивають горизонтально розміщеними орнаментальними мотивами і кольорами ниток такими, які є на вставках і рукавах. Вишивки на «брацарах» обрамлені, як і на вставках «снурками». Різноманітна по вертикалі і горизонталі вишивка

Cămășile „de sărbătoare” sunt destinate pentru a ieși din casă în sat, pentru a merge la biserică, în ospete sau la nuntă. Fiecare femeie huțulă vroia să aibă cea mai frumoasă cămașă brodată, să demonstreze lumii că ea știe să îmbine cel mai bine culorile. Brodatului garniturilor se acordă o atenție deosebită, ca unui accent de bază în întregul sistem de ornamentare a cămășilor.

Când brodeza termină desenele pe bucățile dreptunghiulare de pânză, ea le înconjoară cu două-trei rânduri de semicruciuțe din trei părți, cu așa-numitele „șireturi” și abia după aceasta le coase la mânecă. De menționat că fiecare garnitură are denumirea sa care provine de la elementul dominant pe ea. Bunăoară, cele mai răspândite sunt: „coarne de berbec”, „în cufăraș”, „bucle”, „cruciuțe”, „ferăstruici”, „steluțe” și altele.

Broderiile huțule cu garnituri sunt opere de artă populară originale care se disting printr-o armonie deosebită, îmbinare perfectă a materialelor, a tehnicii de realizare, a ornamentelor, a compozițiilor și gamei de culori. Ele sunt cele mai importante elemente în brodatul cămășilor.

Imediat sub garnitură, pe mânecă este brodată așa-numita „antemâneacă” care este un izvod îngust, neapărat geometric de 5 – 12 cm în lățime, cusut, de obicei, cu fire de aceeași culoare – galben pal, portocaliu, rareori verde.

Mai jos de fâșia orizontală a „antemâneicii” este brodată toată lățimea mâneșilor. Ornamentul este geometric. Motivele principale armonizează cu desenul garniturilor. Situarea izvoadelor pe mâneșii depinde de brodează, mai răspândite sunt cele pe linie verticală, orizontală sau oblică.

Părțile de jos ale mâneșilor largi sunt strânse în manșete, așa-numitele „brățare”. Ele sunt brodate orizontal, fiind aplicate acele motive ornamentale și culori ale firelor de ață ce sunt folosite pe garnituri și mâneșii. Broderiile „brățarilor” sunt înrămate cu „șireturi”, ca și pe garnituri. Broderia pe verticală și orizontală a mâneșilor formează un tot întreg compozițional.

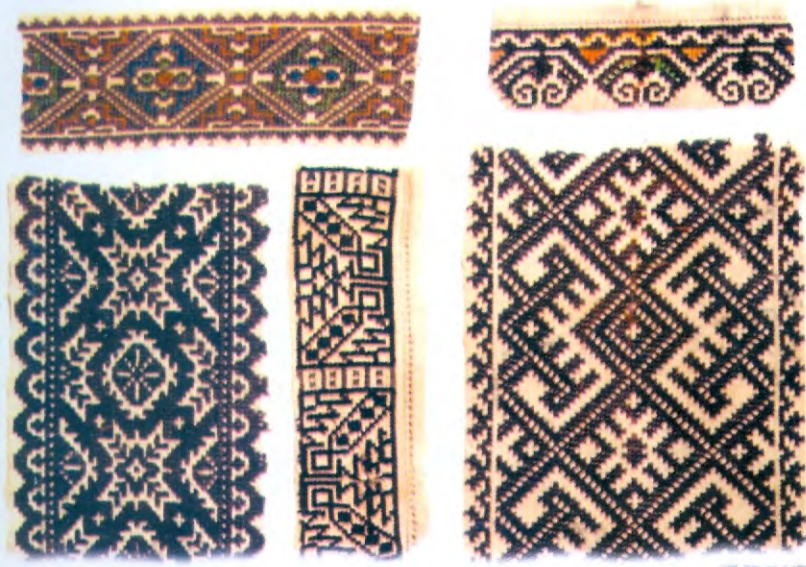
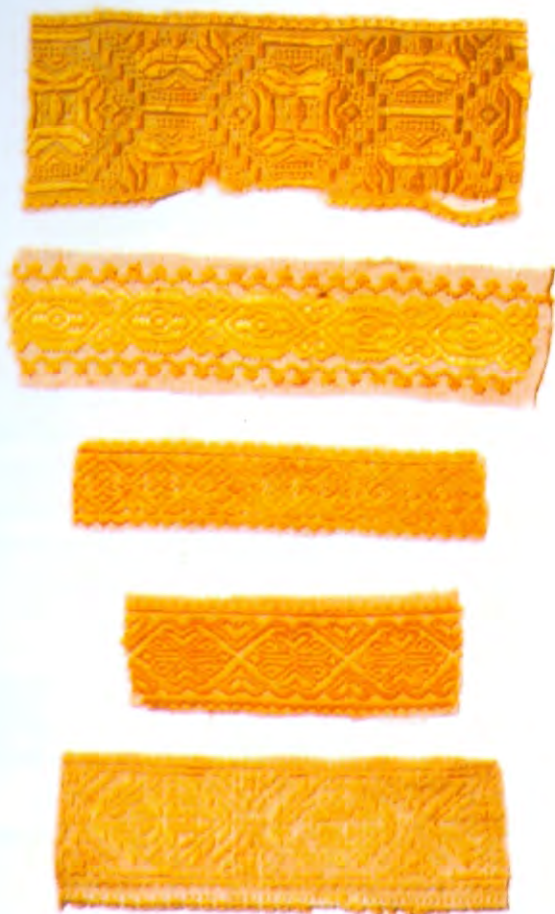
„*Proliudni*” shirts are destined for going to the country-side, to the church, to see somebody, to a wedding. Every Hutsul woman tried to have a slip, embroidered in the best way, to show how she could combine bright colours. A particular attention is given to the embroidery of insets, as to the basic accent in all the system of shirts' decoration.

When an embroideress finishes detachable patterns on certain rectangular surfaces of linen, she frames them by two or three rows, in semi-cross direction, on three sides, this is the so-called „*snuroks*”, and only after this sews to a sleeve. It is important, that almost every inset has its own name, which springs from the prevalent element, placed on it. The most widespread names are: „ram's horns”, „*v skryn'ky*”, „*kucherevi*”, „*hrestati*”, „*u vikontsia*”, „*zvizdati*” and others.

Hutsul detachable embroideries are original works of Art, notable by their exquisite harmony, co-ordination of materials, techniques of performance, ornament, compositions and range of colours. They are of overriding importance in all the embroidery of shirts.

The so-called „*pererukavie*” is embroidered just under an inset on a sleeve. It is a narrow, necessarily geometrical pattern of 5-12 cm wide, mainly embroidered in threads of one colour: pale-yellow, orange, sometimes green. It is important, that „*pererukavie*” is embroidered necessarily using only in one technique, like „*lichyl'na glad*”, the so-called „*poverhne*”.

Under the horizontal line „*pererukavie*” all the wide surface of sleeves is embroidered. The ornament is geometrical. The main motives are in tune with the insets' embroidery. The placing of patterns on the sleeves depends on an embroideress; the most widespread pattern is to place them along the vertical, horizontal or oblique lines. The wide sleeves in the lower part are fine pleated in cuffs, these are the so-called „*bratsars*”. They are embroidered in horizontally placed ornamental motives, and colours of threads are similar to the insets and sleeves. Embroideries on „*bratsars*” are framed, like on the insets, by „*snuroks*”. A partlayer along the vertical and horizontal embroidery contributes to the co-ordinated colourful compositional integrity.

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

рукавів складає узгоджену образну композиційну цілісність.

Вишивки нагрудних частин гуцульських сорочок – «пазух» – на відміну від румунських, менш складні. Вони обов'язково мають узори зі вставок по краях пазушного розрізу. Якщо на румунських сорочках вишивають по дві-три орнаментальні смуги, розміщені в нагрудній частині сорочки і на спині, то в гуцульських сорочках на спині не вишивають нічого.

І до сьогодні в гуцульському одязі збережені переважно давні основи крою і принципи – системи розміщення вишивок в окремих його частинах чи компонентах.

Чоловічі сорочки кінця XIX – початку XX ст. вишивали такими ж нитками, як жіночі, та й подібними узорами. Втім, суворо зберігалася традиція застосовувати тільки геометричні орнаменти.

На грудях уздовж пазушного розрізу по обидва боки вишивальниці розміщували вертикальні кольорові смуги завдовжки майже до пояса. Їх називають нагрудниками. А якщо в нагрудній частині чоловічих сорочок вишивали суцільний широкий узор, який цілком накривав пазушний розріз, тоді його називали «калиткою».

На прямокутній полотнині завширшки 5-8 см і завдовжки залежно від товщини шиї чоловіка, вишивали узор з пазушної вишивки, а пізніше пришивали до розрізу довкола шиї. Це стоячий комір, так звана «прошивка». Рукави довгі, зібрані манжети – «брацарі». Вишивки на комірах-«прошивках», пазухах, «нагрудниках», манжетах-«брацарах» обрамлені, «обведені» вузькими стрічками – «снурками». Комір застібають зісподу гудзиками, а зверху зав'язують кольоровими скрученими нитками – «стінками». Звідси і вислови – «застінкати», «застінкай сорочку!»

Описані вишиті жіночі й чоловічі сорочки – найтиповіші. Вони масово побутували в буковинських гуцульських селах.

Аналіз збережених численних пам'яток кінця XIX ст. – 20-х років XX ст. підтверджує, що у жіночих і чоловічих сорочках гуцулів вишивка розміщувалась у строго визначених місцях: на рукавах, пазусі, брацарах. Колір, орнамент,

Broderiile pe părțile de la piept ale cămășilor huțule, așa-zisele „pieptare”, spre deosebire de cele românești, sunt mai puțin complicate. Ele au neapărat izvoade pe marginile tăieturii de la piept. Dacă la cămășile românești sunt brodate două-trei fâșii ornamentale, situate pe partea de la piept a cămășii și la spate, la cămășile huțule pe spate nu se brodează nimic.

Și până în zilele noastre, la veșmintele huțule sunt păstrate, în temei, principiile vechi de situare a ornamentelor pe unele părți și componente ale hainelor.

Cămășile bărbătești la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX erau brodate cu aceleași fire de ață ca și cele femeiești și cu desene asemănătoare. În același timp, se păstra strict tradiția aplicării numai a ornamentelor geometrice.

La piept, de-a lungul tăieturii pe ambele părți, brodezele aplicau fâșii verticale în culori lungi până aproape de brâu. Se putea întâmpla ca la cămășile pentru bărbați să se brodeze un izvod compact lat care acoperea întreaga tăietură de la piept.

Pe o bucăciță dreptunghiulară de pânză de 5 – 8 cm în lățime și în funcție de grosimea gâtului bărbatului, în lungime se broda un izvod din broderia de pe piept. Dar mai târziu acest izvod era cusut pe tăietură în jurul gâtului. Acesta era așa-numitul guler drept. Mâncile lungi, strânse în manșete – „brățare”, modele pe guler, pe piept, „înconjurat” de panglici înguste – „șireturi”. Gulerul se încheie jos cu nasturi, iar sus – cu ațe colorate și răsucite.

Cămășile femeiești și bărbătești descrise sunt cele mai tipice. Ele erau foarte răspândite în satele huțule bucovinene.

The breast parts' embroideries, the so-called „bosoms” are less compound contrary to the Romanian ones. Without any fail, they have patterns from insets on the edges of a bosom slit. If two or three ornamental lines are embroidered on the Romanian shirts, placed in the breast part of a shirt and on the back, on the back of Hutsul shirts nothing is embroidered.

Mainly the old principles of cut and placing of embroideries in proper parts or components have been preserved to our days in the Hutsul clothes.

Men's shirts dating from the end of the ninetieth, beginning of the twentieth centuries were embroidered in such threads, as women's ones and in the same patterns. Besides, the tradition of applying only geometrical ornaments was severely preserved.

Embroideresses placed vertical coloured strips, nearly reaching a waist on a breast, along a bosom slit on its both sides. They are called „nagrudnyks”. But the solid wide pattern, which fully covered the bosom slit embroidered in the breast part of men's shirts was called „kalytka”.

A pattern from a bosom embroidery was embroidered on a rectangular piece of linen of 5-8 cm wide, and along, according to the thickness of a man's neck.. Later it was sewed to a slit around a neck. It is a stand-up collar, the so-called „proshyvka”. Sleeves are long, pleated cuffs „bratsars”. Embroideries on the collars-„proshyvkas”, bosoms, „nagrudnyks”, cuffs-„bratsars” are framed „outlined” by narrow strips, the „snuroks”. The collar is buttoned up from below, and is tied up from the top by coloured twisted threads, the so-called „stinoks”. The expression „zastinkaty” or „zastinkai sorochku!” originates from this.

The described embroidered women's and men's shirts are the most typical. They were widely used in the villages of Hutsulshchyna and Bukovyna.

The analysis of the preserved numerous memoranda from the end of the ninetieth, beginning of the twenties of the twentieth centuries confirms, that embroidery was placed in well-defined places on the women's and men's shirts of the Hutsuls,: on sleeves, bosoms, *bratsars*. Colour, ornament, compositional structure – all had logical grounds, firm traditional laws, which unwillingly yielded to changes. Hutsuls

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

композиційна будова – все мало логічне обґрунтування, стали традиційні закони, які неохоче піддавалися змінам. Гуцули ревно зберігали старосвітське. Це сприяло тому, що досі маємо надзвичайно цінні пам'ятки народного орнаментального мистецтва.

Мої дослідження показують, що певні зміни в системі вишивання гуцульського одягу почали виникати в 30-х роках. Тоді щораз частіше з'являються сорочки нових фасонів-кроїв з іншою архітектонікою розміщення узорів. Власне, в ті часи традиційна гуцульська геометрична вишивка поступово витісняється квітковими (флоральними) мотивами. Вишивали ними рукави і погруддя. Пролюдні сорочки густо всіювали великими, а буденні – дрібнішими квітами. Подібним змінам піддалася і вишивка гуцульських чоловічих сорочок. У них на погруддях і «брацарах» почали розміщувати квіткові узори. Найбільшого розповсюдження зазнали квіткові, рослинні мотиви: троянда – «ружа», виноград, різні «чічки» тощо. Спільне життя румунів з гуцулами (в одному або сусідніх селах) позначилося певним взаємовпливом у моделюванні окремих компонентів одягу та їх художньому оздобленні. Як-от вплив сусідніх румунських сіл Стража та Віков.

Техніка вишивання квіткових мотивів у гуцулів – хрестик, а в румунів – «поверхне» (лічильна гладь). Наприкінці 30-х років гуцули також почали вишивати квіти «поверхнім». У цій вишивці використовували більше різнокольорових ниток. Крім червоних, оранжевих, жовтих та зелених з різноманітними відтінками, з'являються сині, голубі, фіолетові та коричневі (гуцульські назви фарб – сина, голуба, свиклова, дублена). Тоді ж гуцулки почали вишивати бісером – «цітками», шовком, металічними срібного чи золотистого кольору нитками, так званими «хір», дрібними металічними кружальцями – «лелітками». Це все перейшло із сусідніх румунських сіл і вплинуло на гуцульську вишивку.

Складні процеси еволюції орнаментально-композиційної будови вишивок відбувались і тривають нерівномірно. Вишивка гуцулів то активно зазнає сусідніх впливів, то знову повертається до прадідівських традицій.

Analiza capodoperelor păstrate de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul anilor 20 din secolul XX confirmă că la cămășile huțule pentru bărbați și femei broderiile erau situate în locuri strict determinate: pe mâneci, piept, brățare. Culoarea, ornamentul, structura compozițională – toate aveau o argumentare logică, reguli tradiționale stabile ce se supuneau greu schimbărilor. Huțulii păstrau cu grijă ceea ce ținea de trecut. Aceasta a contribuit la faptul că până acum avem capodopere de artă populară ornamentală foarte prețioase.

Cercetările mele arată că anumite modificări în sistemul de brodare a veșmintelor huțulilor au început să apară în anii 30. Atunci întâlnim tot mai des cămăși cu noi fașoane de croire, cu altă situație arhitectonică a desenelor. La drept vorbind, în acele timpuri brodatul geometric huțul tradițional treptat cedează locul motivelor florale. Erau brodate mânecile și pieptul. Cămășile de sărbătoare erau cu flori mari, cele de fiecare zi – cu flori mici. Schimbări similare a cunoscut brodatul cămășilor bărbătești. Pe piept și brățare au început să apară modele florale. Cea mai mare răspândire au avut motivele florale, vegetale: trandafirul, bujorul, vița-de-vie ș.a. Viața împreună a românilor cu huțulii (în același sat sau în sate vecine) a influențat reciproc într-o anumită măsură modelarea unor componente ale veșmintelor și înfrumusețarea lor artistică. De exemplu, se resimte influența satelor românești Straja și Vicov.

Tehnica brodării motivelor florale la huțuli este cruciulița, iar la români – „de suprafață”, plană. Pentru acest brodat erau folosite mai multe ațe de diverse culori. Pe lângă cele roșii, portocalii, galbene și verzi de diferite nuanțe, apar ațe de culoare albastră, bleu și cafenii. Tot atunci huțulii au început să brodeze cu mărgelă, mătase, cu fire de ață metalică de culoarea argintului sau aurului, cu dantele mărunte. Toate acestea au venit din satele românești vecine și au lăsat influențe asupra broderiei huțule.

Procesele complexe în evoluția structurii ornamental-compoziționale de construcție a broderiilor s-au desfășurat și continuă neuniform. Broderia huțulilor ba este influențată activ de cea a vecinilor, ba se întoarce din nou la tradițiile strămoșești, descoperindu-le parcă din nou.

zealously protected the old-fashionable. This contributed to the fact that we have even today the extraordinarily valuable memoranda of ornamental folk art.

My observations show that proper changes in the system of embroidery of Hutsul clothes began to appear in the thirties, when shirts of new styles and cuts, with another architecture of patterns were appearing more and more often. In those times the traditional Hutsul geometrical embroidery was gradually replaced by floral motives. Sleeves and bust were embroidered. „*Proliudni*” shirts were densely dotted by big and „*budenni*” – by smaller – flowers. The embroidery of Hutsul men’s shirts also yielded to the same changes. Flower or plant patterns began to appear on their busts and *bratsars*. Plant motives became the most widespread: rose, „*ruzha*”, grapes, varied „*chichkas*” and others. The Romanians’ common life beside the Hutsuls (in one or neighbouring villages) had been characterised by proper interaction in the designing of some components of the clothes and their artistic adornment, see the influence of Strazh and Vikov, neighbouring Romanian villages.

The embroidery technique of flower motives of the Hutsuls was the cross, but the Romanians used „*poverhne*” („*lichyl’na glad*”). At the end of the thirties Hutsuls also began embroidering flowers in „*poverhne*”. They used more of parti-coloured threads in this embroidery. Besides red, orange, yellow and green threads with their varied tints dark-blue, blue, violet and brown ones appeared. The Hutsul names of dyes are *syna* (dark-blue), *goluba* (blue), *svyklova* (violet), *dublana* (brown). Hutsul women began to embroider in beads only in these times – „*tsitka*”, silk, metallic threads of silver or gold colour, the so-called „*hir*”, in small metallic circles, „*lelitkas*”. All this came from neighbouring villages and influenced the Hutsul embroidery.

Compound processes of evolution of embroideries’ ornamental-compositional structure were taking place and are lasting unevenly.

The Hutsuls’ embroidery experiences now powerful neighbouring influences, however it returns to the great-grandfathers’ traditions.

Зразки вишивок з колекції
Мирослави Шандро

Modele de broderii din colecția
Myroslavei Șandro

Specimens of the embroideries
from the collection of Myroslava Shandro

З початку 40-х років до сьогодні вона, як говорять гуцули, перебула багато змін. Зразу ж після війни жінки почали знову вишивати на домотканому, конопляному і лляному полотні геометричні та зрідка рослинні узори. Через нестачу потрібних ниток, узори на сорочках, зазвичай, втрачали специфічний гуцульський колорит.

У 50-х роках чимраз частіше домоткане полотно на сорочки замінюється тканинами фабричного виробництва. На сорочки із фабричних білих тканин жінки наносили нитками геометричні узори поряд з рослинними. Цікаво, що геометричними узорами вишивали, в основному, святошні сорочки, а буденні – рослинними. І в ті роки відчутний вплив сусідніх румунських майстринь, переважно в доборі кольорової гами. Геометричні узори гуцулки почали вишивати тільки чорними нитками, а рослинні – розводили (окантовували) чорними і заповнювали коричневими та зеленими нитками. Такою вишивкою захоплювалась, переважно, молодь. Однак «старовіцьке шите» було поширене у людей старшого віку, на сорочках, а також рушниках, скатертях, диванних подушках, ширинках, серветках тощо.

Через нестачу фабричної конопляної, лляної та бавовняної тканин, на яких можна було добре вишивати і які мали б гарний вигляд, молоде покоління почало шити сорочки, занавіски, фіранки, серветки із нейлонових ріденьких тканин і оздоблювати різнокольоровими нитками. Орнамент – тільки геометричний, досить ускладнений різними формами. Зрозуміло, що вишиті нейлонові сорочки лишень пролюдні, а одягають їх улітку. На жаль, вони, незважаючи на трудомістку вишивку, не мають ні тривалого життя, ані краси та привабливості, властивих «старовіцькій» гуцульській сорочці.

Працюючи над цією передмовою, я глибоко вболівала за традиційну гуцульську вишивку. Мусила дати правдиву відповідь на питання: чи люди, бува, не відвернулись від первозданних місцевих узорів. Я знову поїхала в села Нісіпіт, Ульму, Бродину, де збирала зразки вишивок і змальовувала орнаменти. З радістю стверджую, що про забуття старих традицій говорити рано. Бо часто мала нагоду бачити, як старші і молодші жінки одягають сорочки зі «старовіцьким» геометричним гуцульським «шитем».

De la începutul anilor 40 până astăzi broderia, cum relatează huțulii, a trecut prin mai multe schimbări. Imediat după război femeile au început din nou să brodeze pe pânză de casă din cânepă și în desene geometrice, iar rareori – vegetale. Din lipsa ațelor necesare, modelele care se coseau pe cămăși, în mare parte, pierdeau coloritul specific huțul.

În anii 50 pânza de casă pentru cămăși tot mai des este înlocuită cu cea de fabrică. Pe cămășile din pânză albă de fabrică femeile brodau cu fire de ață desene geometrice paralel cu modelele florale. De menționat că modelele geometrice erau brodate, îndeobște, pe cămășile de sărbătoare, iar pe cele de fiecare zi – motive vegetale. Și în acei ani se simte influența brodezelor române vecine, mai ales în alegerea gamei de culori. Femeile huțule au început să brodeze modelele geometrice numai cu fire negre, iar cele vegetale le încadrau cu negru, și le umpleau cu fire cafenii și verzi. De acest fel de broderii era pasionat, de obicei, tineretul. Brodatul în stil vechi, „starovițki” era răspândit la oamenii mai în vârstă, la cămăși, ștergere, fețe de masă, fețe de pernă, șervete ș.a.

Din cauza insuficienței de țesături din cânepă, în și bumbac de producție industrială pe care s-ar putea broda bine și care ar avea un aspect frumos, generația tânără a început să coase cămăși, draperii, șervete pe pânză rară de naylon, împodobindu-le cu fire multicolore. Ornamentul este numai cel geometric, destul de complicat prin diferitele-i forme. Bineînțeles că iile de naylon brodate sunt exclusiv de sărbătoare și sunt îmbrăcate vara. Cu părere de rău, acestea, deși brodatul lor necesită multă muncă, n-au nici o viață prea lungă, nici frumusețea și farmecul ce caracterizează cămașa huțulă „străveche”.

Muncind asupra acestei prefețe, eu eram preocupată total de broderia huțulă tradițională. Trebuia să dau un răspuns real la întrebarea: dacă oamenii cumva nu și-au întors total fața de la modelele primare străvechi? Eu am mers din nou în satele Nisipitu, Ulma, Brodina unde am adunat modele de broderii și am desenat modele. Afirm cu bucurie că despre uitarea totală a vechilor tradiții e prea devreme să vorbim. Pentru că deseori am avut ocazia să văd cum femeile, atât mai în vârstă, cât și cele mai tinere, poartă cămăși cu modele geometrice huțule „străvechi”.

From the beginning of the forties to our days many changes have „undergone”, as the Hutsuls say. Women began after the war again to embroider geometrical and rarely plant patterns on homespun hemp and flax linen. Due to the lack of necessary threads, patterns on shirts lost their specific Hutsul colour.

In the fifties the homespun linen for shirts was substituted more and more frequently with factory fabrics. Women outlined by threads geometrical patterns besides plant ones on the white fabrics of factory shirts. It is interesting, that mainly „sviatoshni” shirts were embroidered in geometrical patterns, but „budenni” were embroidered in plant ones. During those years the influence of neighbouring Romanian skilled craftswomen was felt, mainly in the choice of the range of colours. Hutsul women began to embroider geometrical patterns only in black threads, and bordered plant ones in black and filled with brown and green threads. The youth was usually enthusiastic about such an embroidery. However, „starovits’ke shyttie” was spread among the people of older age on shirts and also towels, table-cloths, cushions, *shyryn’kas*, serviettes and others.

Due to the lack of factory hemp, flax and cotton fabrics, on which people could embroider well, and which have fine appearance, young generation began to sew shirts, curtains, *frankas*, serviettes of nylon slim fabrics, and adorn them by parti-coloured threads. The ornament was only geometrical, quite complicated by varied shapes. It is clear that embroidered nylon shirts were only „proliudni” and dressed only in summer. It’s a pity that in spite of the labour-consuming embroidery, these had neither long life, nor beauty and attractiveness, and were typical for the „starovits’ka” Hutsul shirt.

While working on this foreword I felt a deep worry about the traditional Hutsul embroidery. We must give a truthful answer to the question if people haven’t turned away from the primeval local patterns. Again I went to Nisipit, Ulma, Brodyna villages, where I collected embroideries’ specimens and copied ornaments. I assert with joy that it is early to talk about the neglect of old traditions, as I had often the possibility to see, how old and young women dressed shirts with „starovits’ke” geometrical Hutsul „shyttie”.

Мирослава Шандро з чоловіком Данилом
Myroslava Şandro cu soţul Dănil
Myroslava Shandro with her husband Danylo

Зрозуміло, що тепер є нові численні варіанти, комбінації давніх узорів, вишитих на фабричних, часто навіть на домотканих бавовняних полотнах. Але приємно здивувало й потішило, що майже в кожній хаті пошанована «старовіцька» вишивка. Вона світлим усміхом переливається в райдузі кольорів на рушниках, скатертинах, наволочках, подушечках, доріжках і навіть на килимах – коротеньких вишитих коциках, які вішають на стіни. З'явилися новинки – зазнає розвитку вишивка інтер'єрного призначення.

Це найкращий доказ того, що витвір народу, зроджений потребою прекрасного в житті, не може згинати безслідно.

Цим завершую короткий опис гуцульської вишивки, яка своїм мальовничо-барвистим колоритом та багатством орнаментальних мотивів філософського змісту свідчить про художній смак і природний розум, з яким цей народ прикрашав і прикрашає одяг, побут і своє життя на землі.

Я підбрала геометричні узори головню із сіл Ульма, Нісіпіт, Бродина. До перемальованих мною оригіналів вишивок не потрапив жоден флоральний орнамент, бо мрію окремо підготувати збірку квітково-рослинних узорів.

Мій задум – допомогти тим, хто хоче вишивати. Я не поділила вишивки за призначенням, але вказала, на чому і як вишивати той чи той узор. Кожен можна вишити на чому завгодно. Це залежить від вишивальниці, її фантазії та кмітливості. Одну і ту саму вишивку можна застосувати як на жіночій, так і на чоловічій сорочках, дитячому одязі, рушниках, серветках, весільній хустині та ін.

Подаю узори, аби довільно вибирали для вишивання, щоби фантазували над їх розміщенням і знали: це правдиві узори гуцулів, які живуть у Румунії.

Присвячую цей альбом пам'яті моїх батьків, Ольги та Івана Копачуків, які з раннього дитинства зуміли виховати в мене любов до народного мистецтва.

11 січня 1982 року

Se înțelege, acum există multe variante noi, combinații de modele vechi brodate pe pânză de fabrică, deseori chiar și pe pânză de casă din bumbac. Dar mă bucură mult faptul că aproape în fiecare casă se află la loc de cinste broderia „străveche”. Ea îți zâmbește prin curcubeul culorilor de pe ștergare, fețe de masă, fețe de pernă, covorașe și alte broderii atârinate pe pereți. Au apărut noutăți – a început să se dezvolte broderia destinată interiorului casei.

Aceasta este cea mai bună dovadă a faptului că creația poporului, născută din necesitatea de frumos în viață, nu poate să dispară fără urmă.

Cu aceasta închei scurta descriere a broderiei huțule care prin coloritul său pitoresc și prin bogăția de motive ornamentale cu conținut filozofic stă ca mărturie a gustului artistic și a înțelepciunii naturale, cu care acest popor a știut să-și înfrumusețeze veșmintele, traiul și viața sa pe pământ, și o face și în prezent.

Eu am selectat modelele geometrice, aparținând, în special, satelor Ulma, Nisipitu și Brodina. Între broderiile originale redesenate de mine n-a nimerit nici un ornament floral, deoarece visez să pregătesc o culegere specială din ornamente florale și vegetale.

Dorința mea este aceea de a-i ajuta pe acei care intenționează să brodeze. Eu

n-am clasificat broderiile după destinația lor, pe ce și cum să fie brodat un model sau altul. Fiecare poate broda pe ce dorește. Aceasta depinde de brodează, de fantezia și ingeniozitatea ei. Una și aceeași broderie poate fi aplicată atât pe o cămașă femeiască, cât și pe una bărbătească, pe îmbrăcăminte pentru copii, pe ștergare, șervete, basmale de nuntă etc.

Ofer desene ca să fie alese liber pentru brodat, pentru a da frâu liber fanteziei la situarea ornamentelor și ca să se știe: acestea sunt broderiile autentice ale huțulilor care trăiesc în România.

Dedic acest album memoriei părinților mei, Olga și Ivan Copaci, care au reușit să-mi sădească din fragedă copilărie dragostea pentru arta populară.

11 ianuarie 1982

It is clear that now there are new versions, combinations of old patterns, embroidered on factory, often even homespun cotton linens.

Though I was happy to see that the „*starovits'ka*” embroidery was esteemed almost in every house. It shines brightly with all the colours of the rainbow on towels, table-cloths, pillow-cases, cushions, strips of carpet. And something new has appeared – the embroidery for interior is developing.

It is the best evidence that the folk art originating from the need for beauty in life can't disappear without leaving trace.

Thus I'm ending the short description of the Hutsul embroidery, which testifies by its picturesque and variegated colouring and wealth of ornamental motives of philosophical essence the artistic taste and innate intellect, with which the people adorned and adorn their clothes, everyday life and their life on the planet.

I have chosen geometrical patterns from Ulma, Nisipit, Brodyna villages. I haven't copied any floral ornament from the embroidery's originals, because I dream to prepare a separate anthology of flower-floral patterns.

My scheme is to help those, who want to embroider. I've neither divided the embroideries by their function, nor pointed on what and how to embroider one or another pattern. You can embroider each of them on everything you like. It depends on an embroideress, her imagination and keen wits. One embroidery can be used as on women's, so on men's shirts, children's clothes, towels, serviettes, wedding shawls and others.

I offer you the patterns so as to give you the chance to choose them freely, to think over their placing and to know: these are the truthful patterns of the Hutsuls living in Romania.

I dedicate this album to the memory of my parents, Olga and Ivan Kopachuk, who managed to develop my love for folk art from my early childhood.

January 11, 1982

Vocabulary

Altychka or **lyshtva** – a coloured embroidered stripe.

Berivochkas – similar to berbenytsia, but of much smaller size. Used by cooper, with a hole in the upper bottom or at one side; for milk and dairy products (more seldom – for spirits).

Bochivka – a small barrel.

Bratsars – cuffs.

Budenni – everyday.

Chichkas – flowers.

Chysel'na glad' – a technique of embroidery following a drawing, reckoned by threads on a linen.

Dye: dublena – dye for linen made of proper plants, bark and others.

Firankas – small curtains for windows of tulle type or which have small holes in the tangles.

Flojers – musical wind instruments of high register: a wooden tube with cylinder- or cone-shaped channel or lateral blast.

Gerdan – women's neck adornment, like a flat chain made of beads (parti-colored glass), lacy collar of beads.

Golovchate – from the word head. Head-shaped patterns.

Hir – an embroidery in metal circles.

Karpets (kotsyks) – small carpets, one-sided coverlets of nap with notches.

Kasetas – (from the French word cassette – a casket) – a traditional Hutsul article of wood, which is a small casket, adorned by carving, inlay, etc.

Keptars – fur overclothes without sleeves.

Kochelas – spiral-shaped circles.

Kolidkas – padlocks.

Konovkas-twins – wooden utensils for milk, double jug.

Kotses – blankets, coverlets.

Kucherevi – wavy.

Kumanetses, pleskankas – ceramic crockery for water.

Kuzhivkas – a wooden tip of turning-work for fixing buckles.

Lelitkas – tiny shining circles, like confetti.

Lemks – the people of the Carpathians living on both slopes of the Eastern Beskir mountains; Lemkivshchyna – the name of the territory settled by them.

Lizhnyks-dzhergas – woollen coverlets, women's overclothes of dark colour.

Merezhka – a lacy strip.

Nagrudnyks – keptar (sleeveless jacket) in some regions of Bukovyna, or the embroidery of men's shirt, which was fasten to the shirt's front using buttons.

Nysynka – a technique of hand embroidery; a background is embroidered on the inside, and the coloured filling of details of a picture on the outside.

Nysinne – an embroidery itself.

Paskivnyk – a mould for Easter bread.

Pererukavie – shoulder inset.

Pidtochka or pidtychka – the lower part of a women's slip, linen, under-skirt.

Ploskas-flasks – articles (containers) for beverages of flat shape.

Pogruddia – a detail of a shirt which covers a breast and a lower part of a breast.

Pozai glytsia prava – a technique of embroidery behind a needle.

Pozai glytsia u skryn'ky – a variety of Pozai glytsia prava.

Proludni – for going to see somebody.

Ruzha – a flower.

Serdaks – fur overclothes with sleeves made of rough linen.

Shyryn'ka – a kerchief, a piece of linen, table-cloth.

Skopetses – a container for hand sowing of grain (Bukovyna, Trans-Carpathian region).

Snuroks – linen strips like boot-laces.

Stan – the basic part of the cut of men's, women's, children's shirt (without sleeves).

Stanok – stan without pidtychka.

Stinoks – twisted threads.

Starovits'ke shyttie – the old embroidery.

Svitoshni – festive.

Telenkas – a shepherd's pipe of elder or pussy-willow without lateral holes.

Tobivka – a bag of leather inlaid in metal.

Tsitkas – beads.

Tsyryka – a narrow strip of lace.

Tsyrykuvaty – to lace.

U vikontsia (lichyl'na glad'; poverhnie) – a special technique of embroidery, when stitches closely cling one to another, fully covering a pattern.

Volochka (bav'enok) – cotton threads.

Vavienka – woollen threads.

V skryn'ky – the favourite pattern of the embroideresses embroidered in rhombus and zigzags, created by rectangular forms – skryn'kas.

Zapaska – an apron, piece of linen for turning round a body instead of a skirt.

Zapoloch – coloured cotton threads for embroidery (19th century).

Zastinkaty – to fasten.

Zastinki sorochku! – fasten a shirt!

Z morshchiniem – pleated.

Таблиці

із 224 узорами вишивки

Planșe

cu 224 de modele de broderie

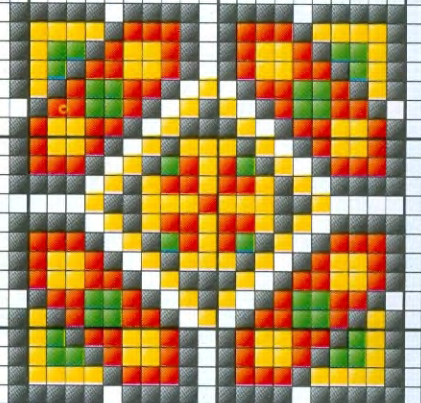
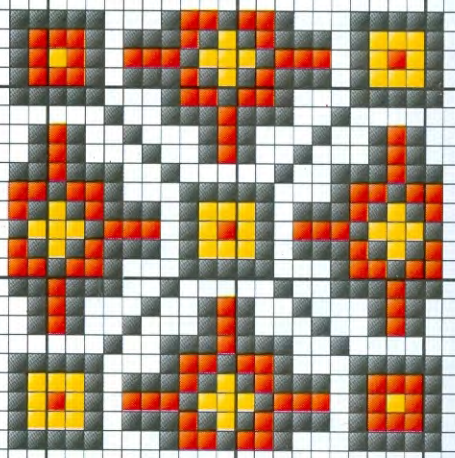
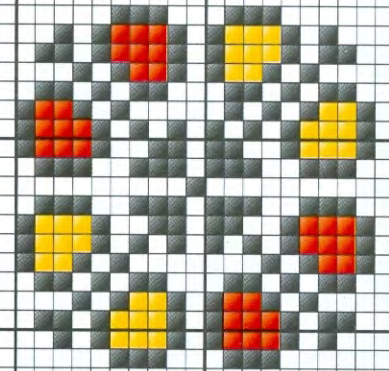
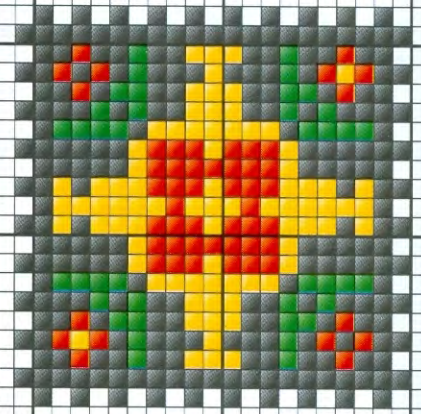
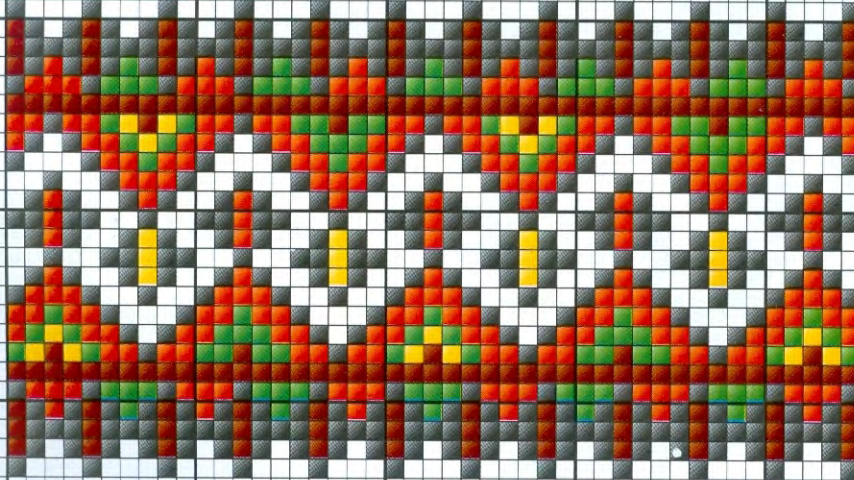
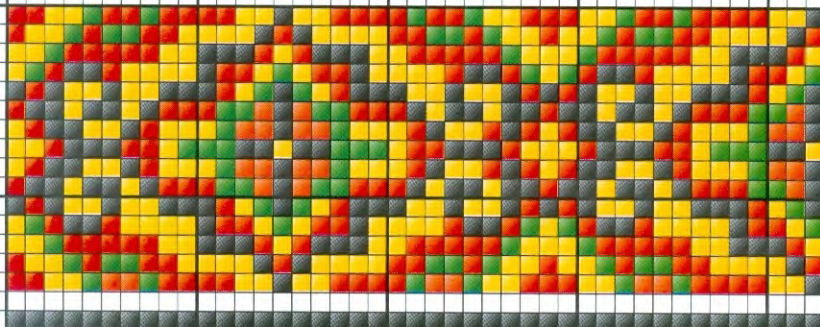
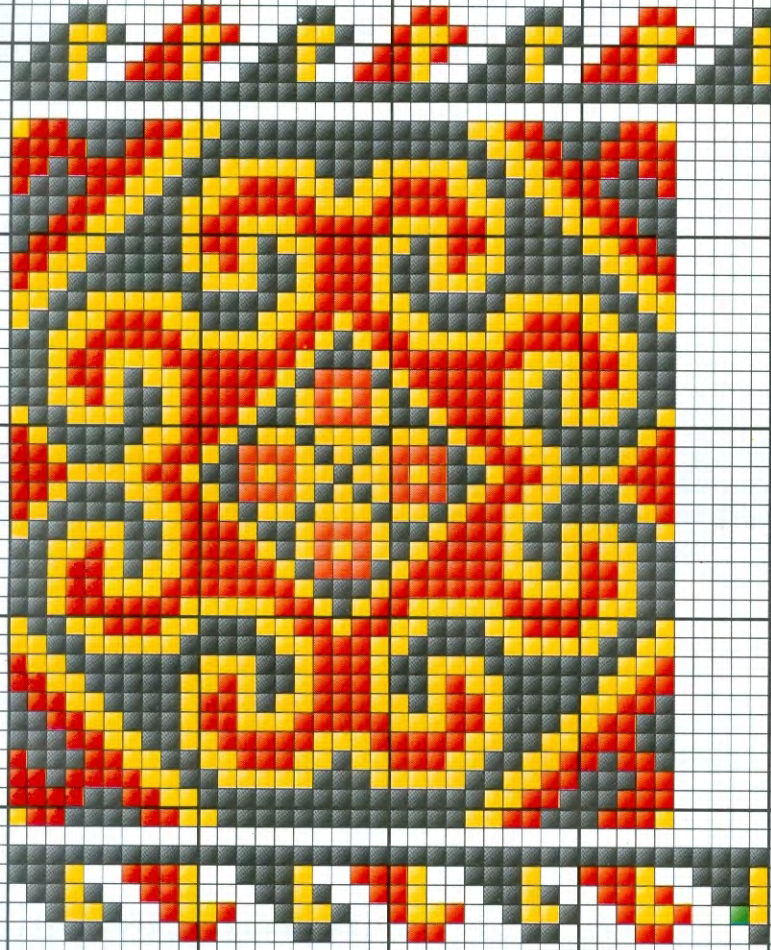
Tables

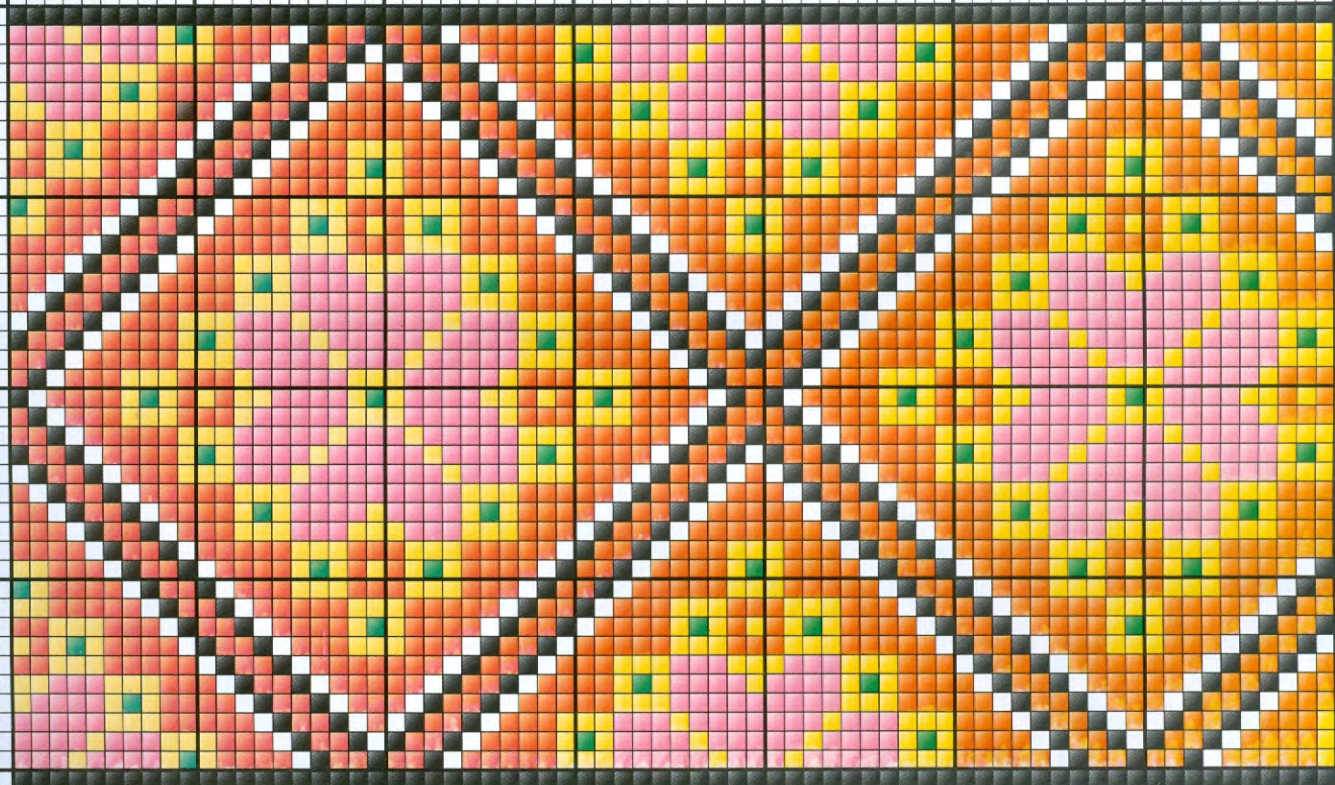
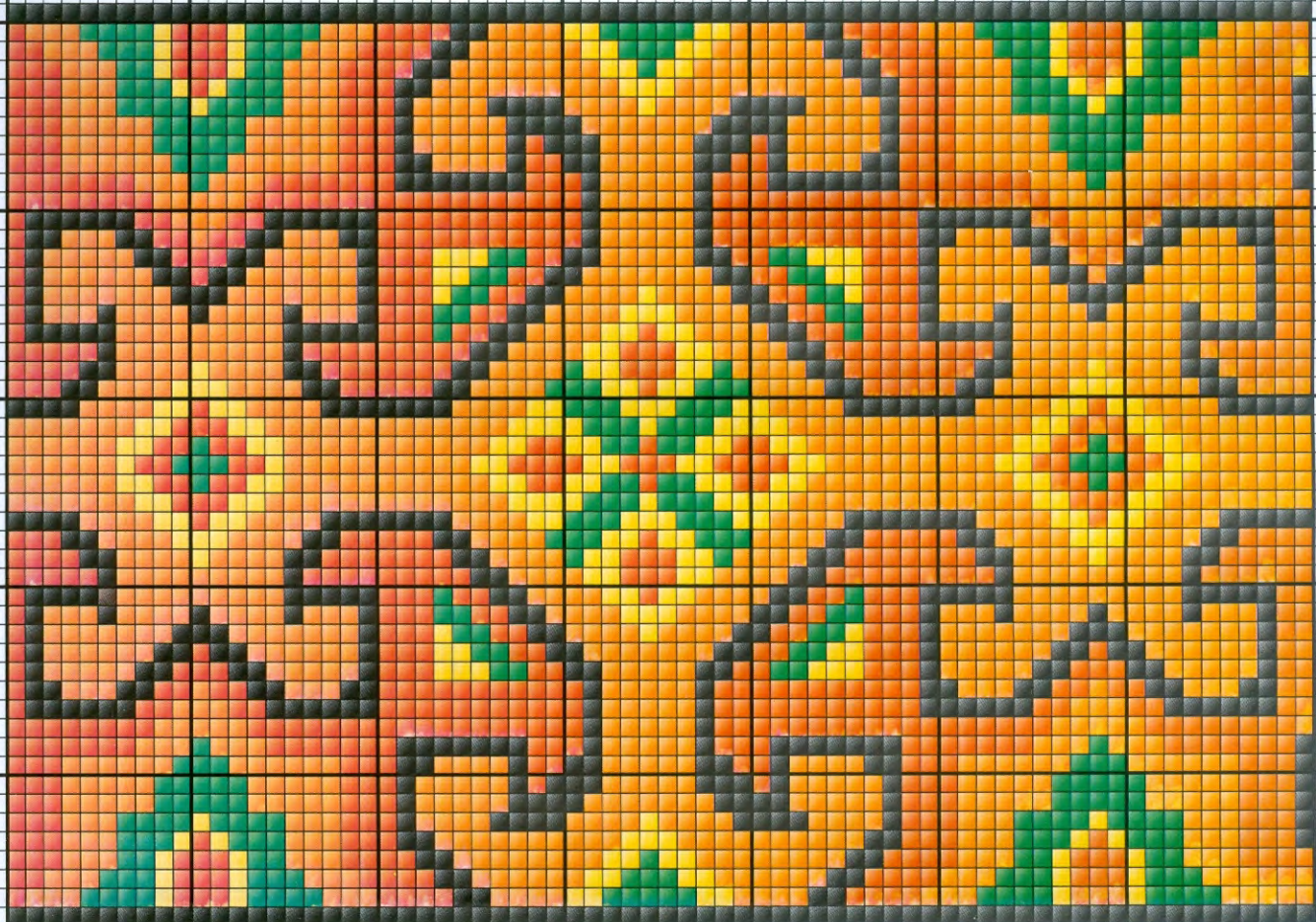
of 224 embroidery patterns

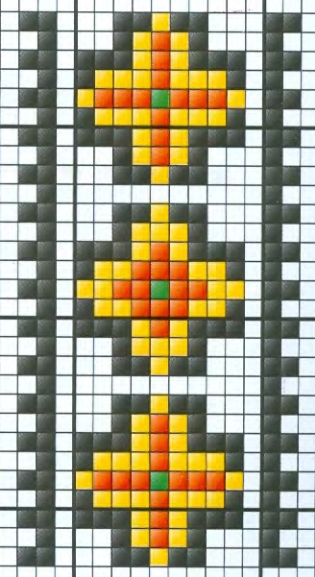
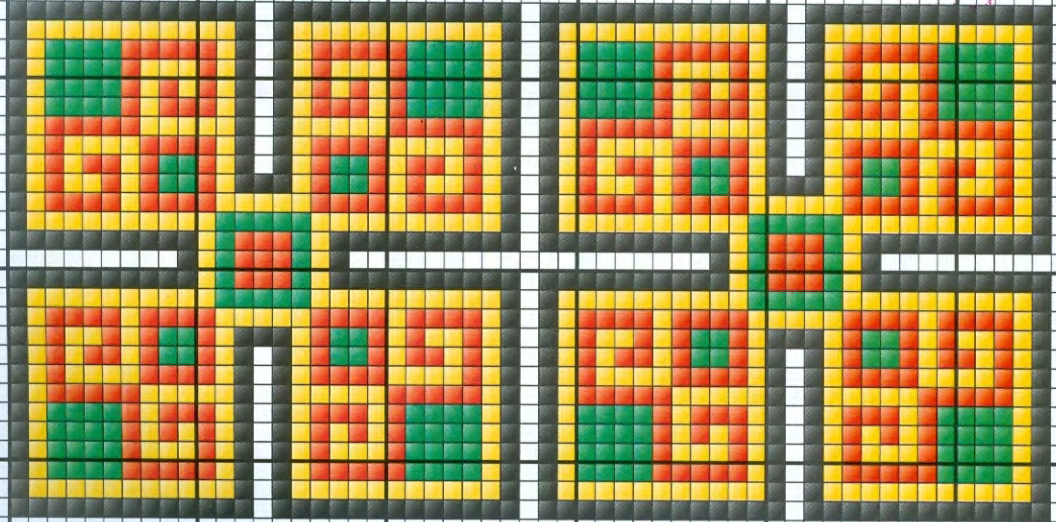
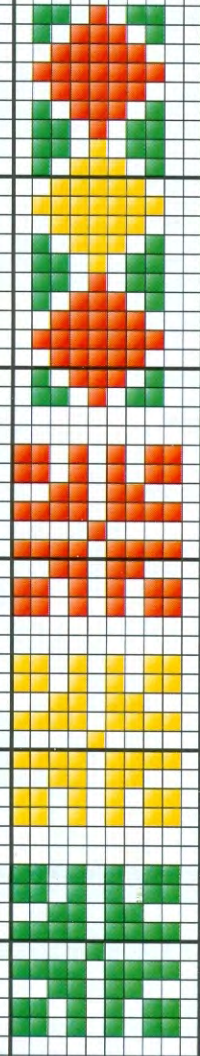
Мирослава Шандро

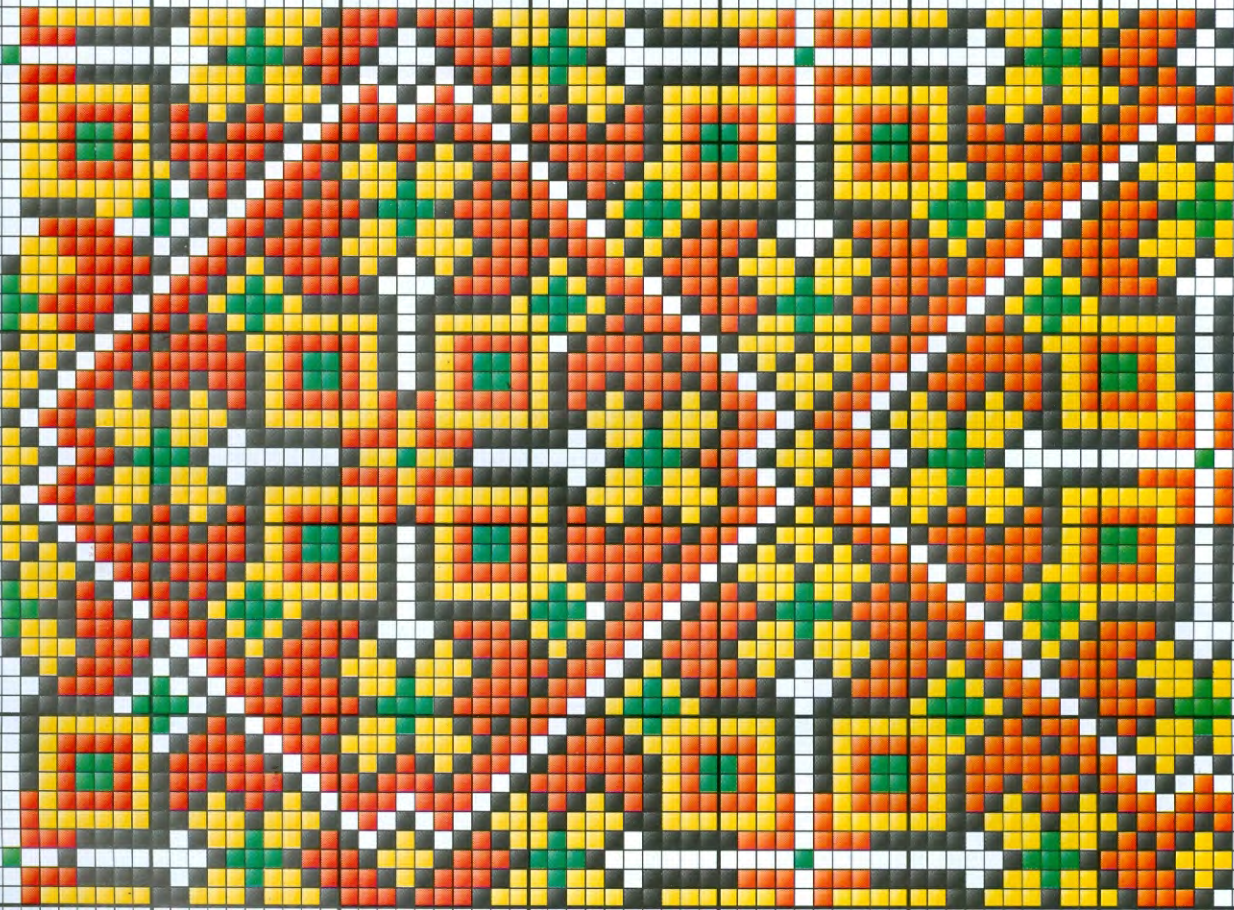
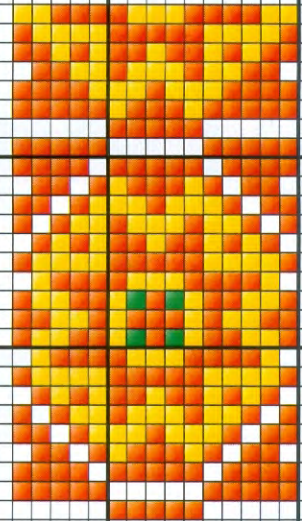
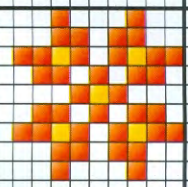
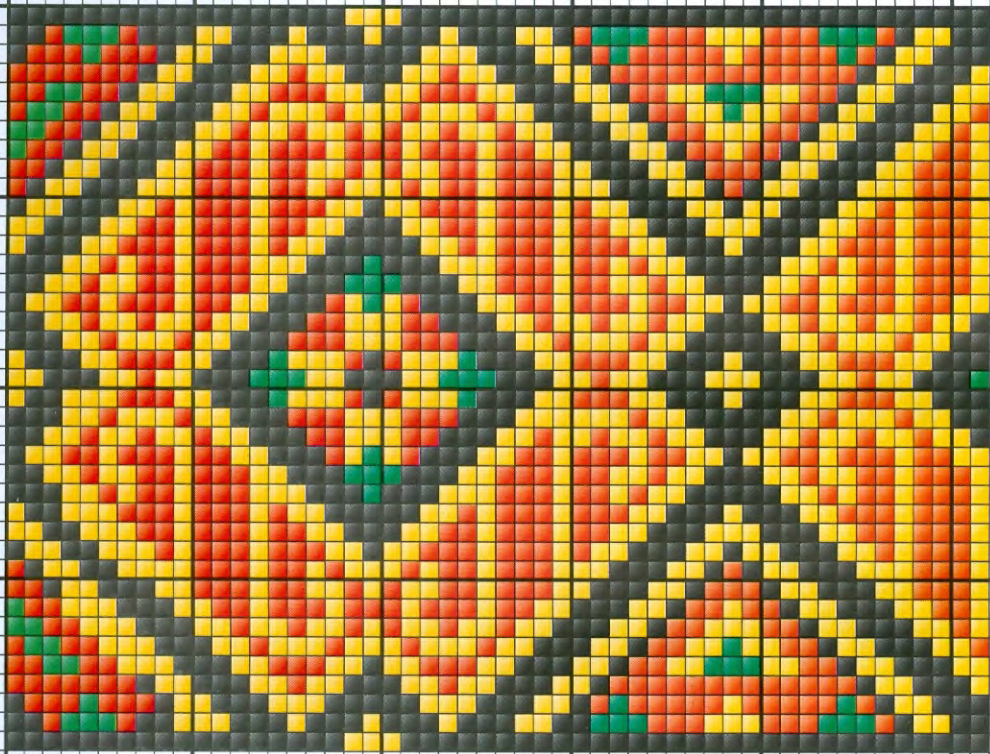
Myroslava Șandro

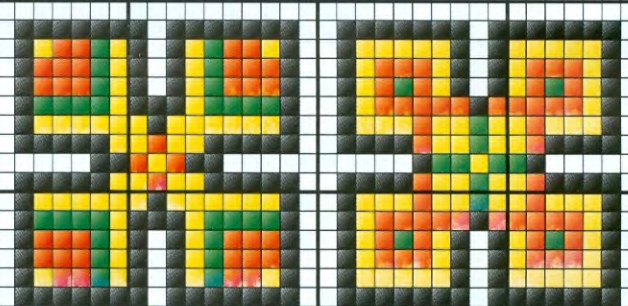
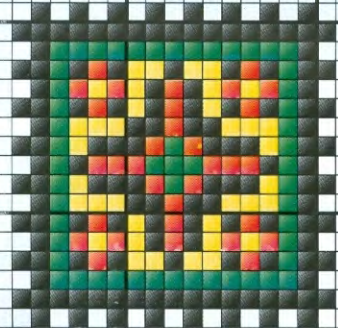
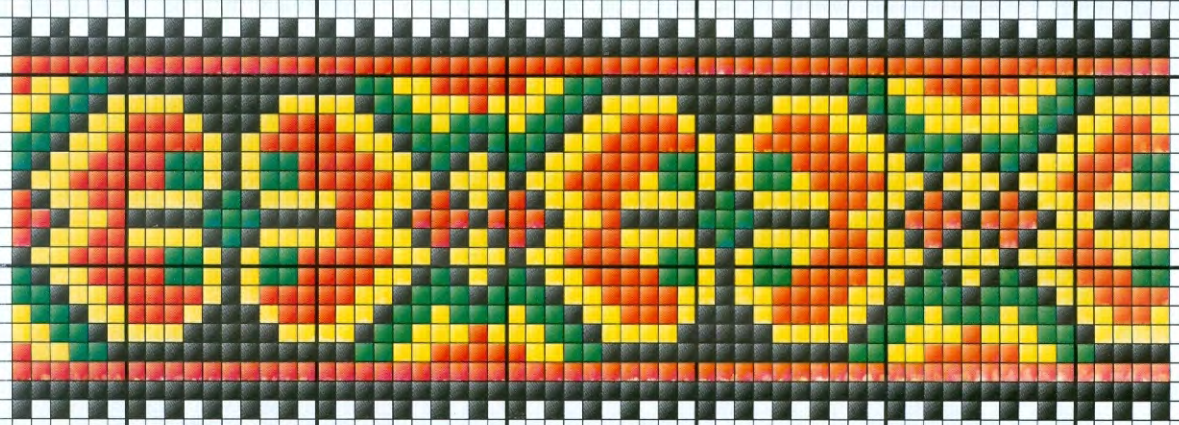
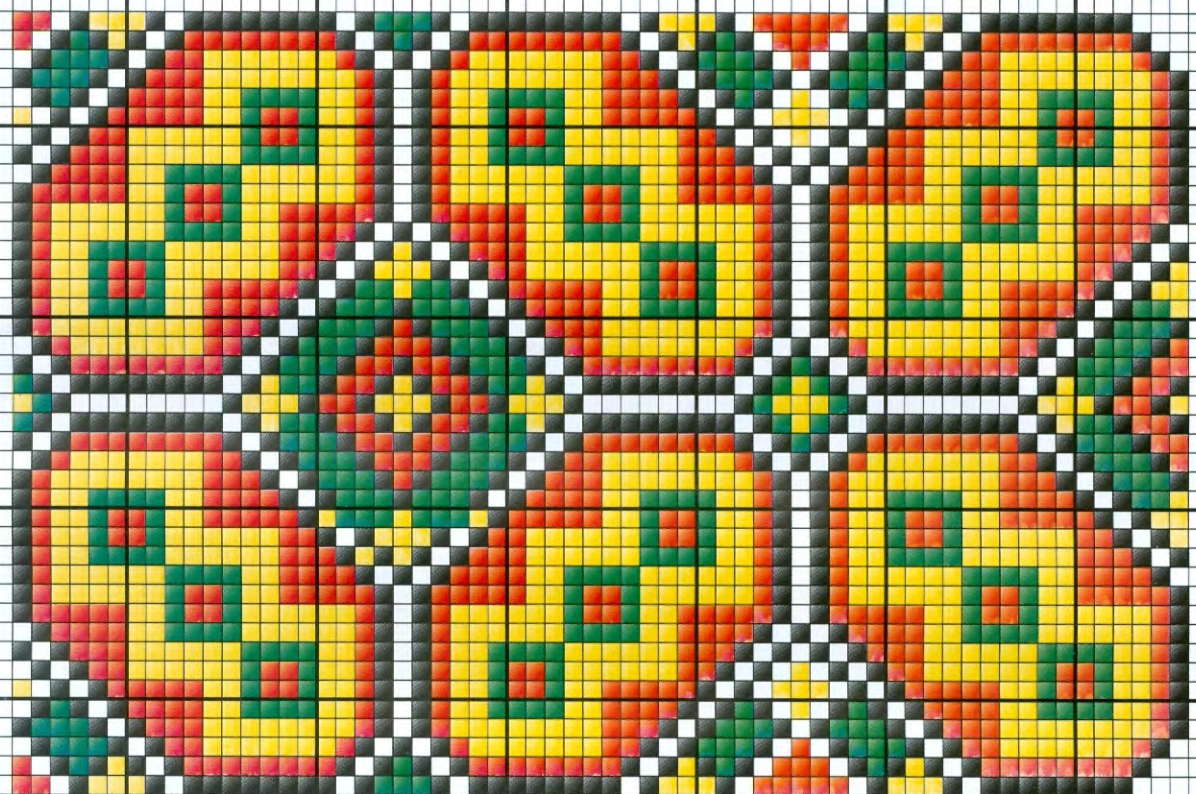
Myroslava Shandro

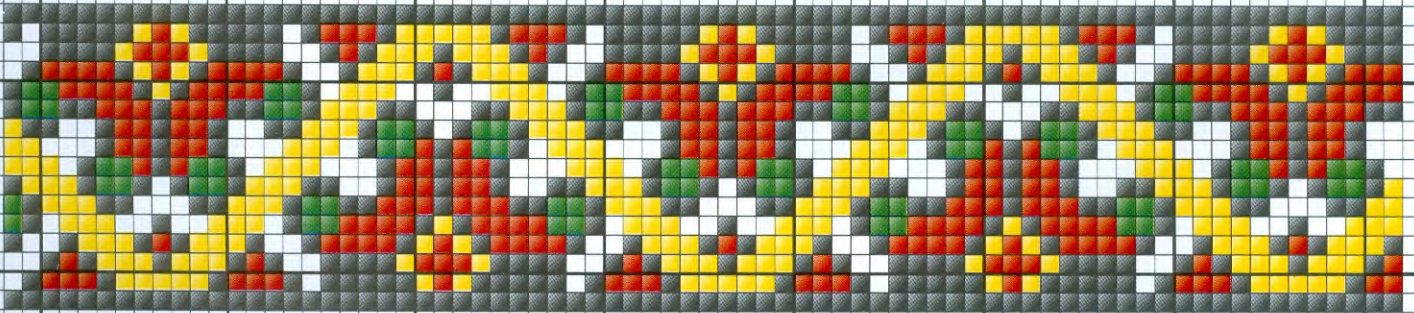
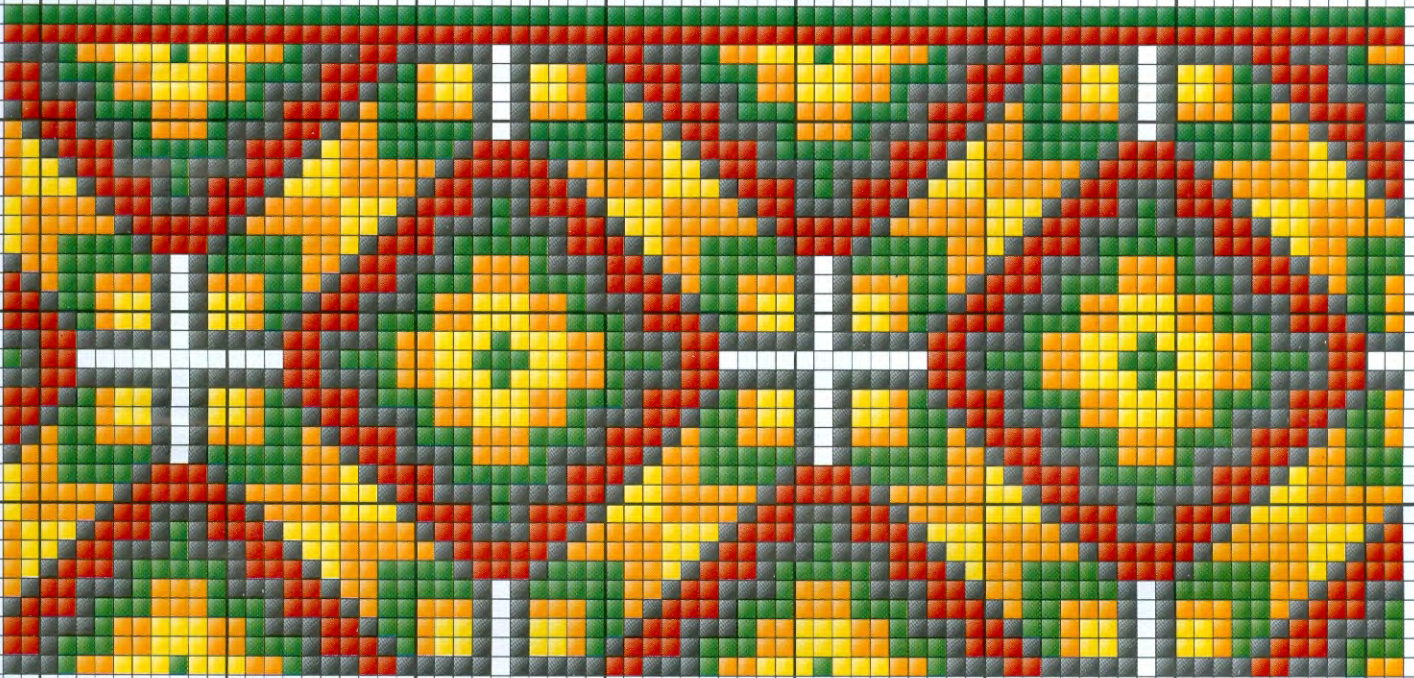
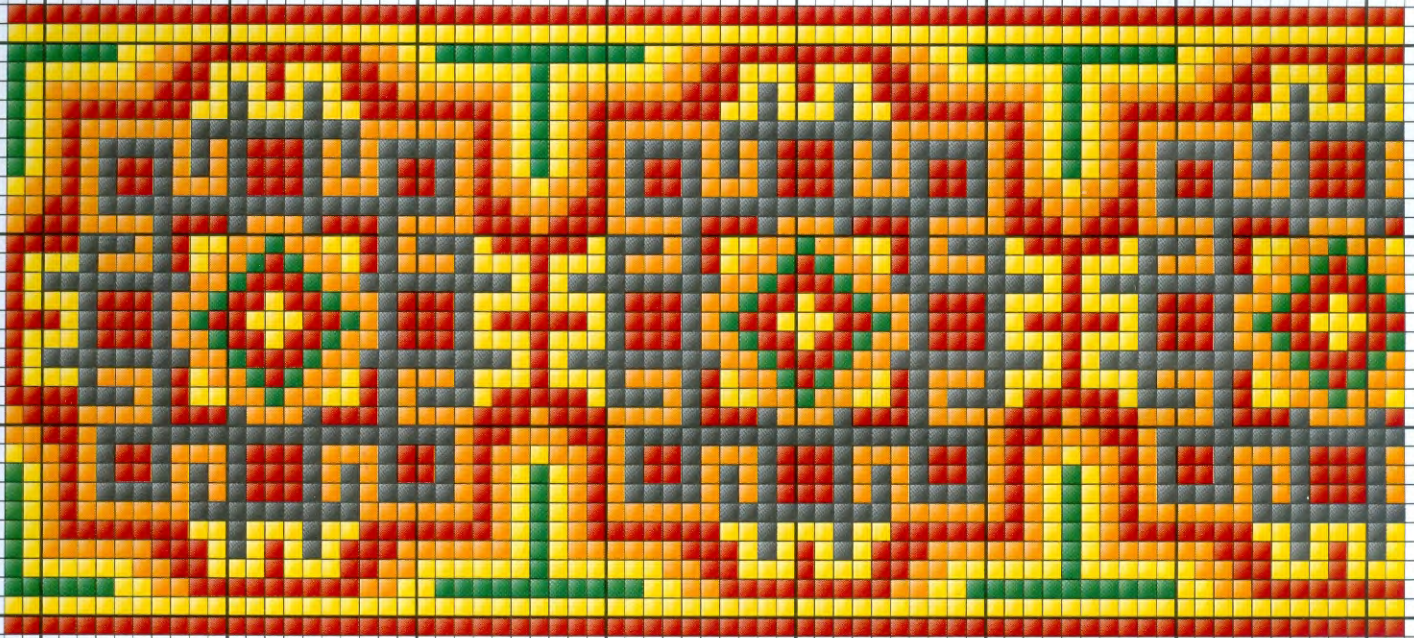

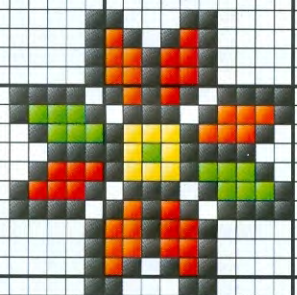
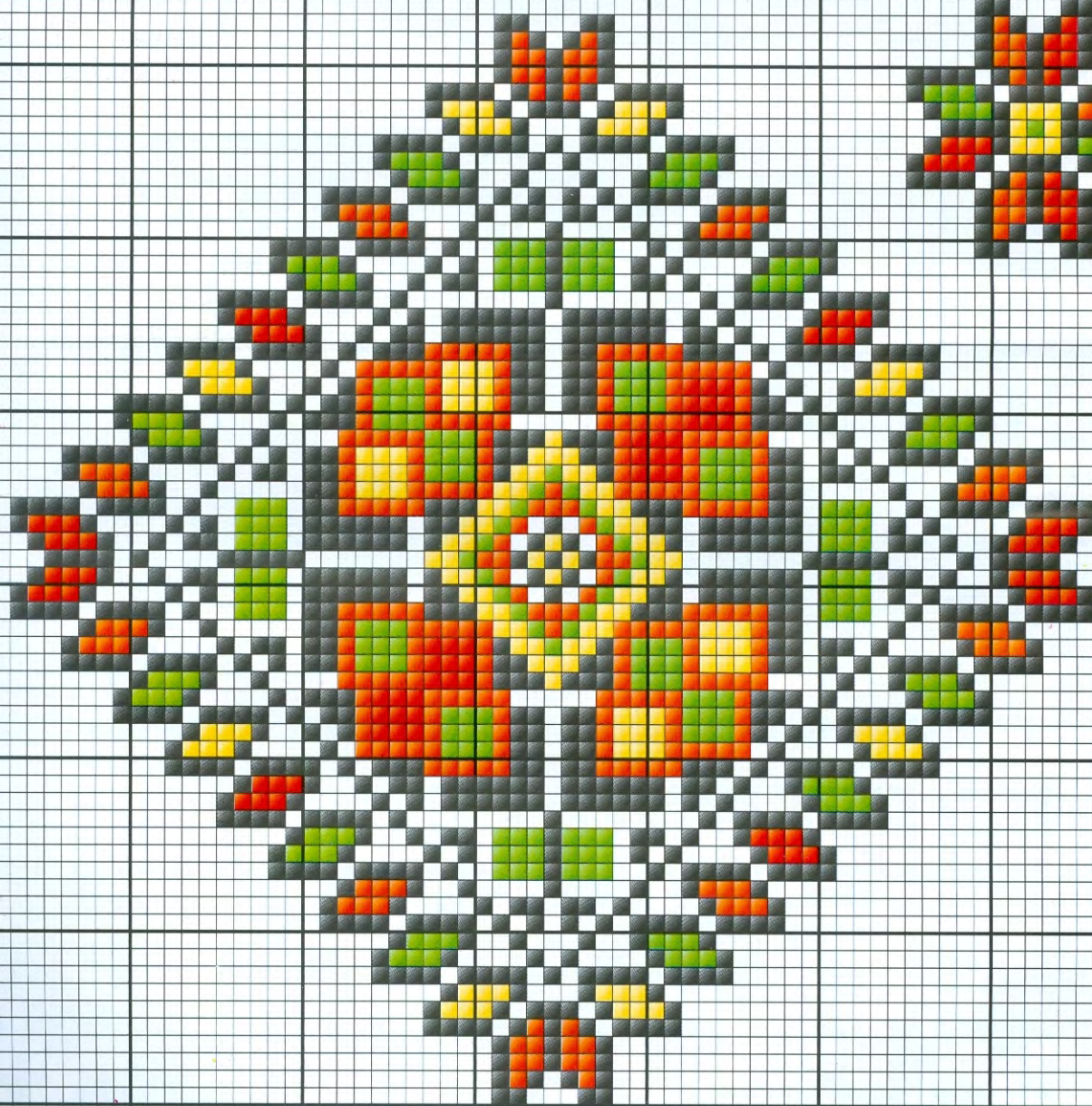
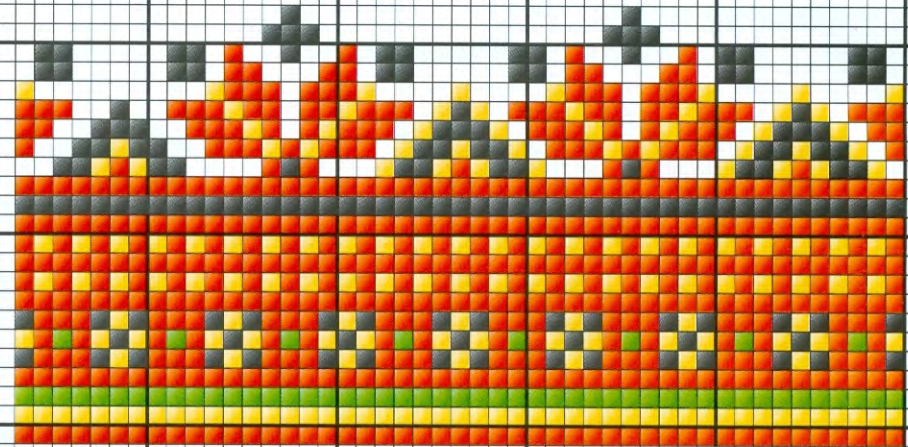
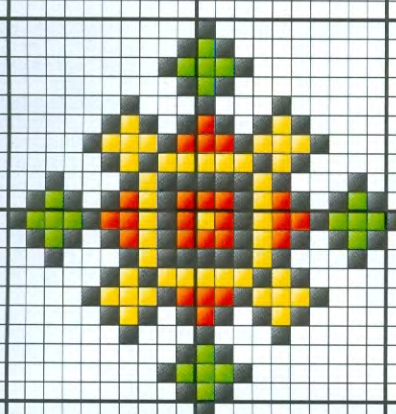

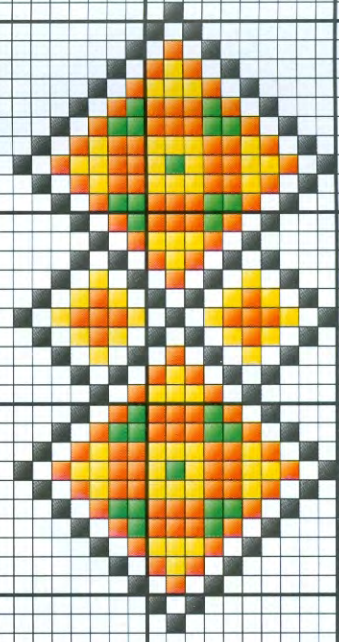
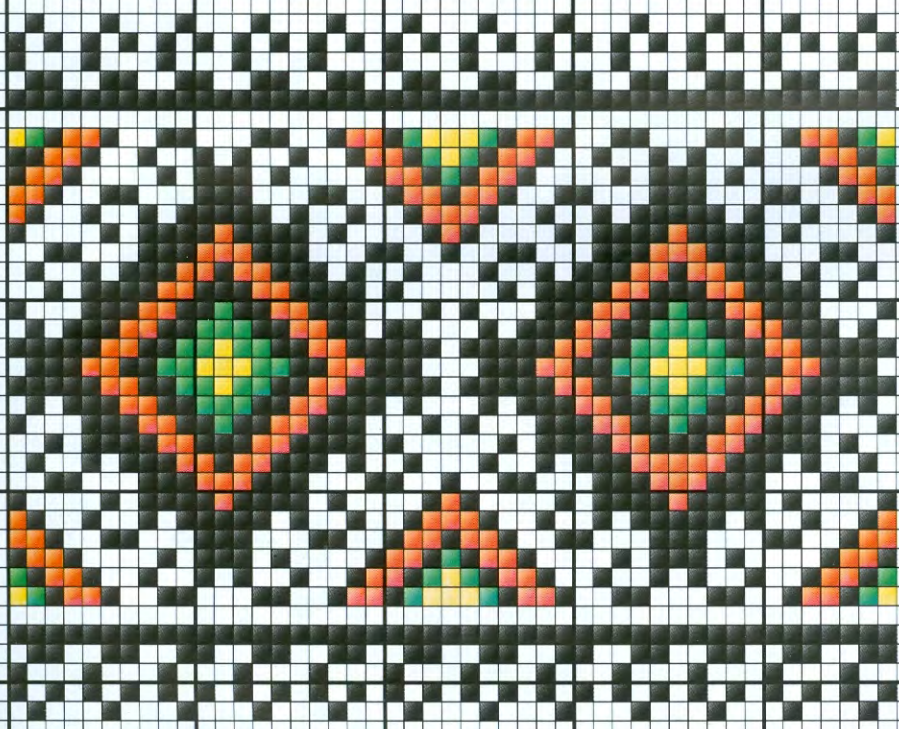
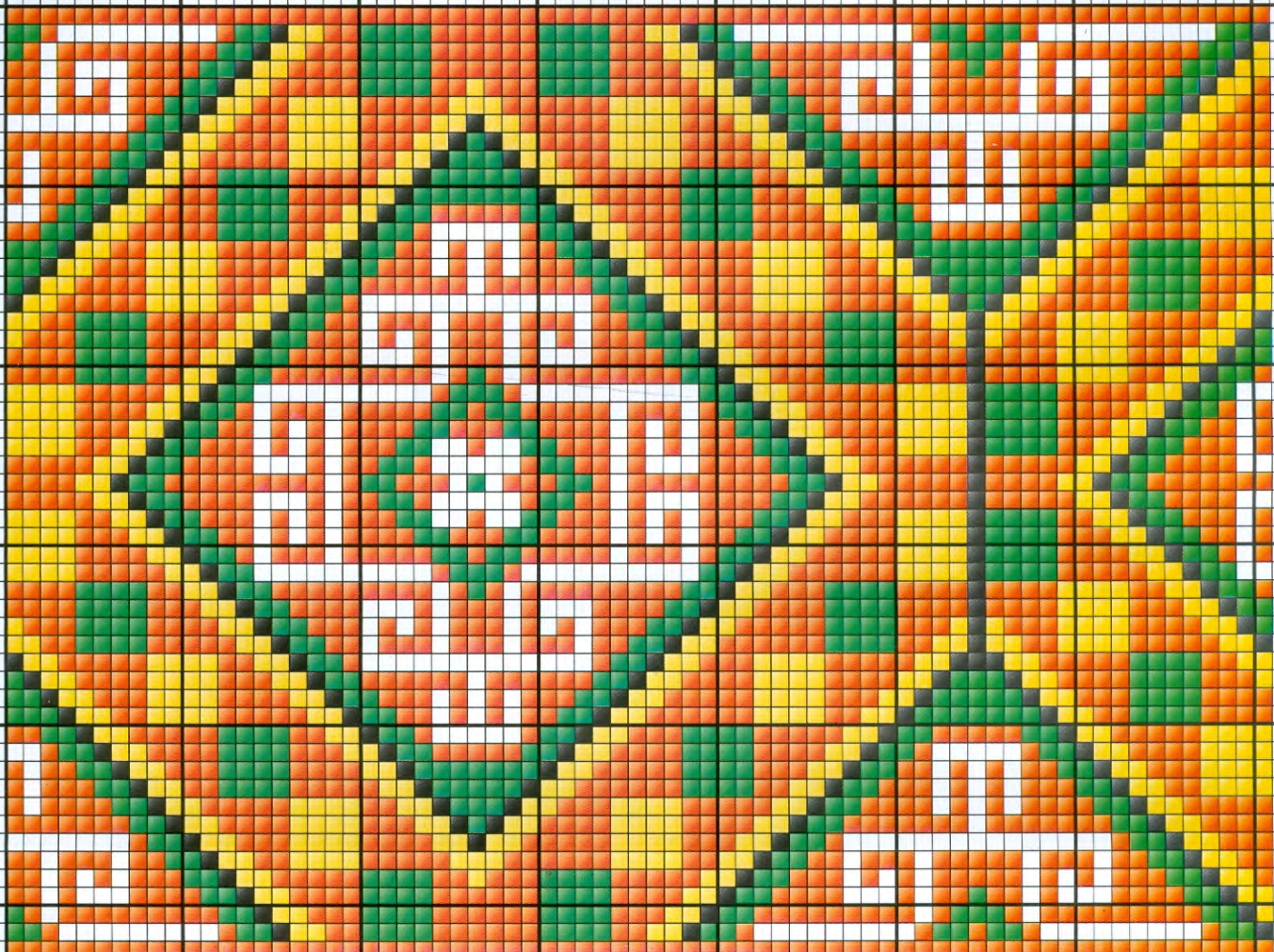

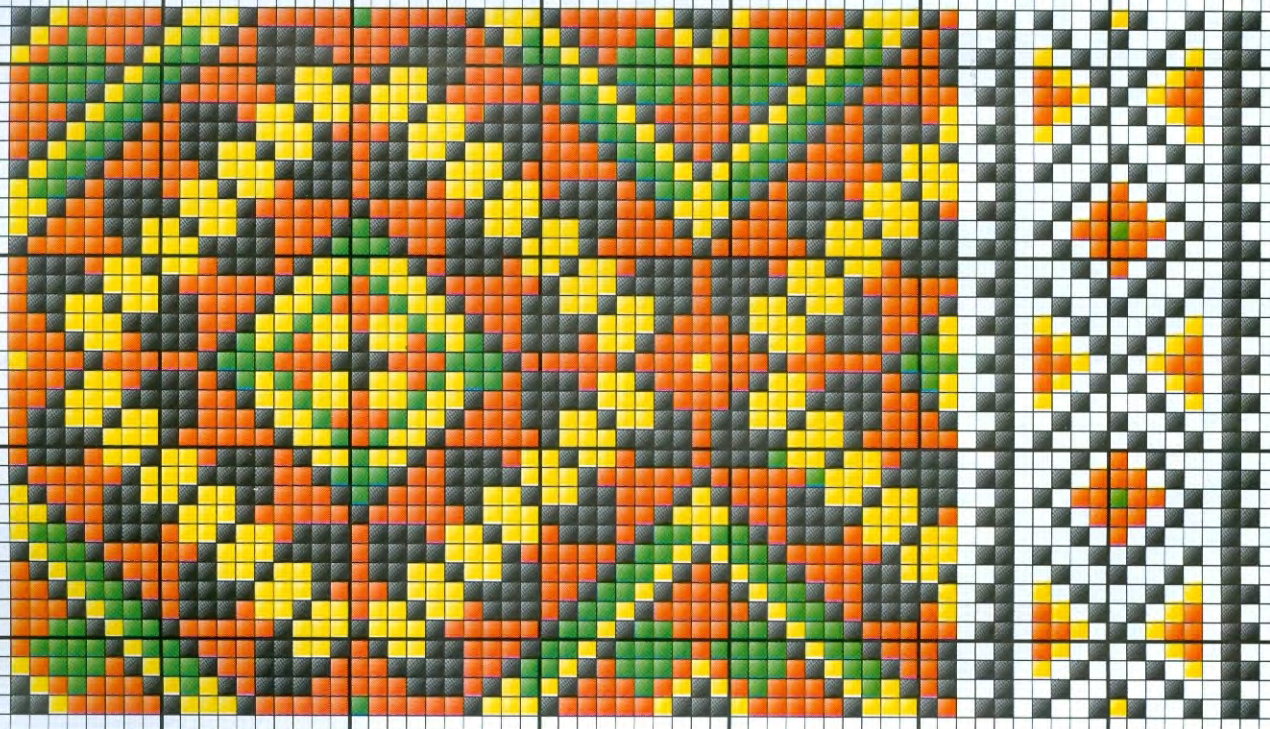

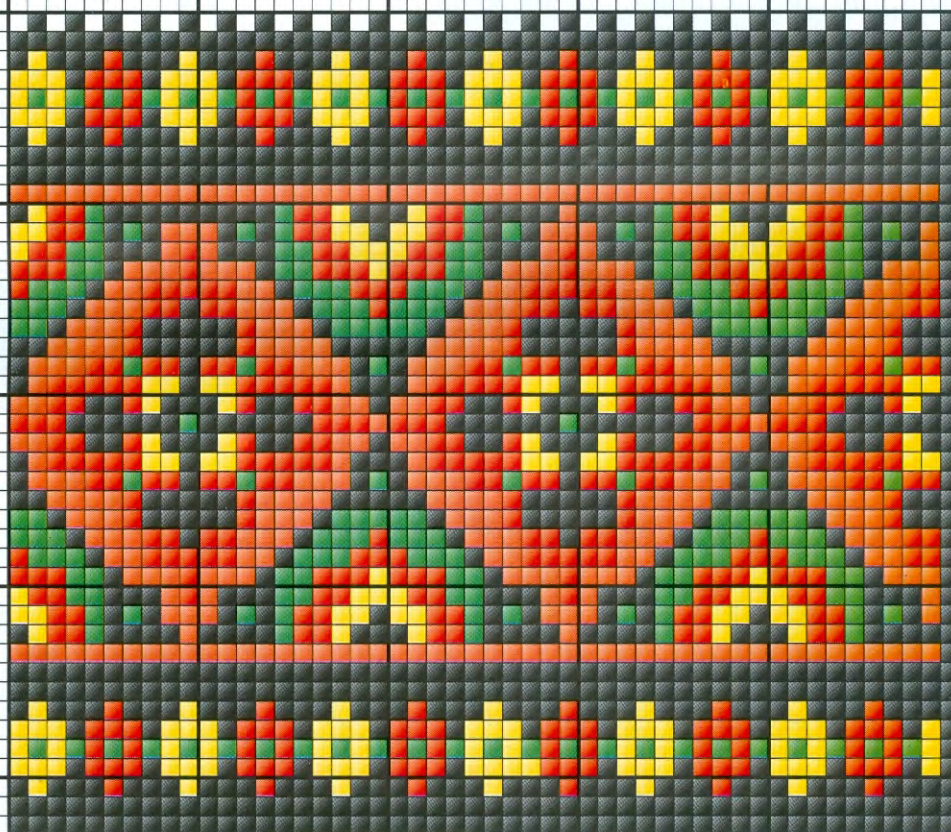
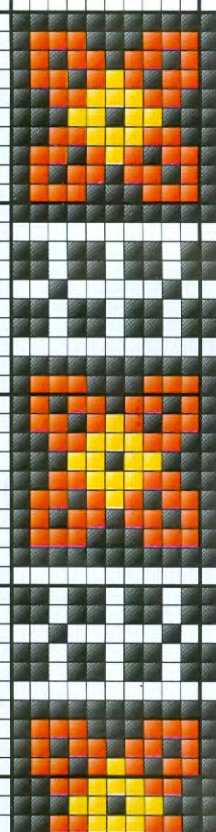
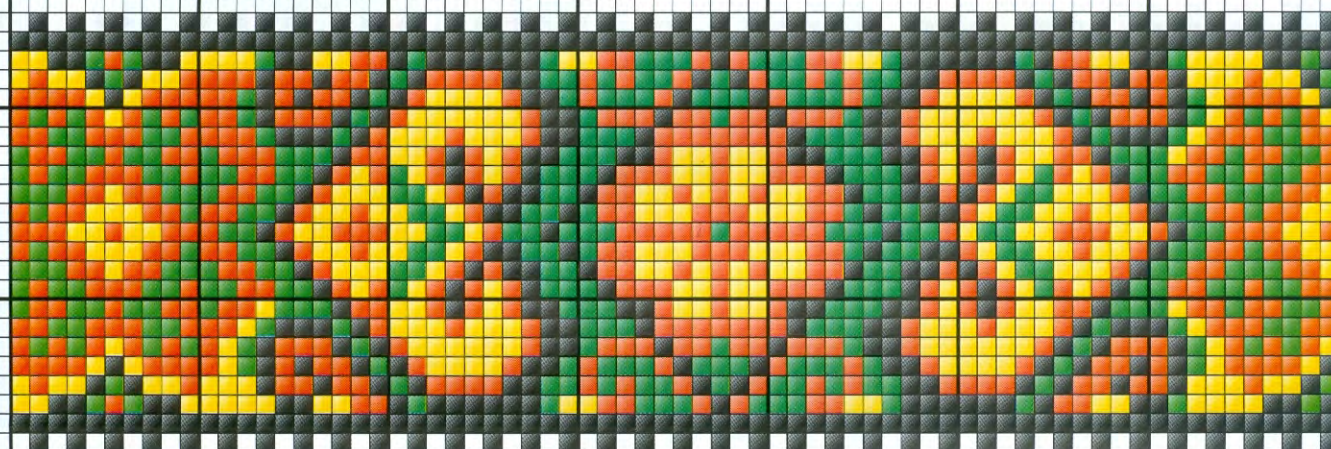
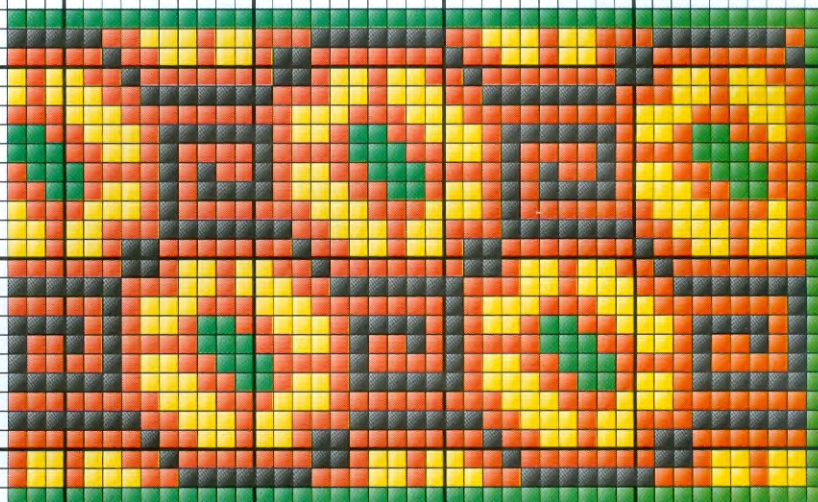
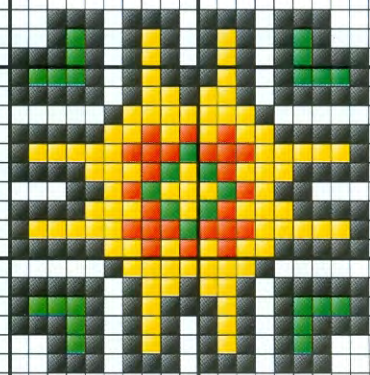

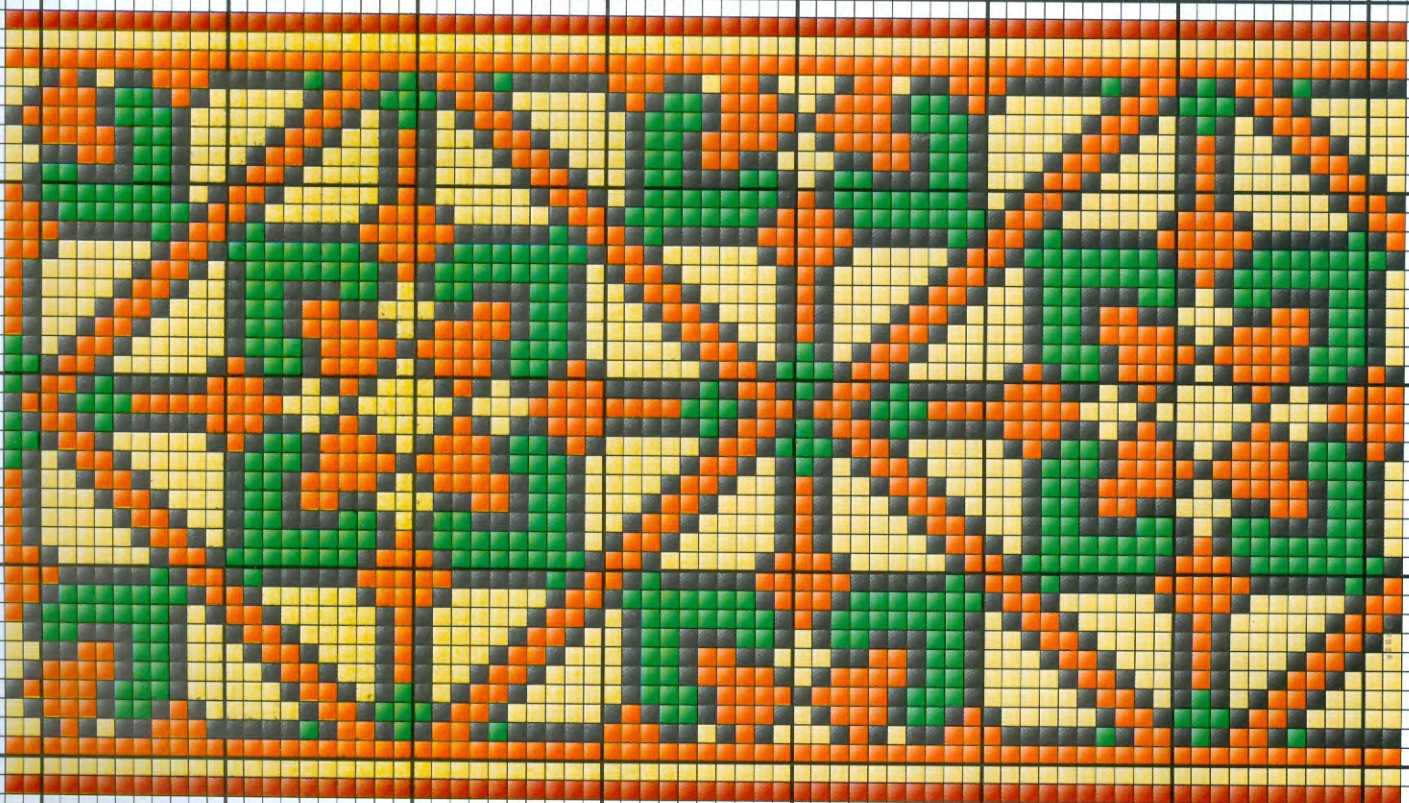

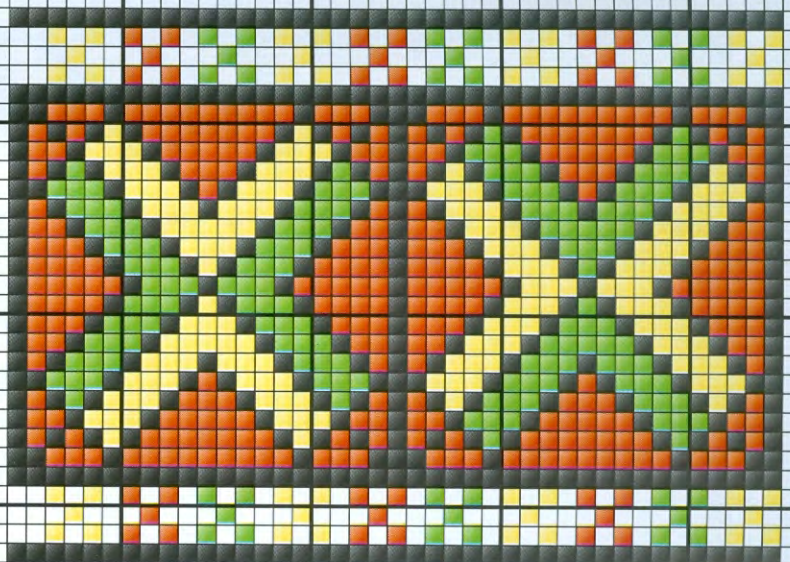
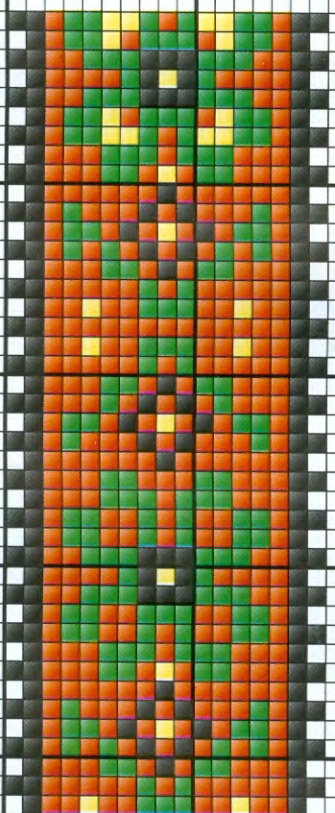
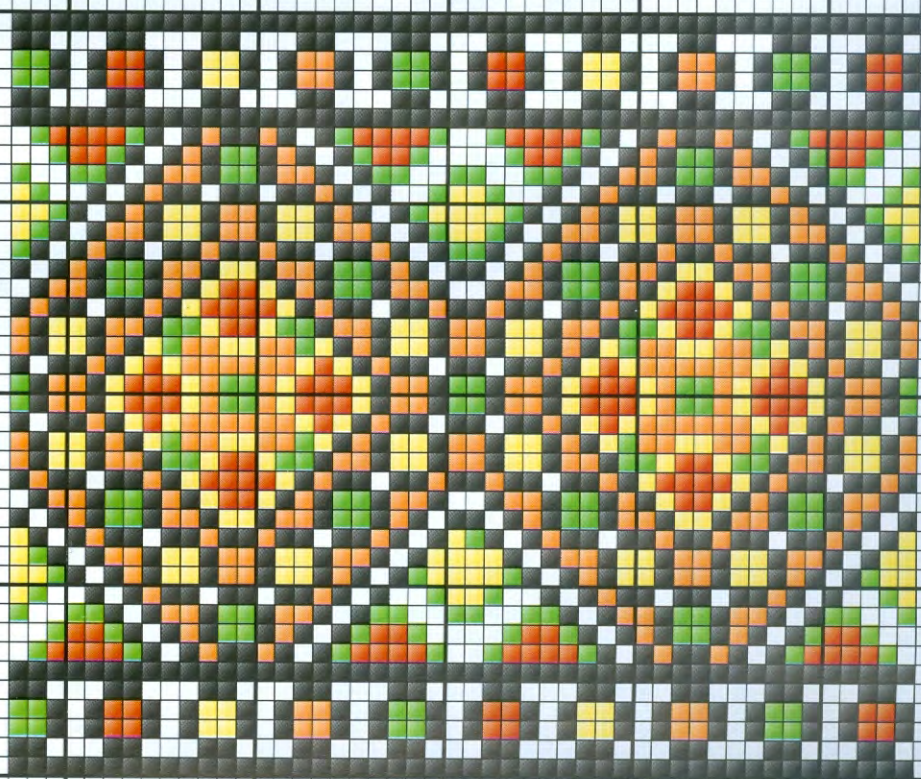
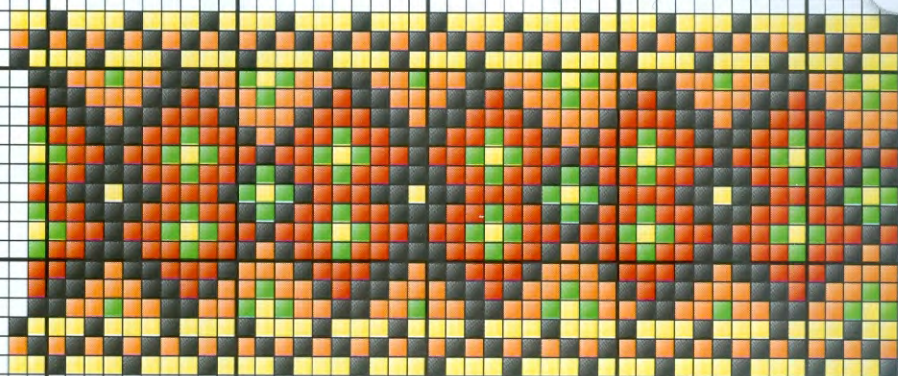
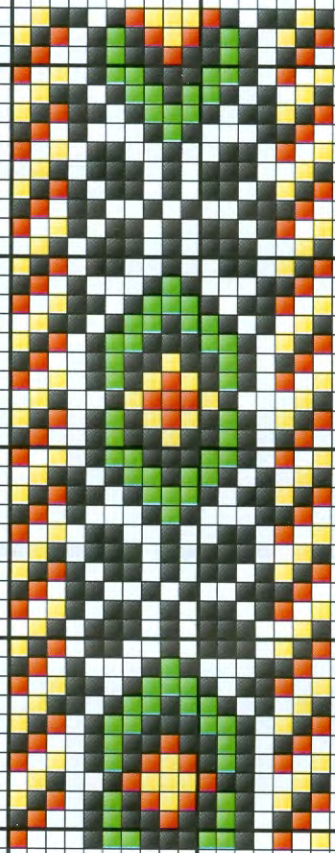

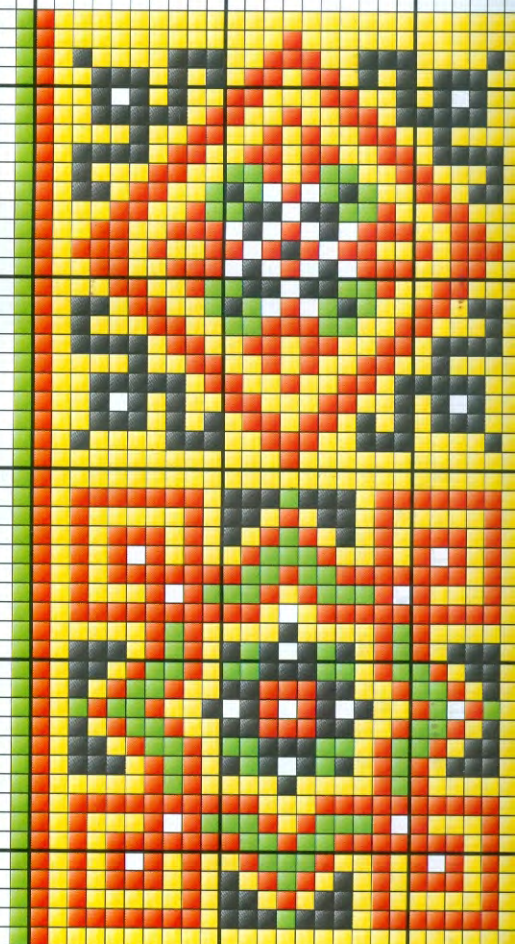
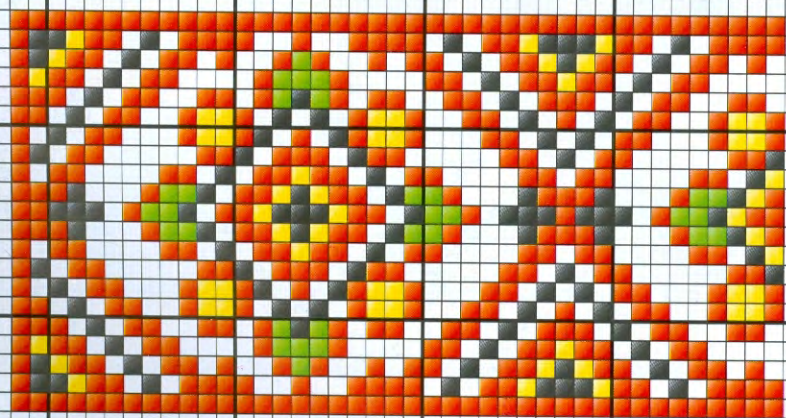
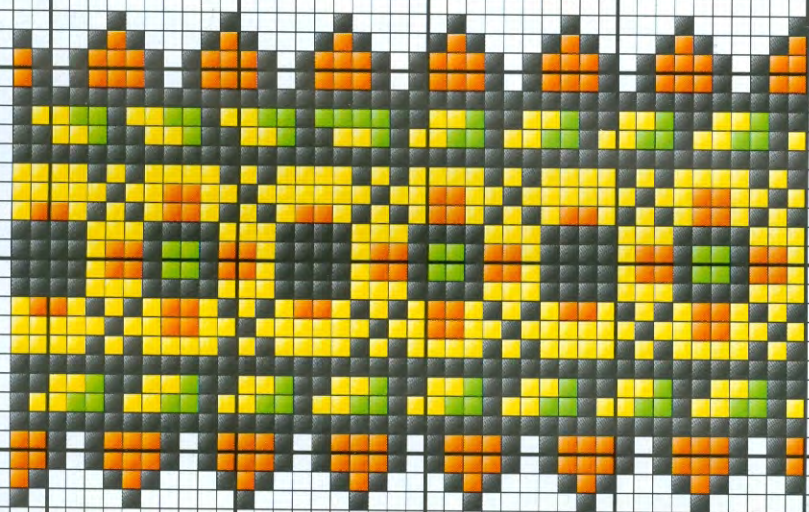
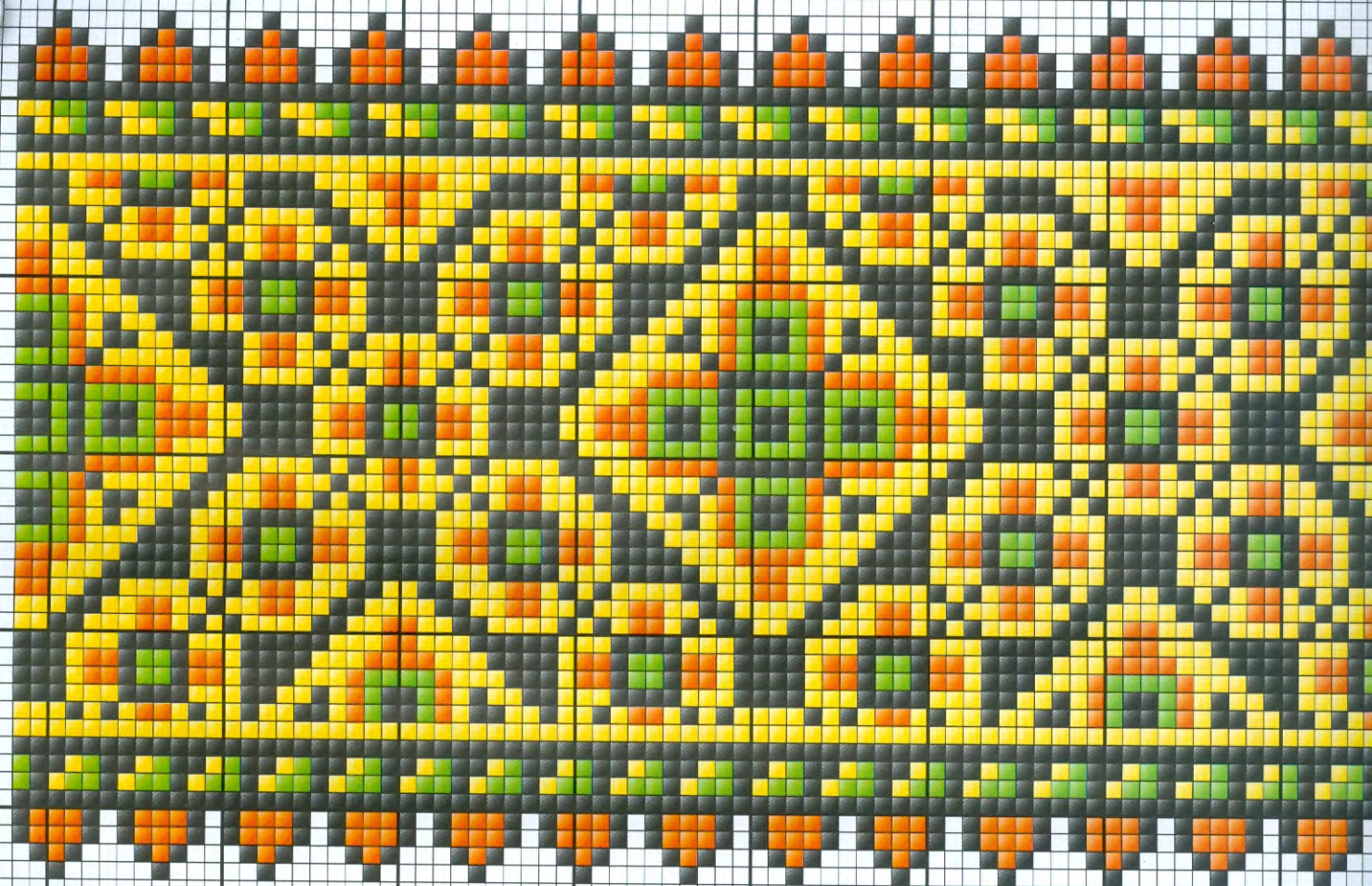

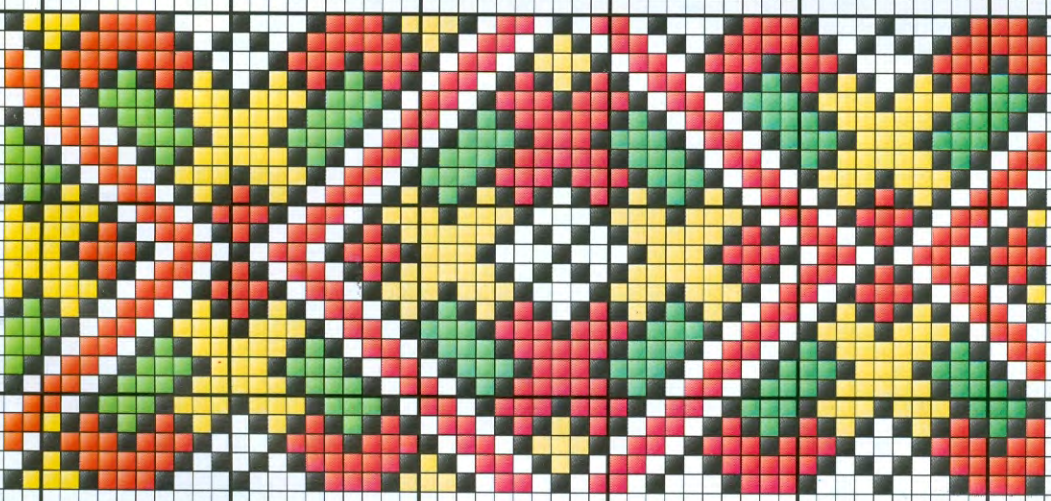
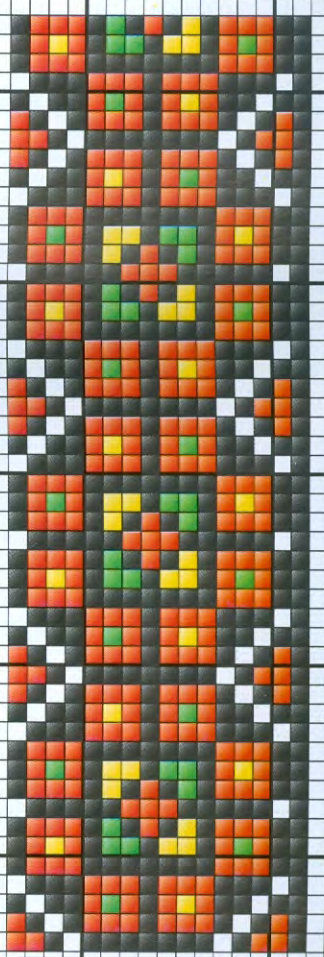
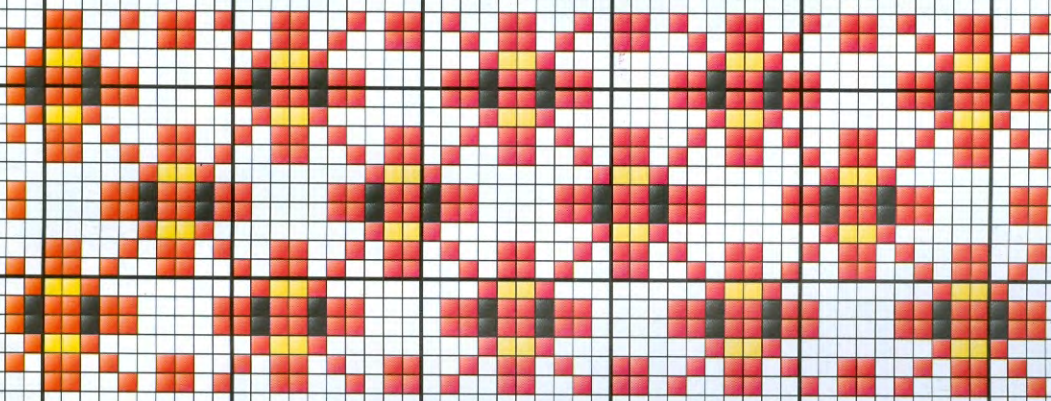
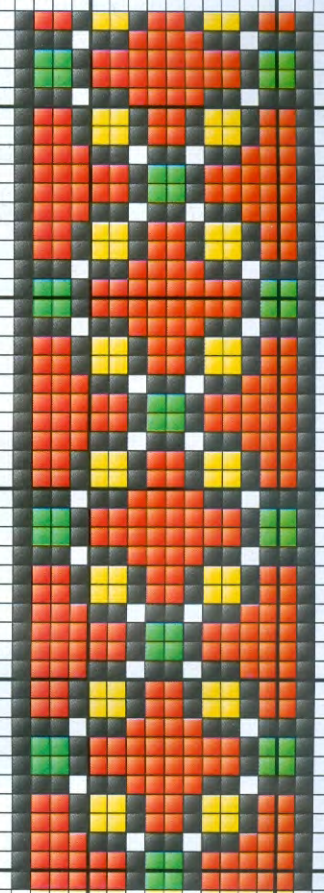
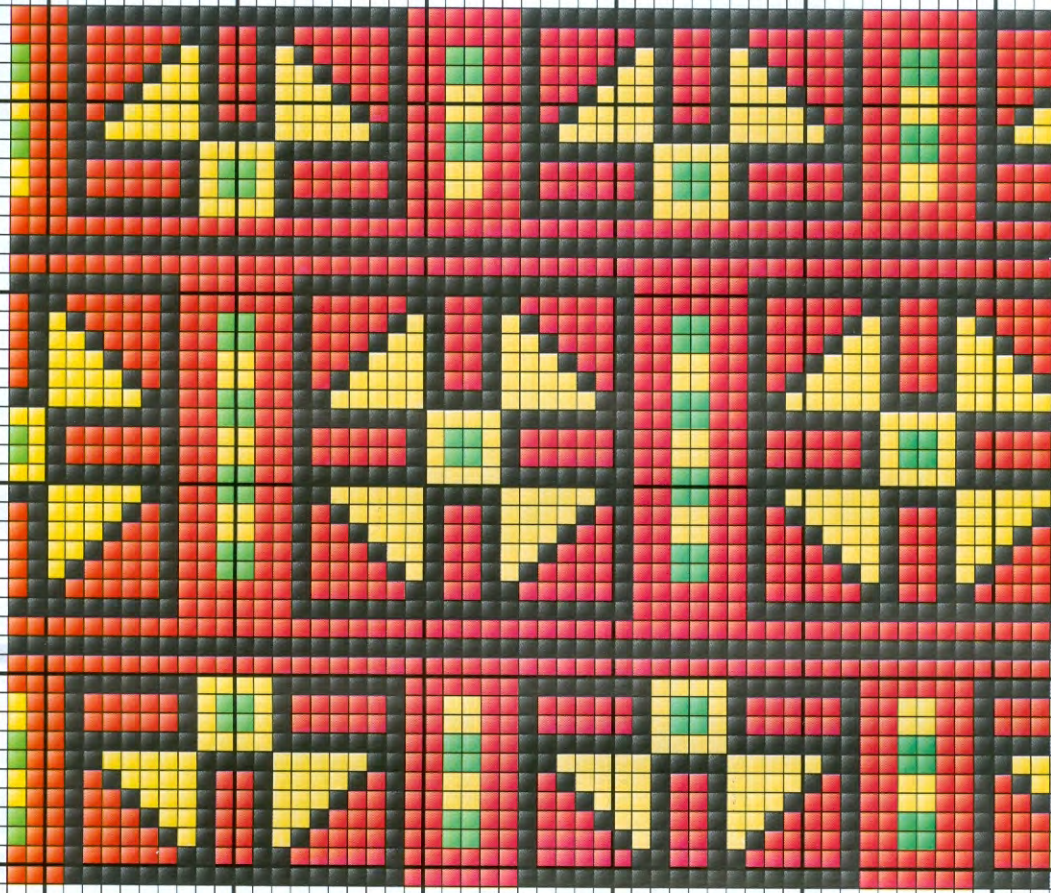

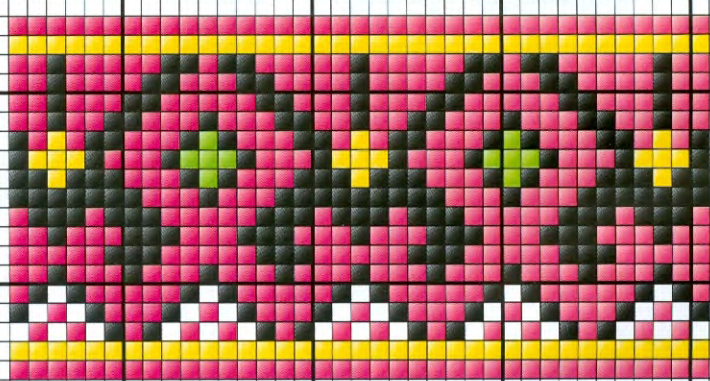
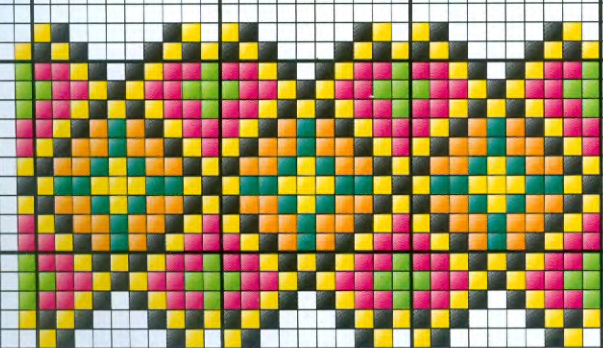
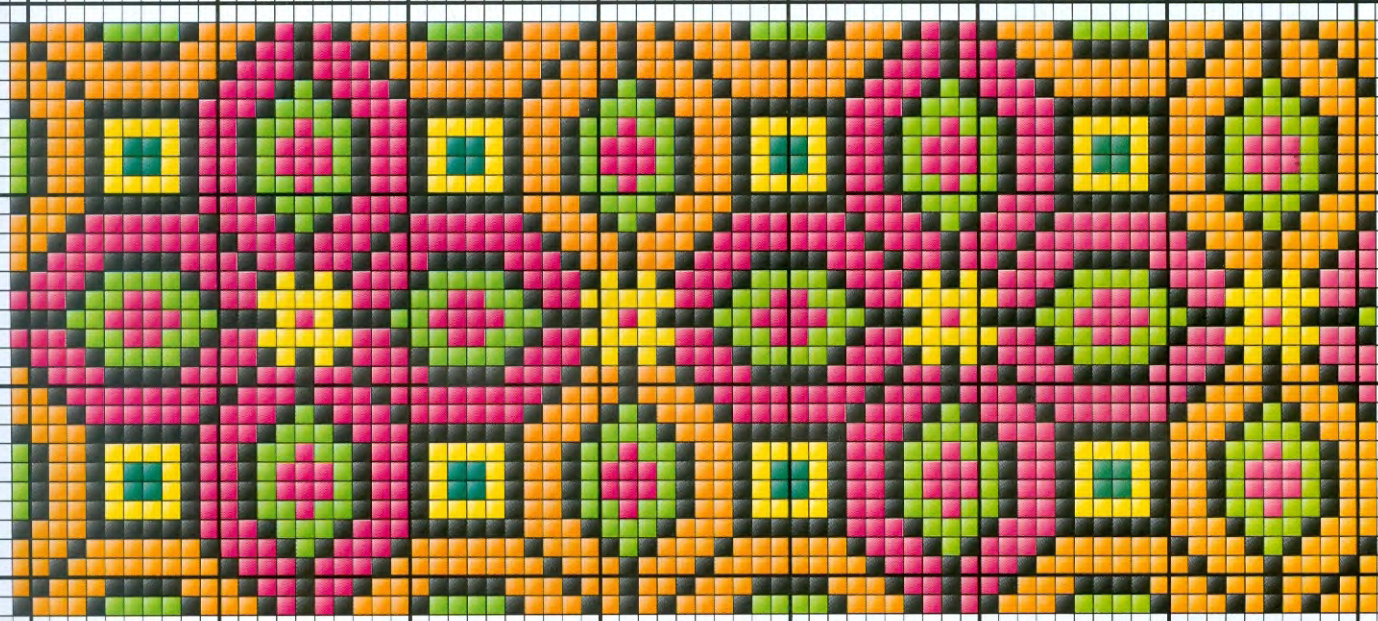
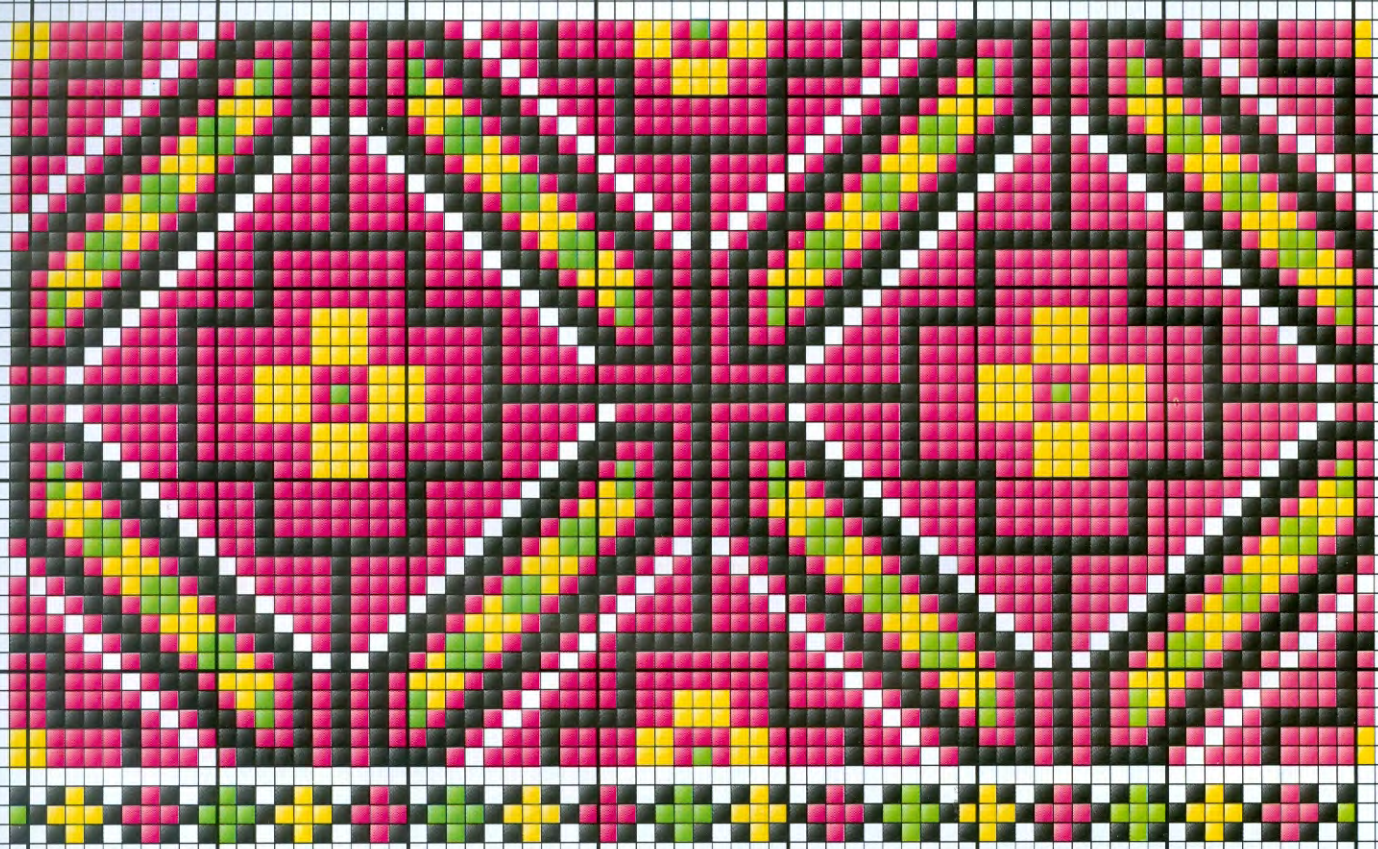

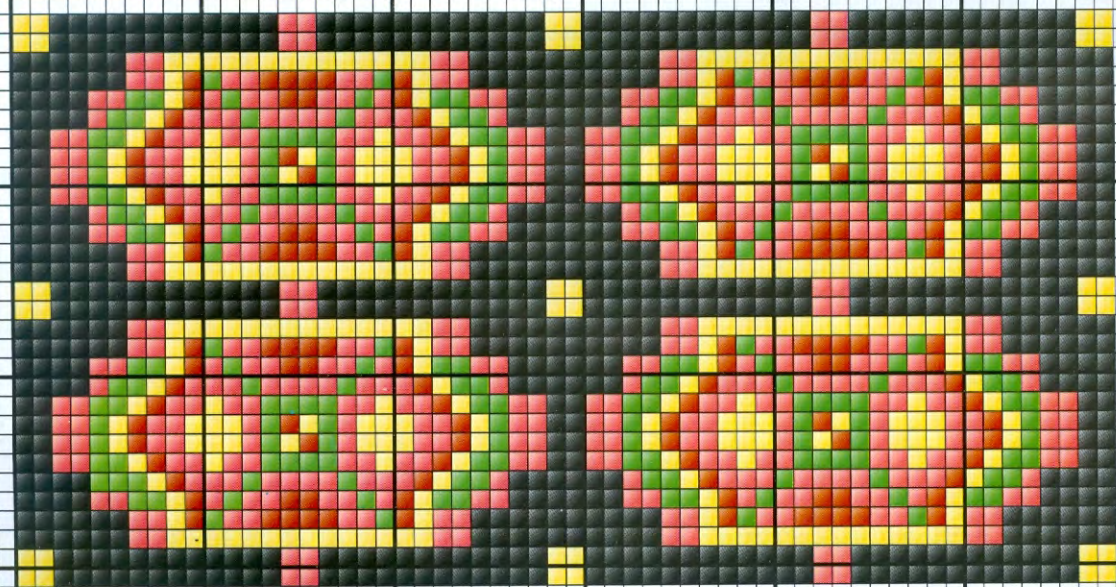
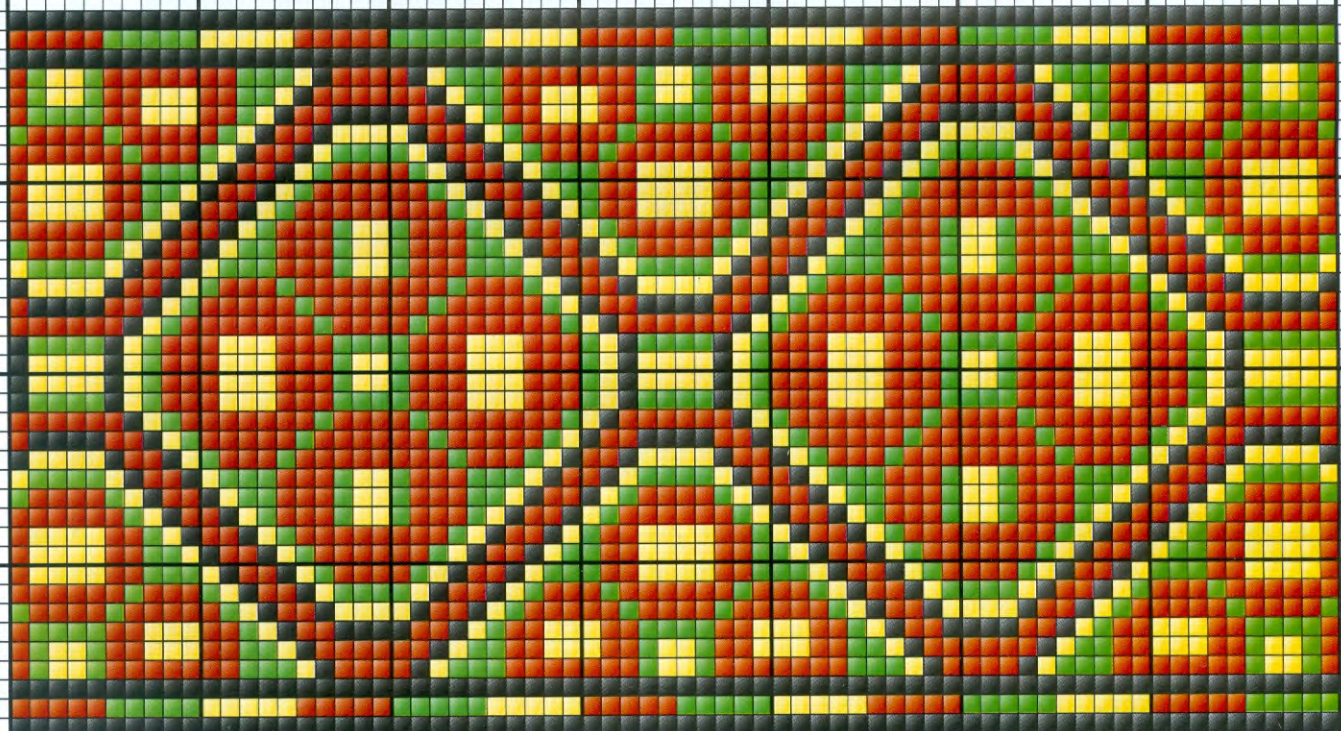
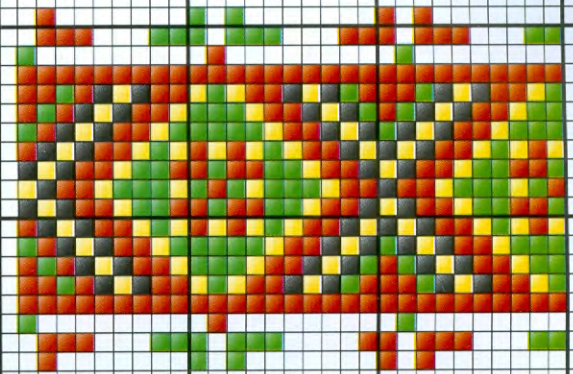
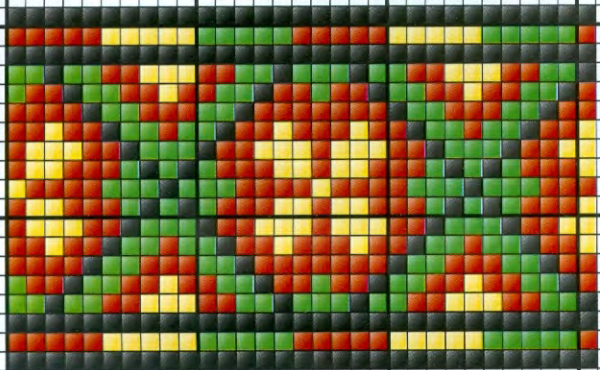

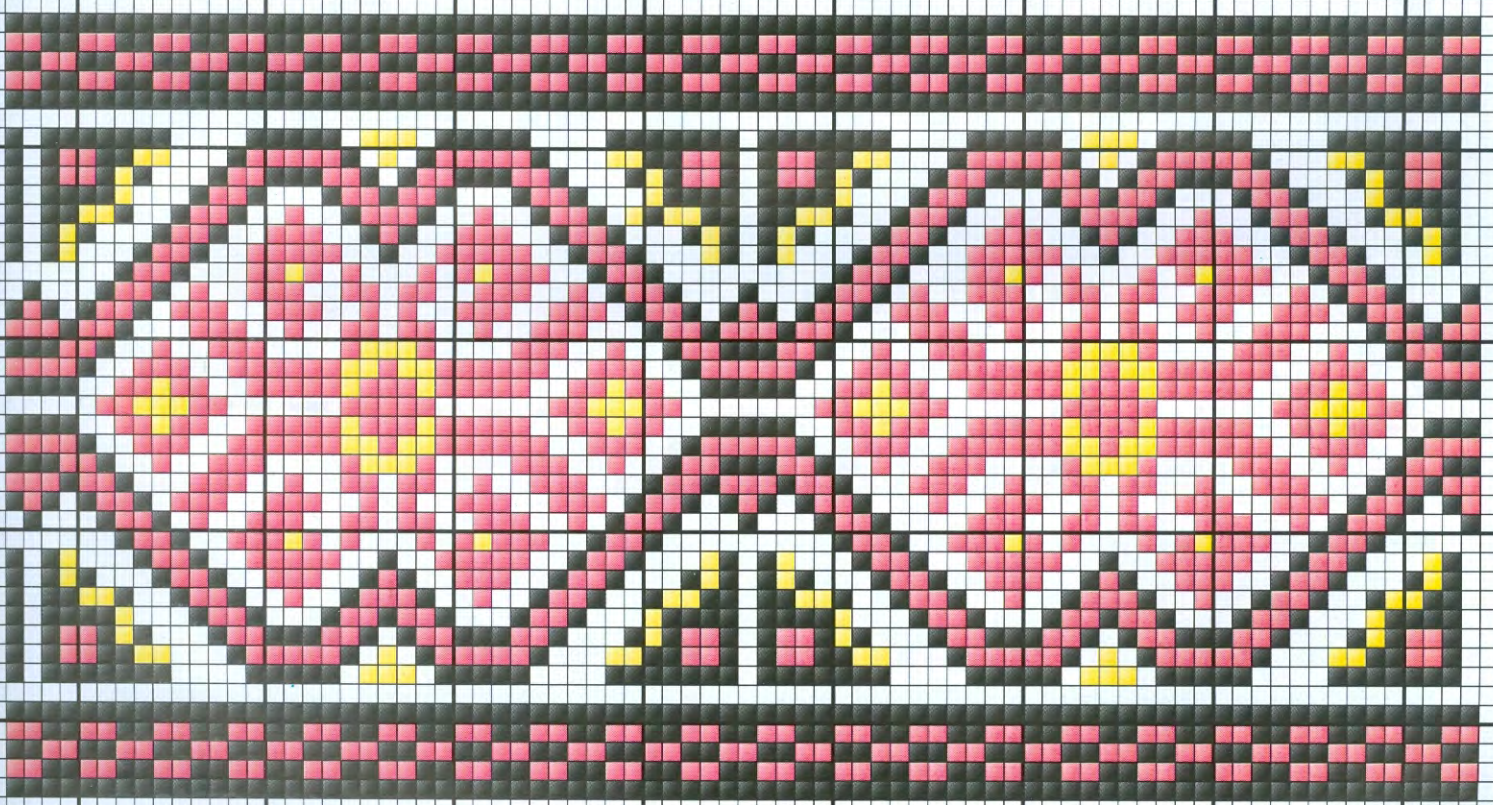
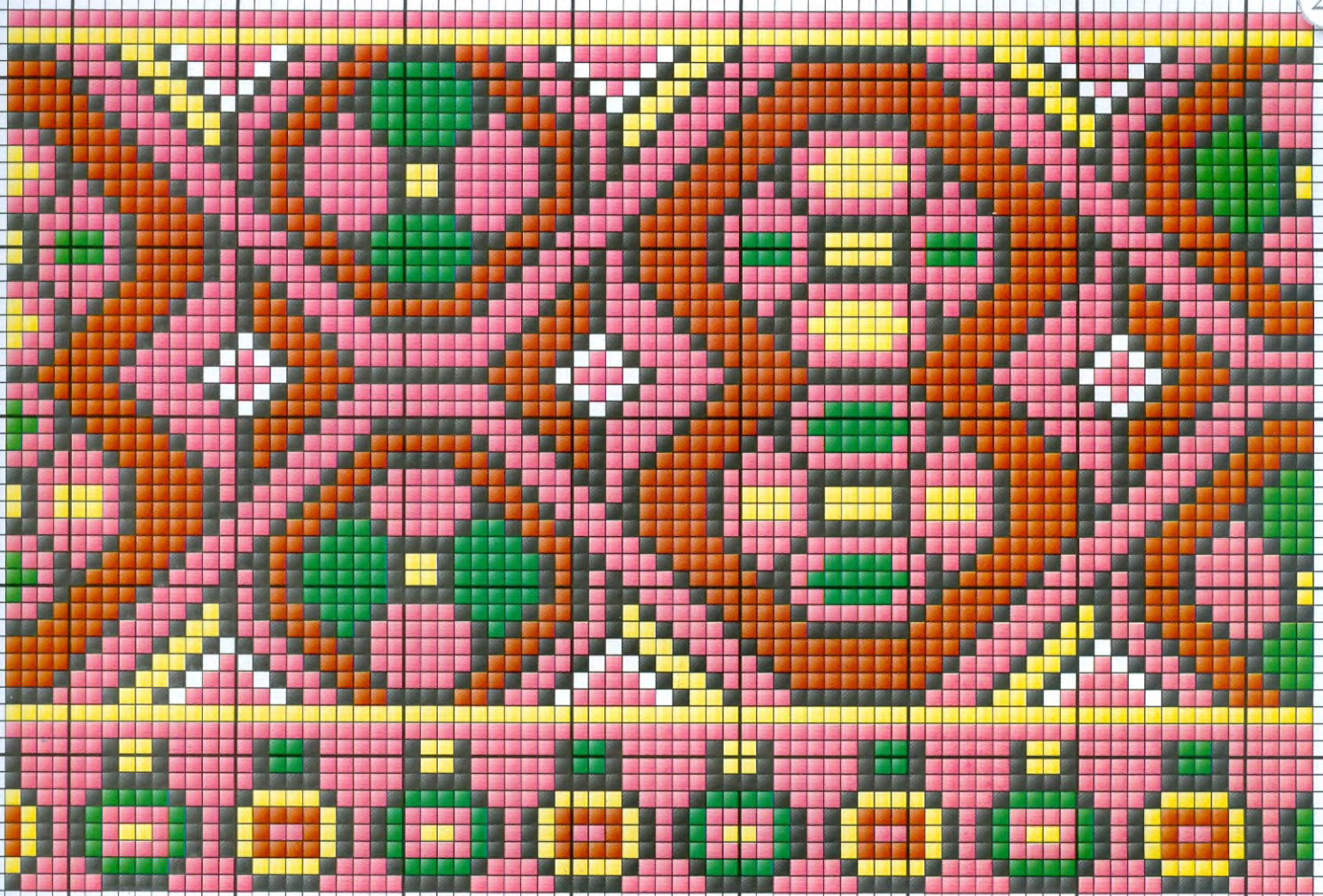

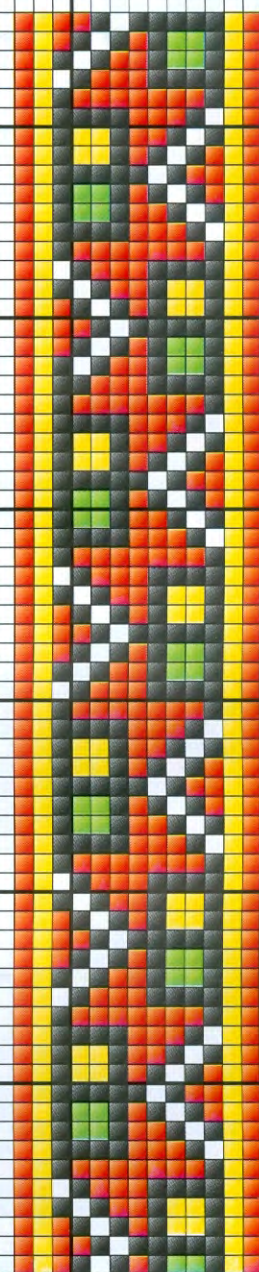
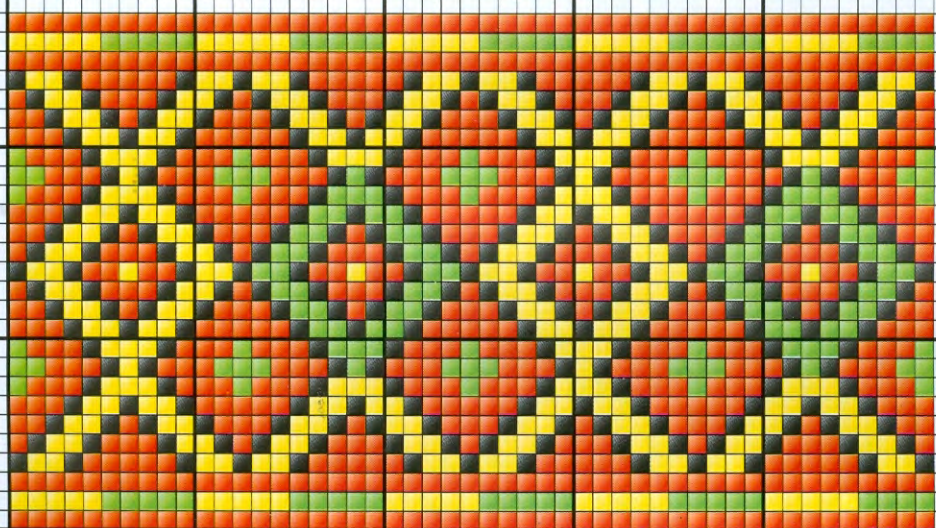
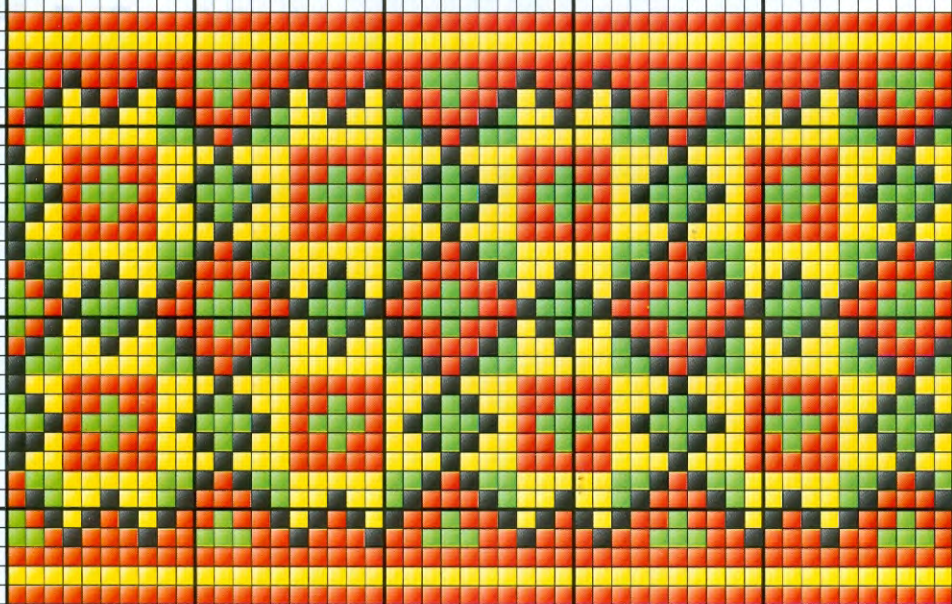
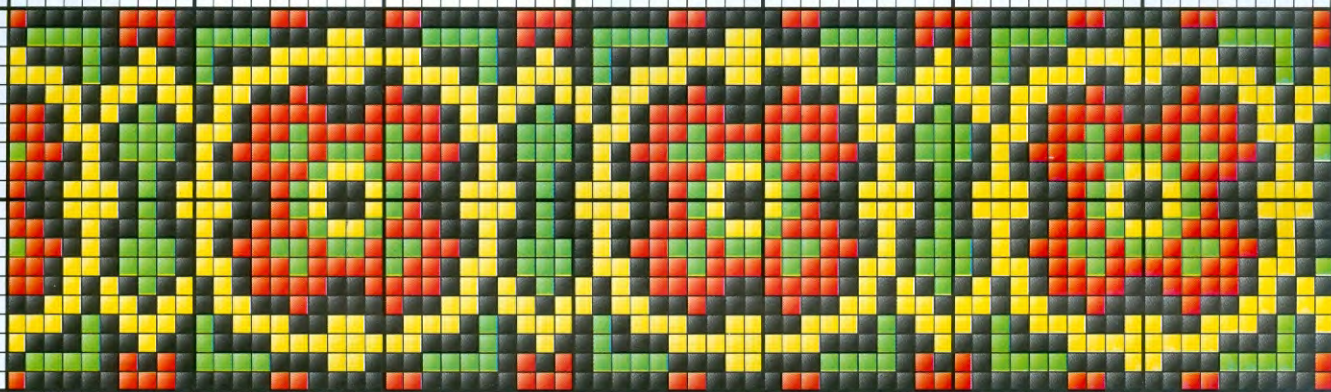

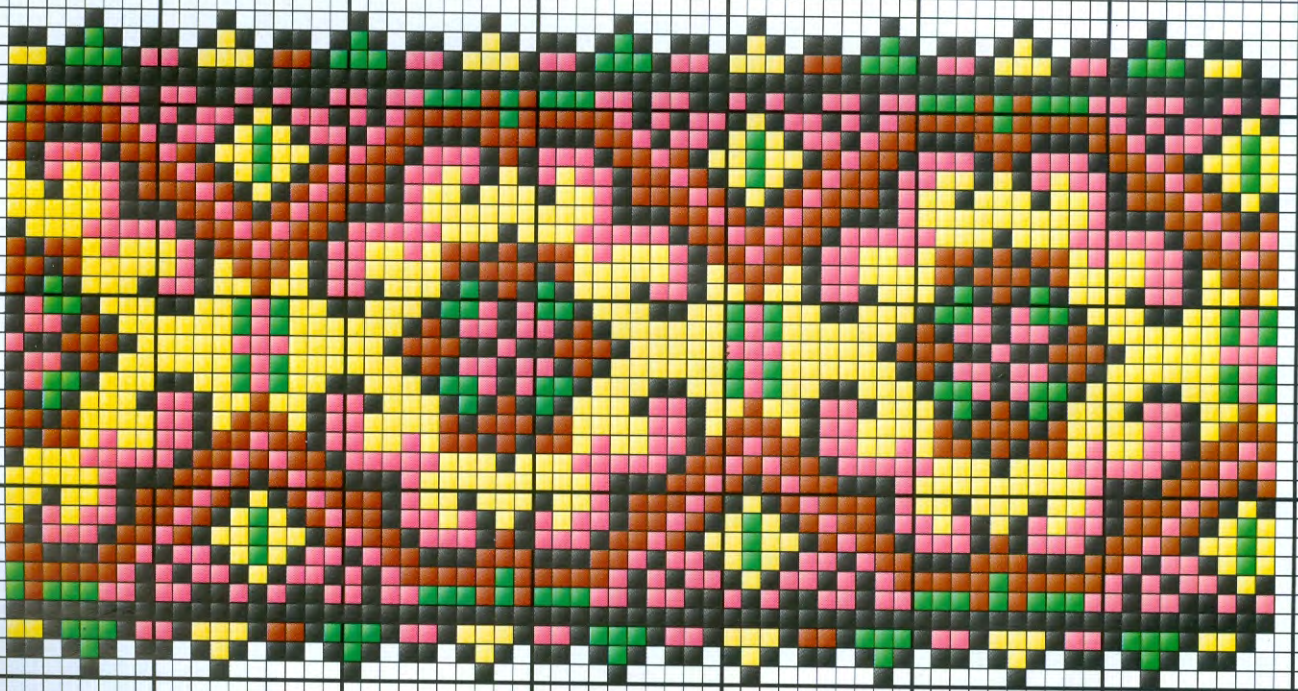
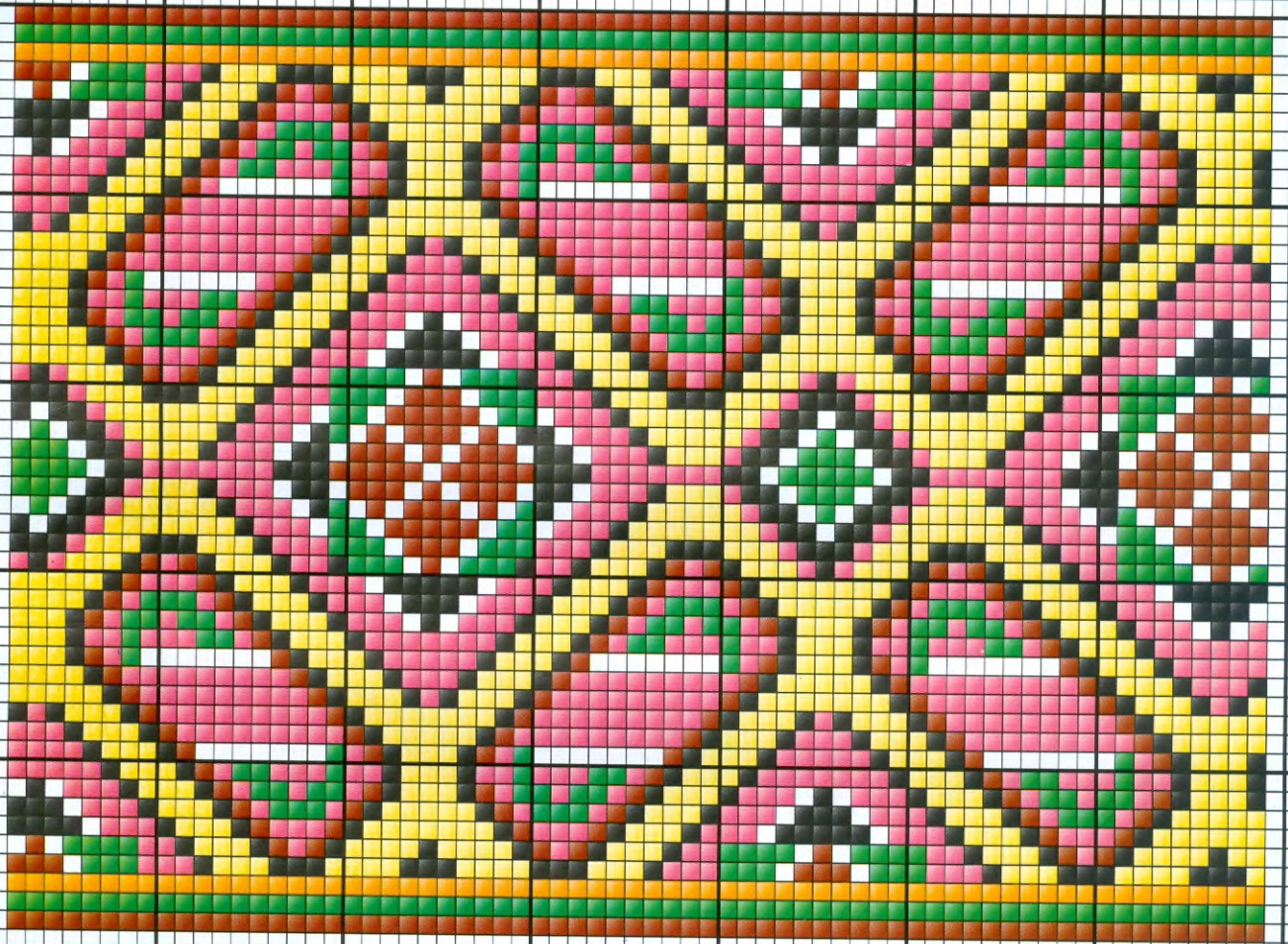

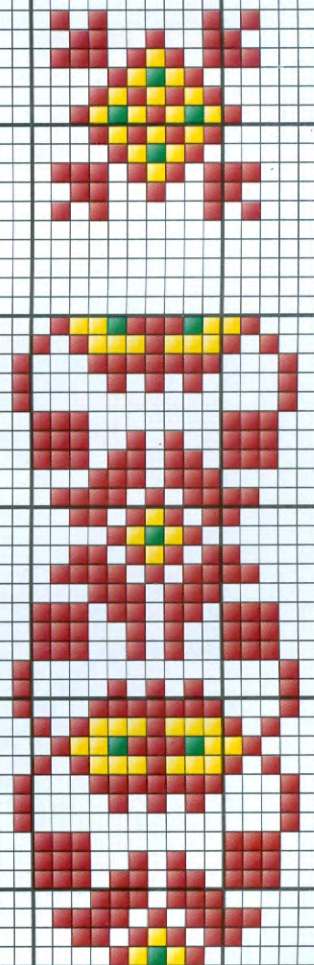
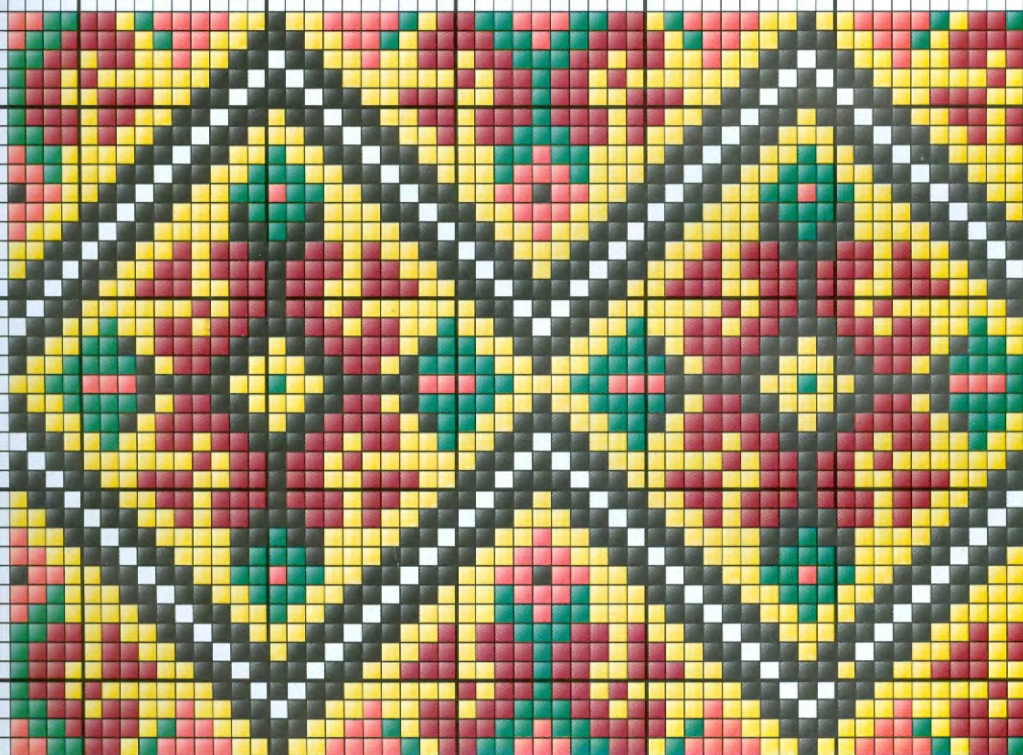
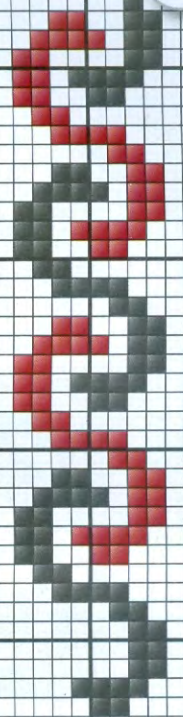
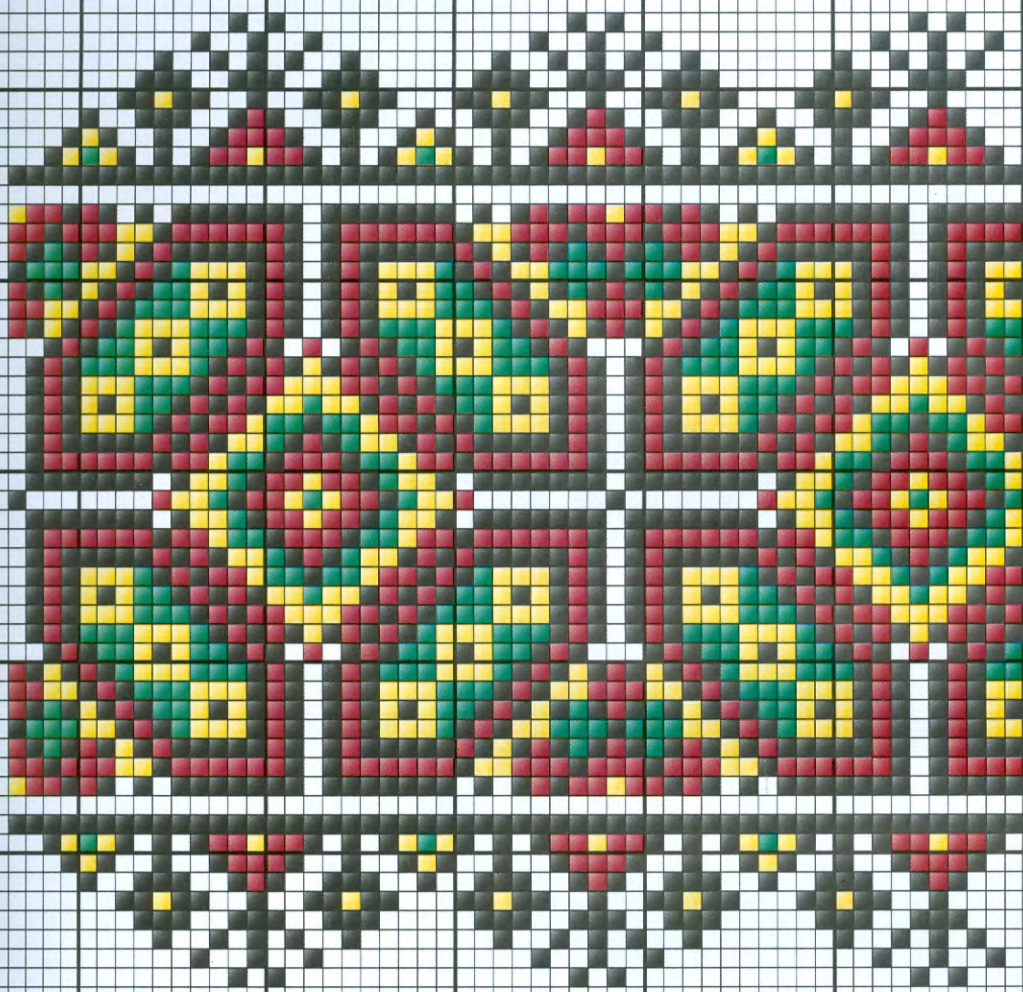

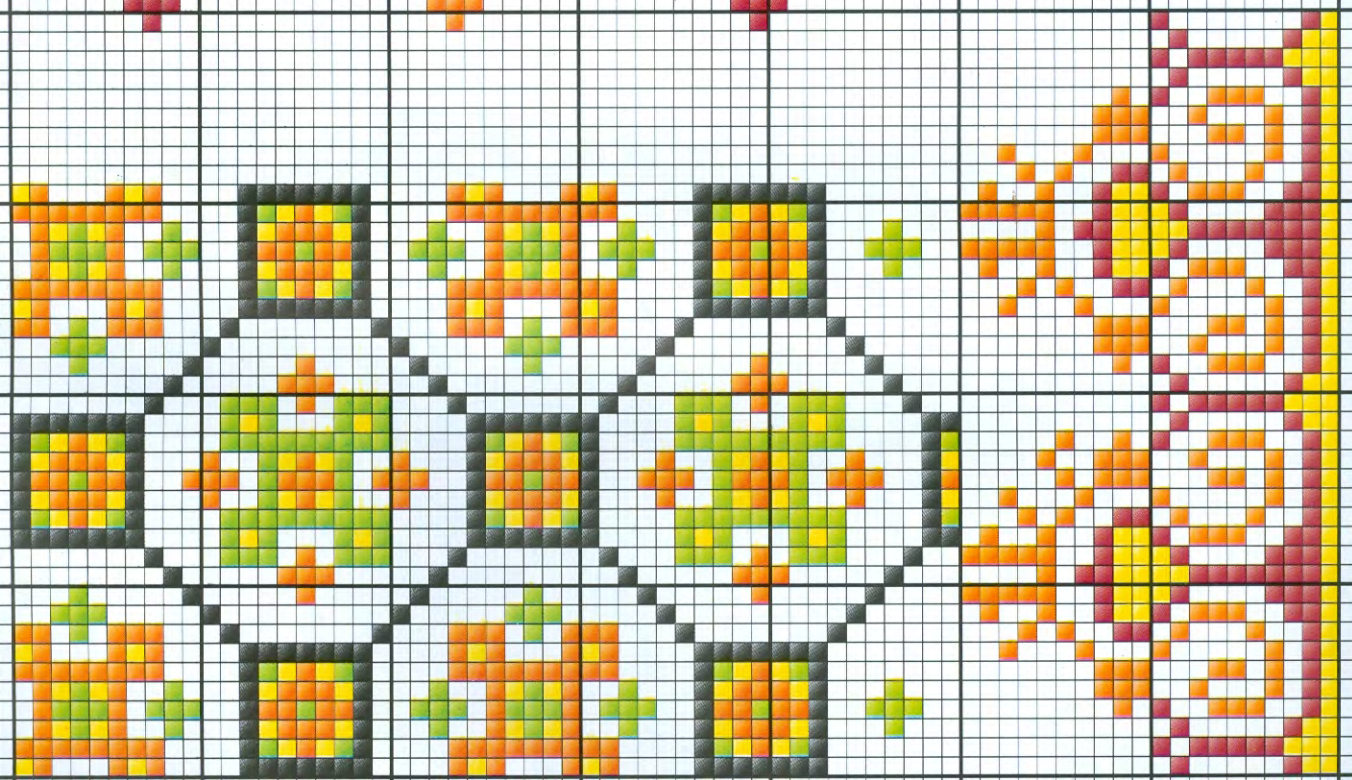
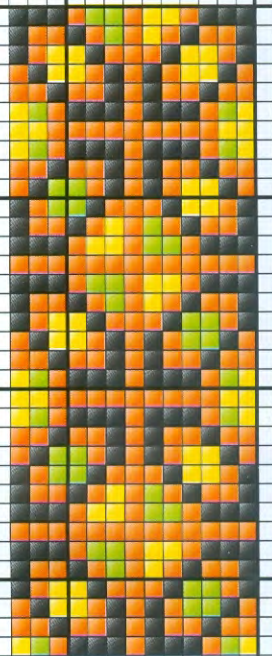
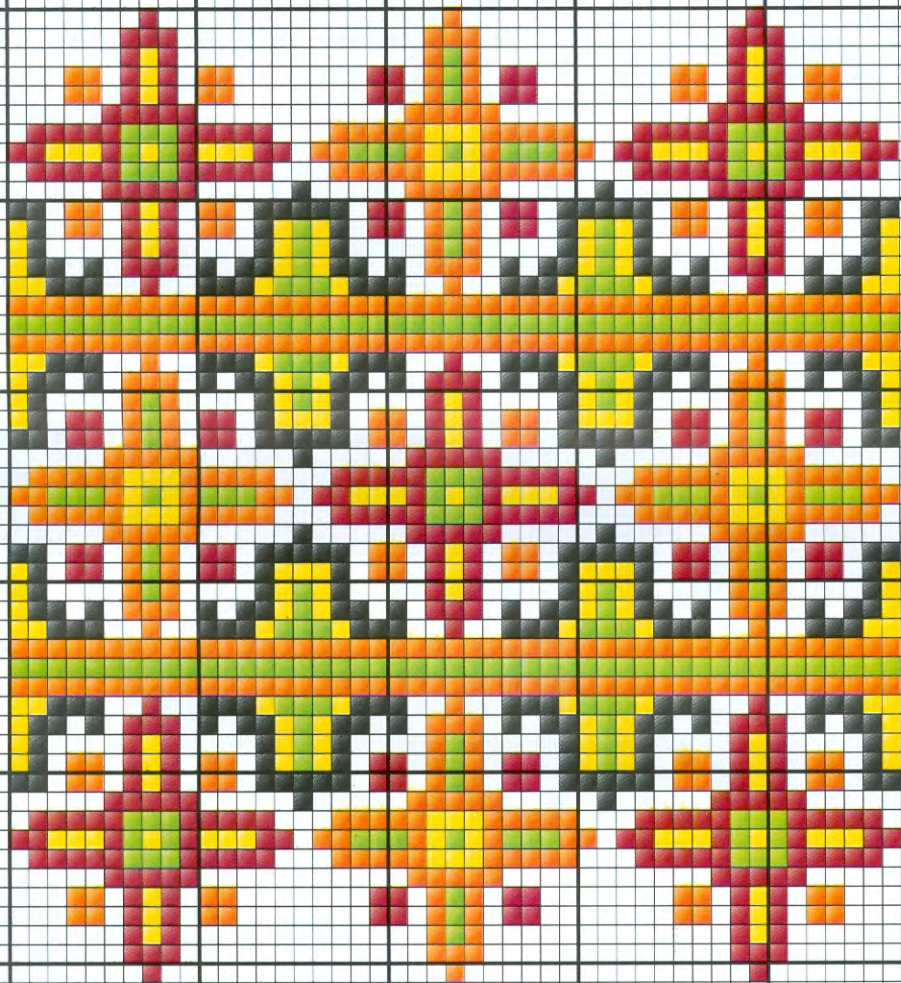

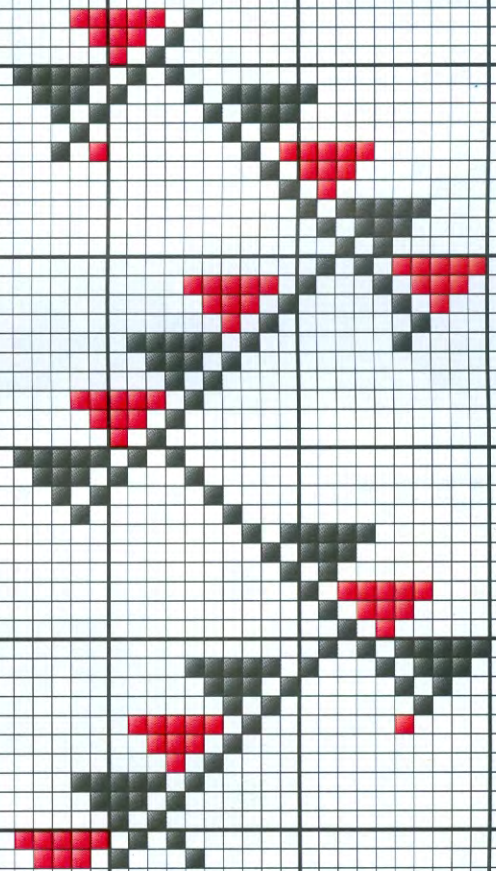
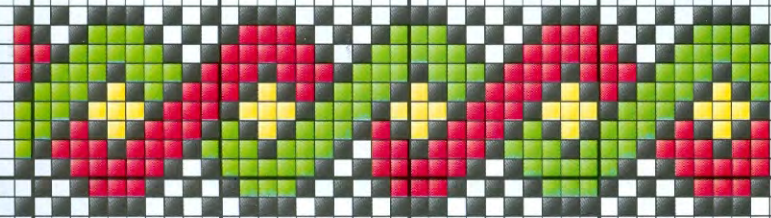
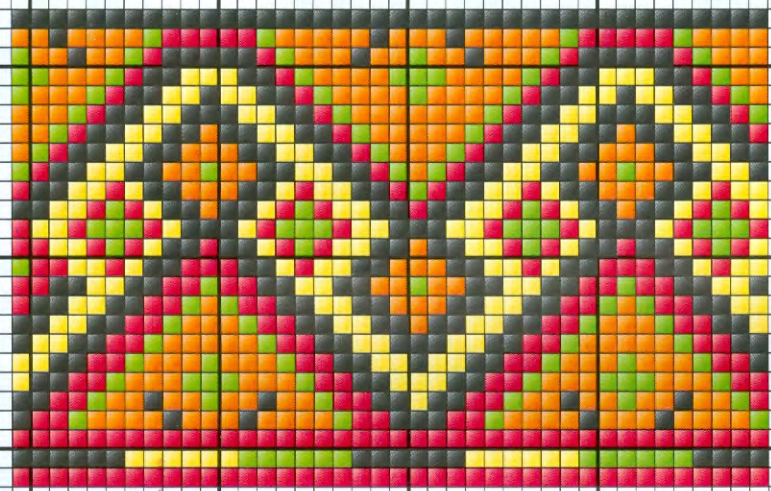
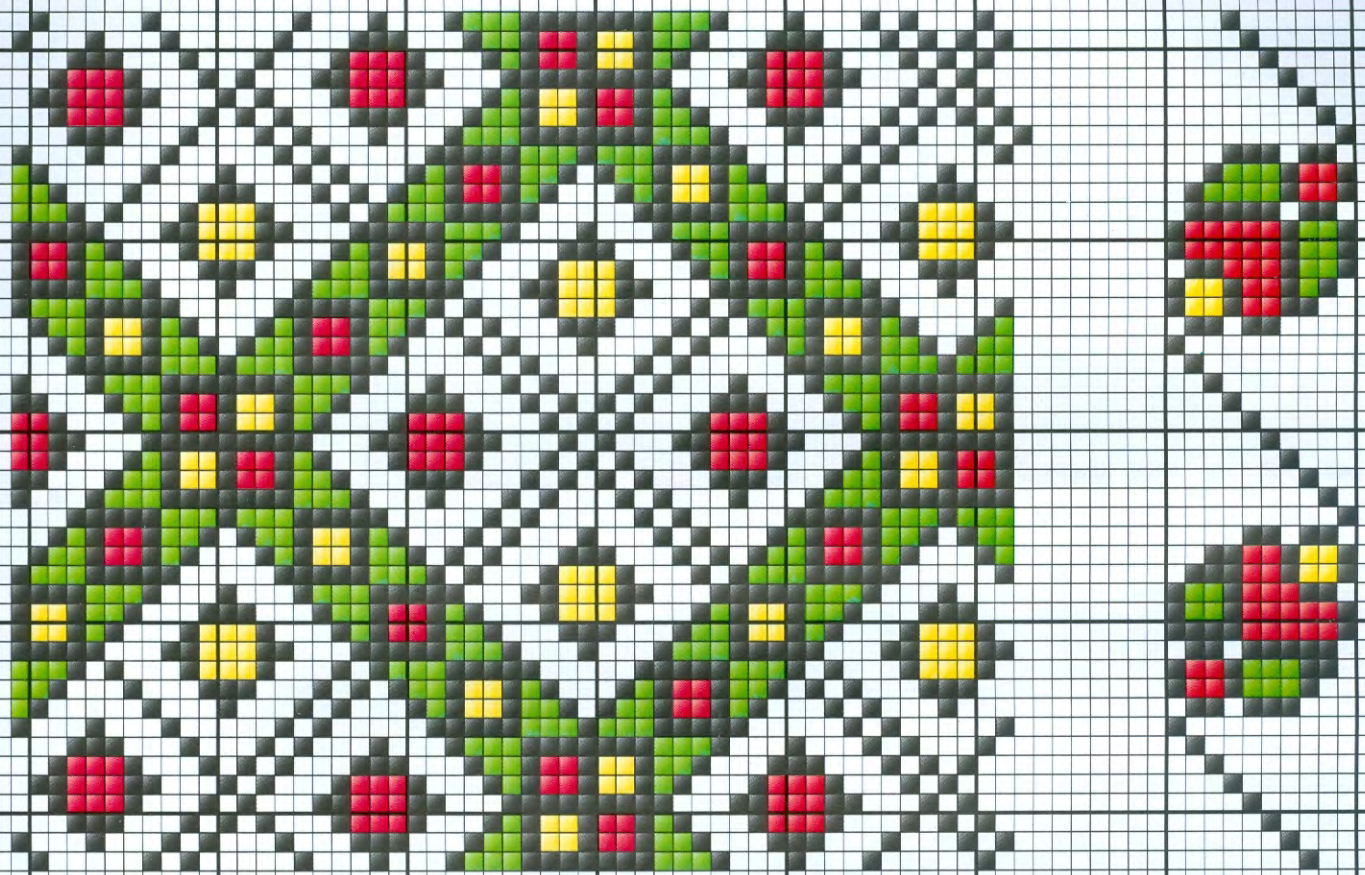

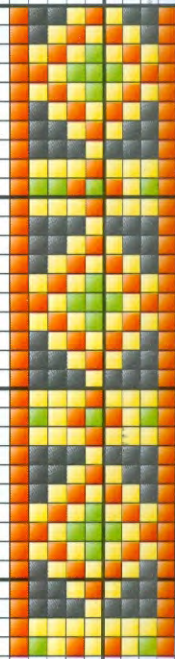
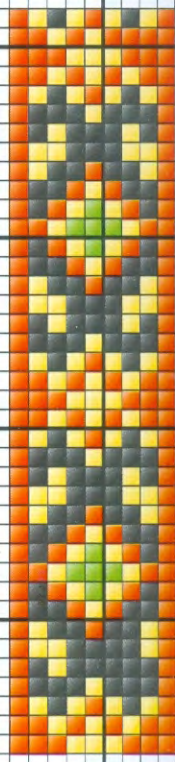
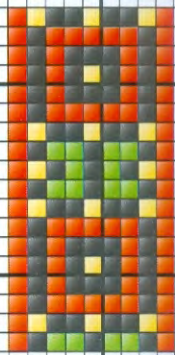
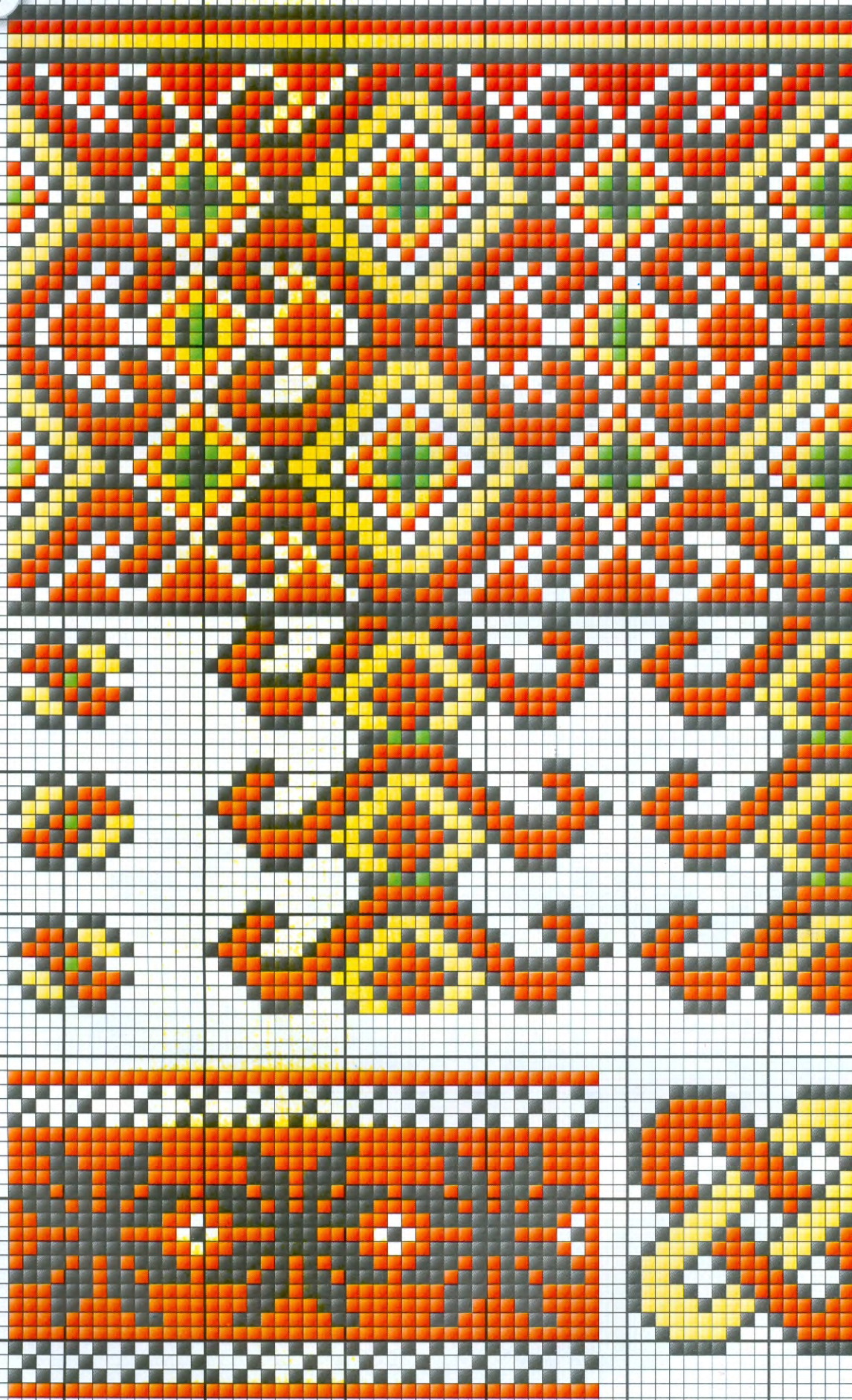

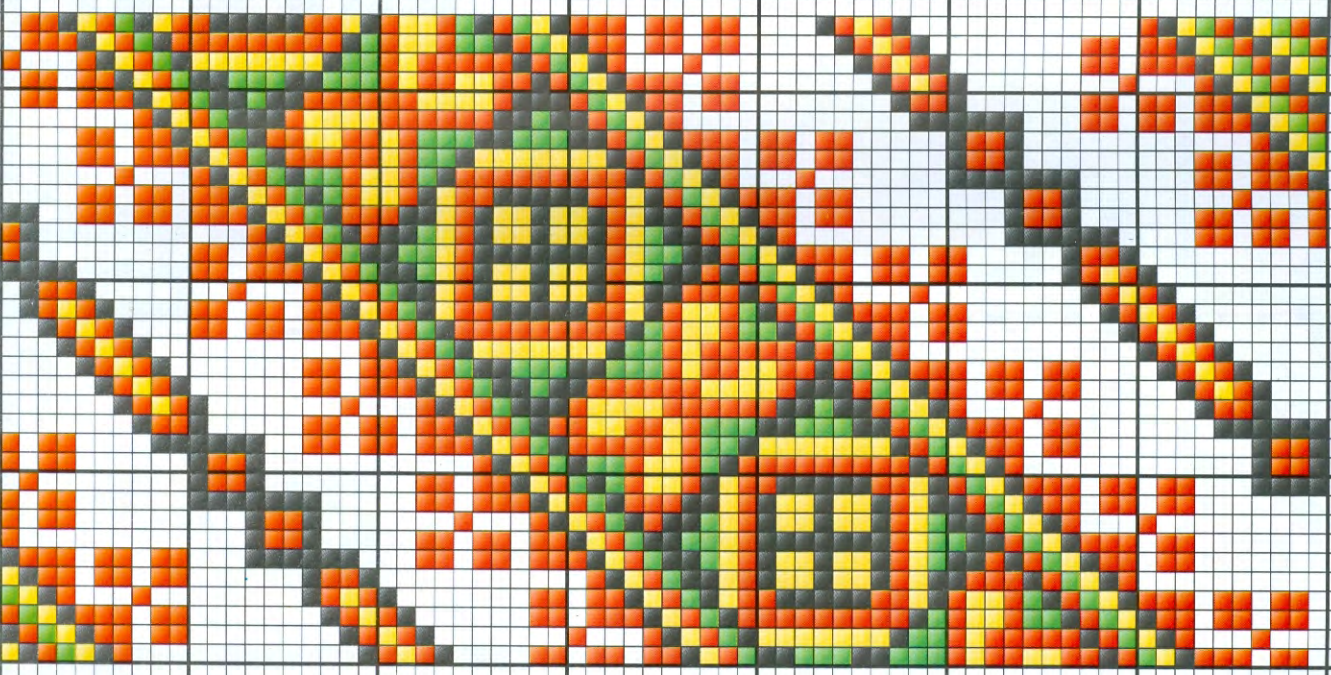
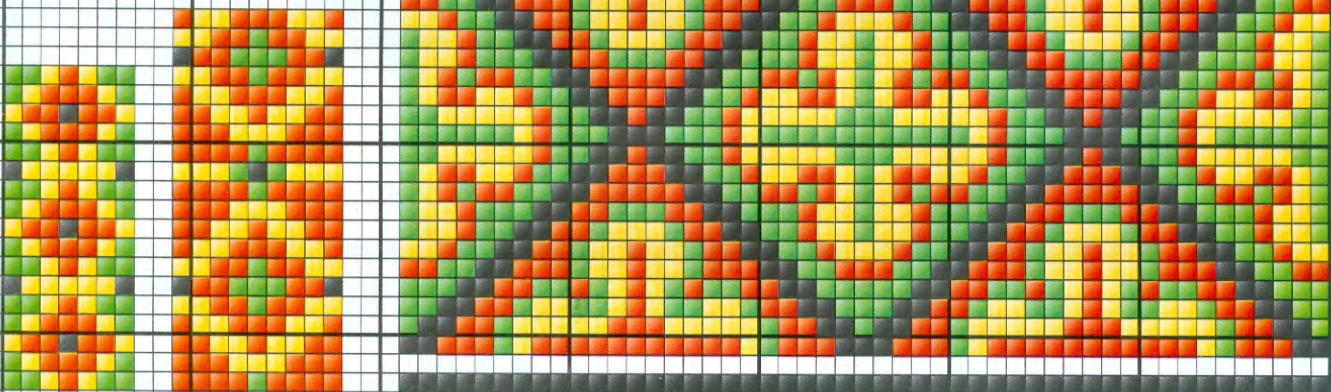
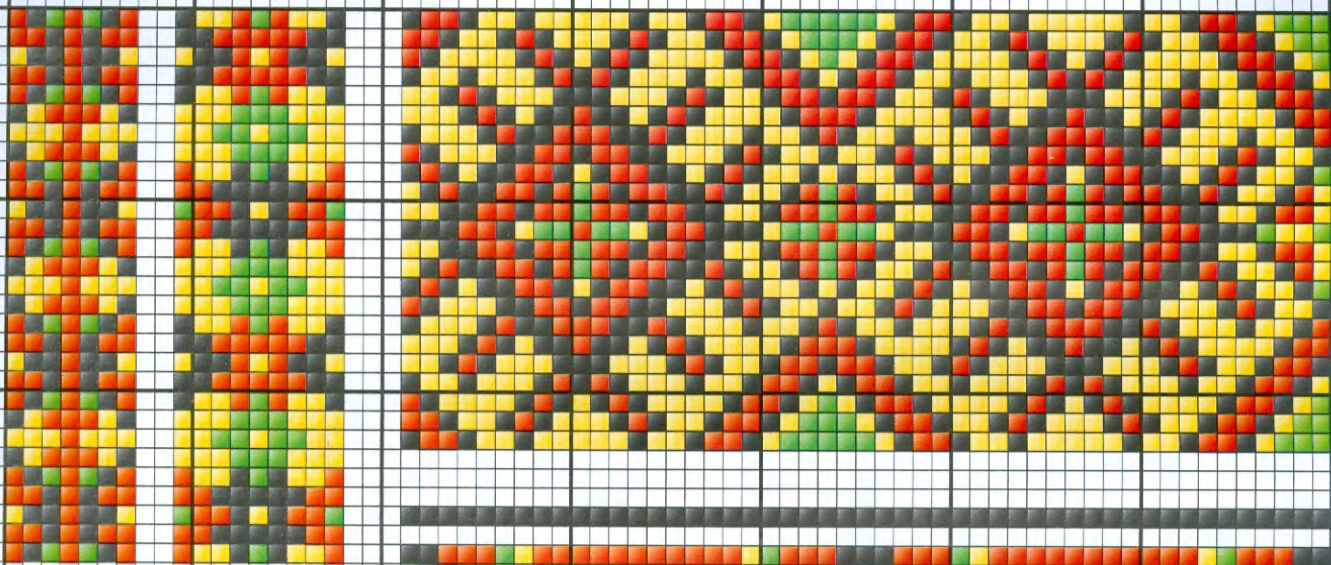

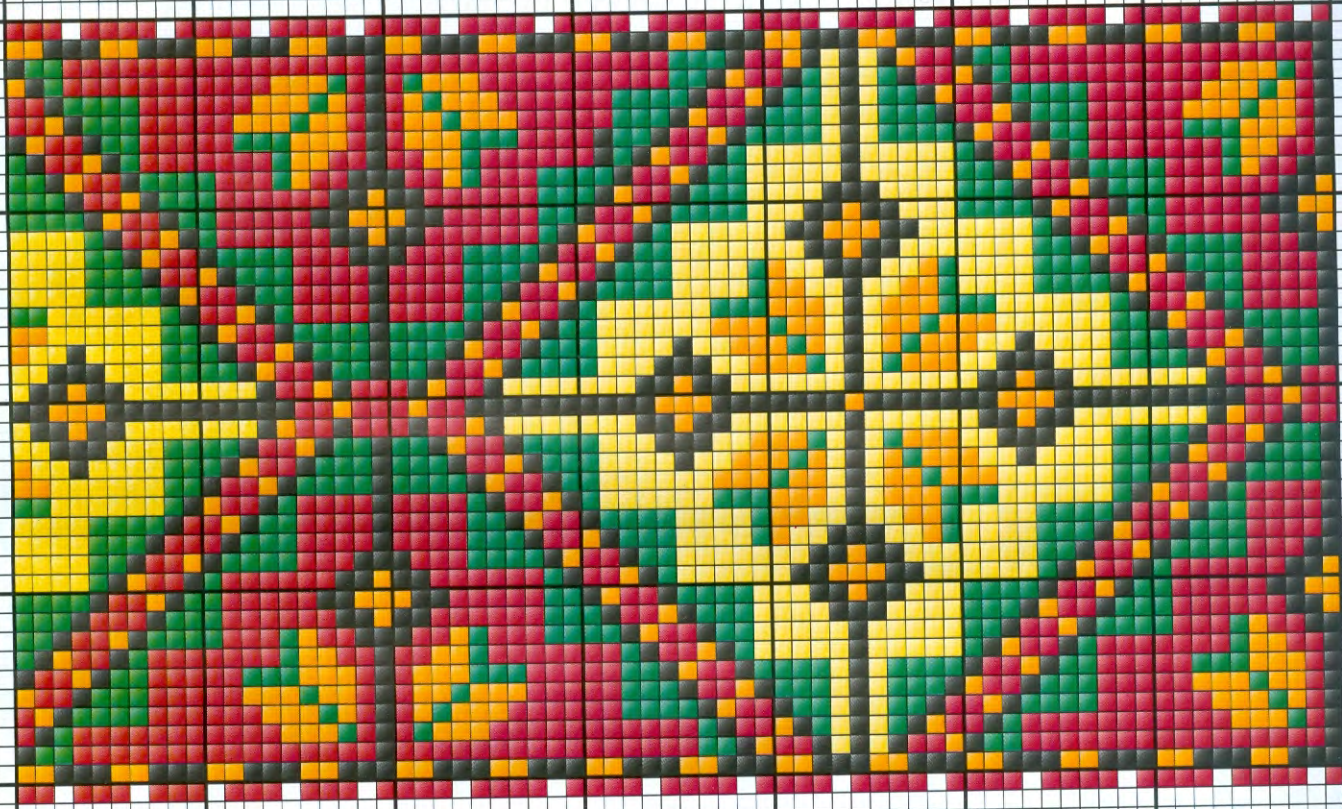

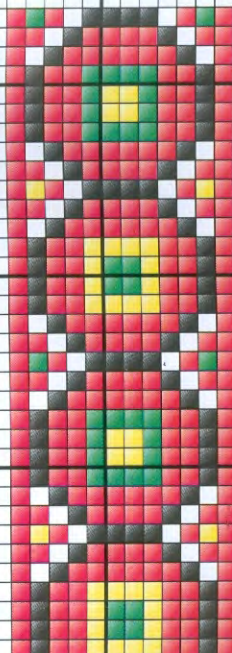
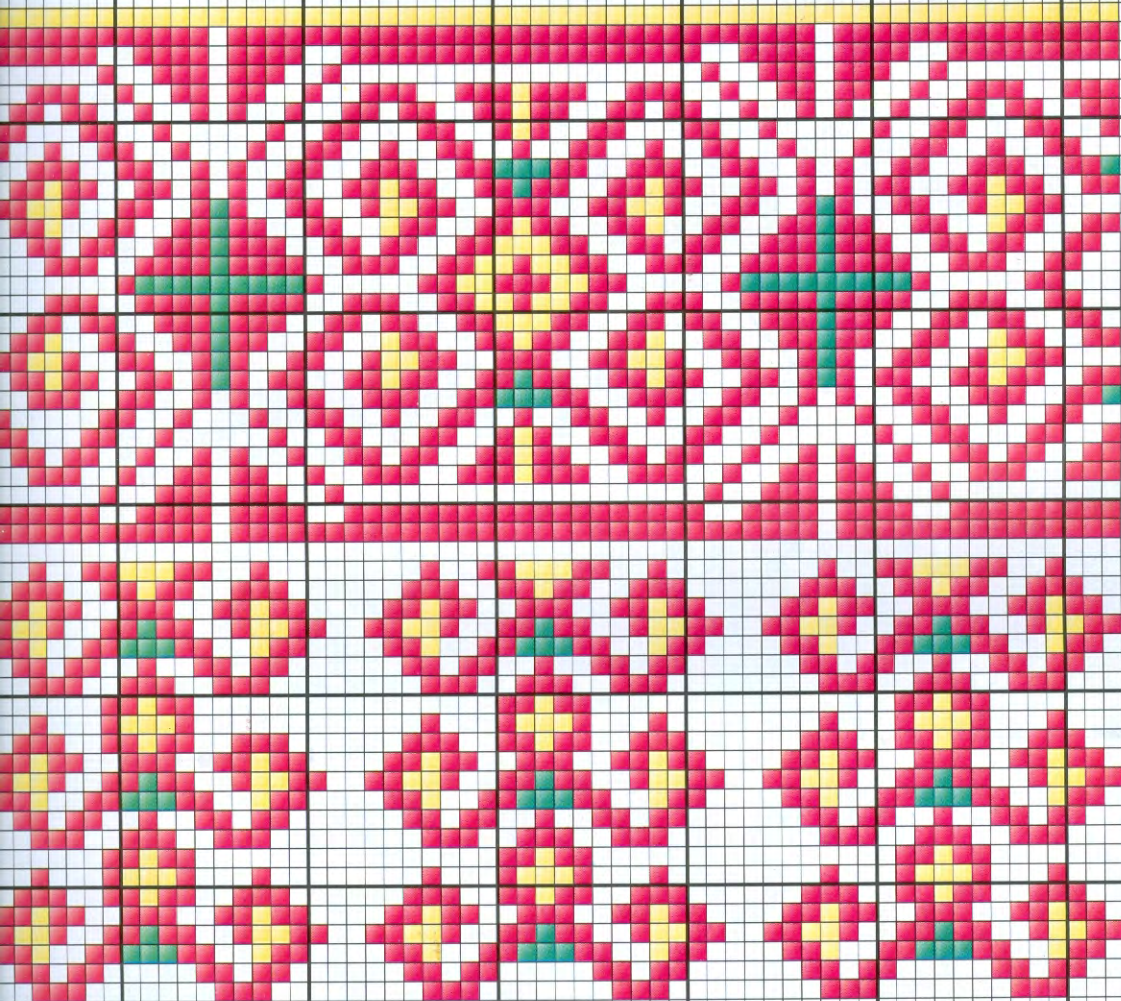
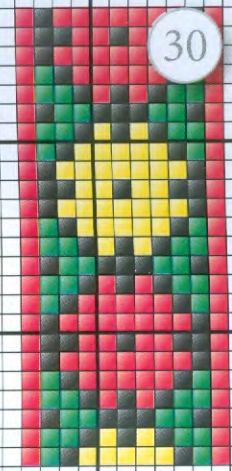
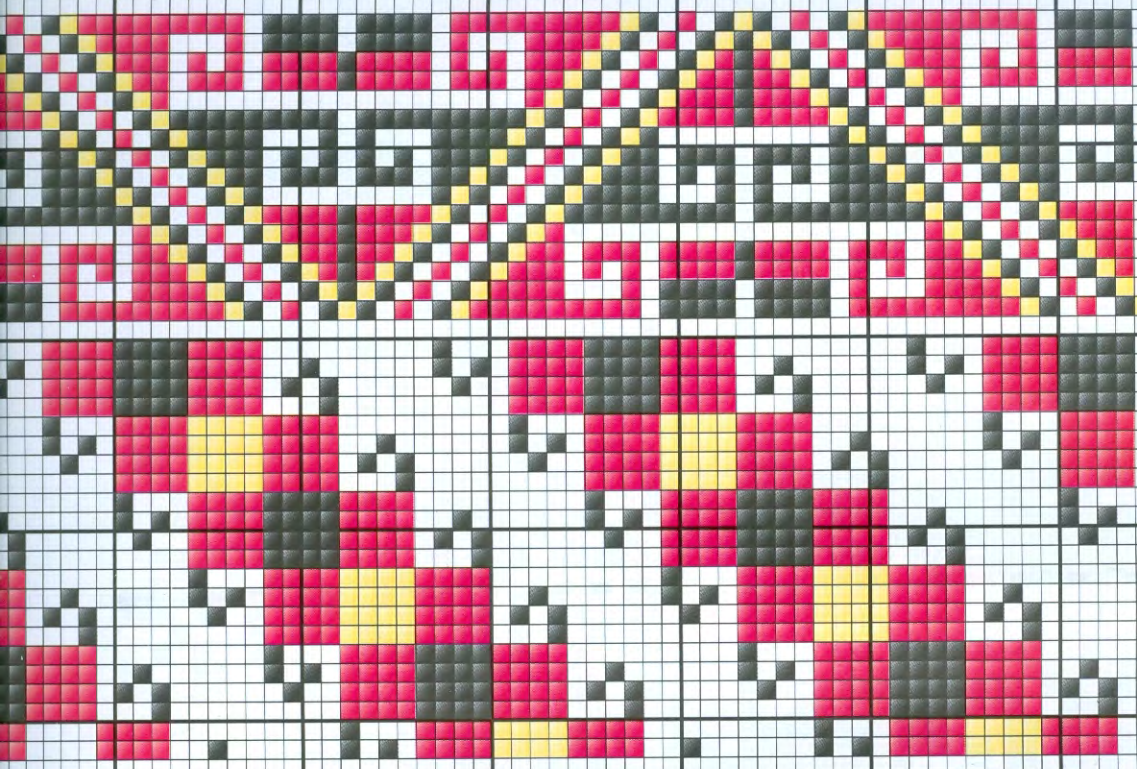

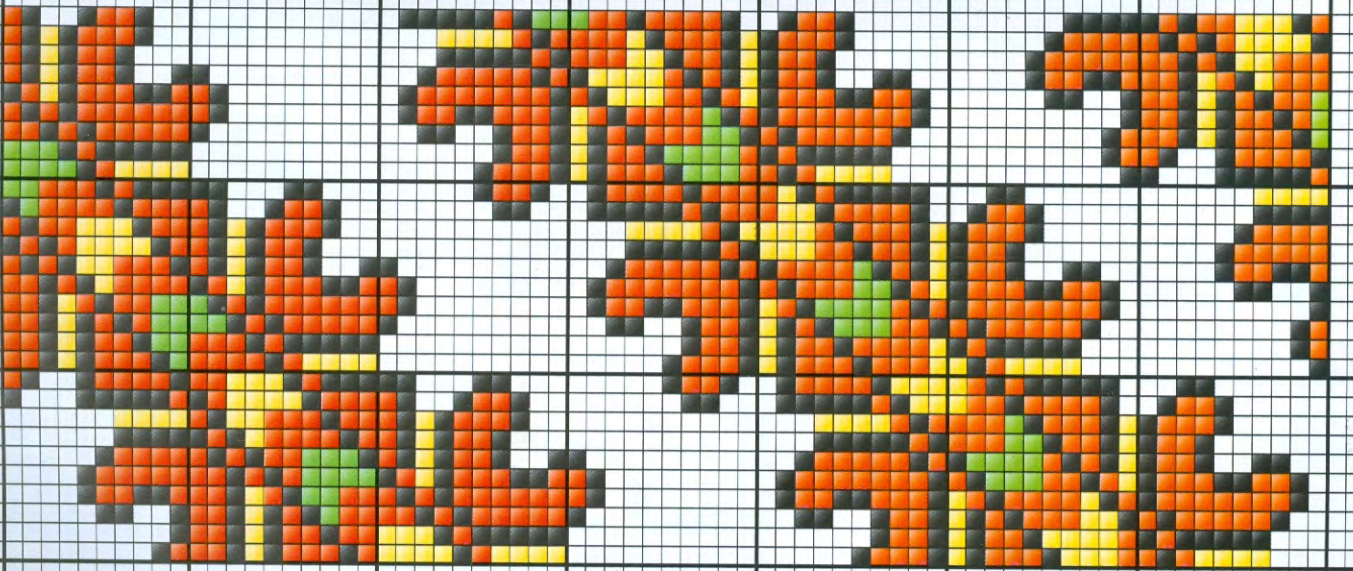
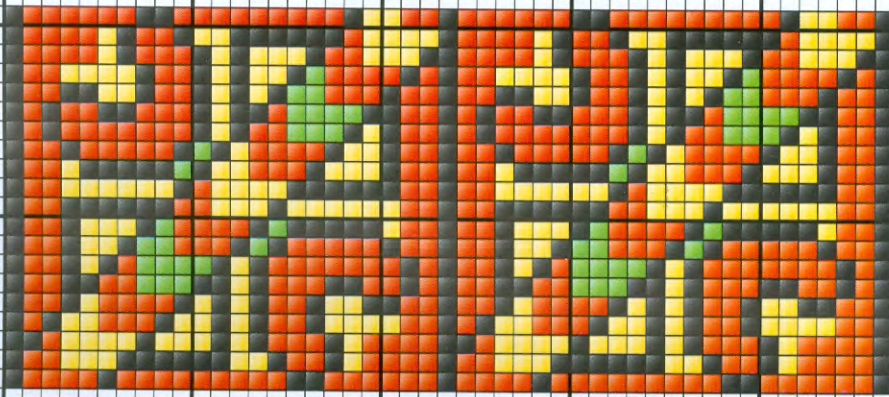
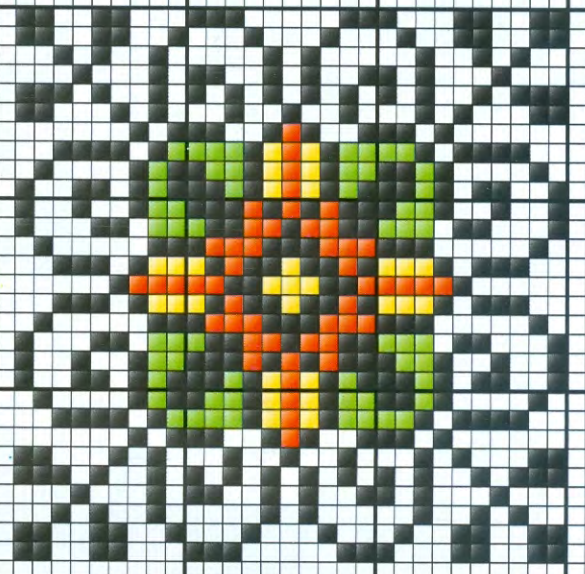
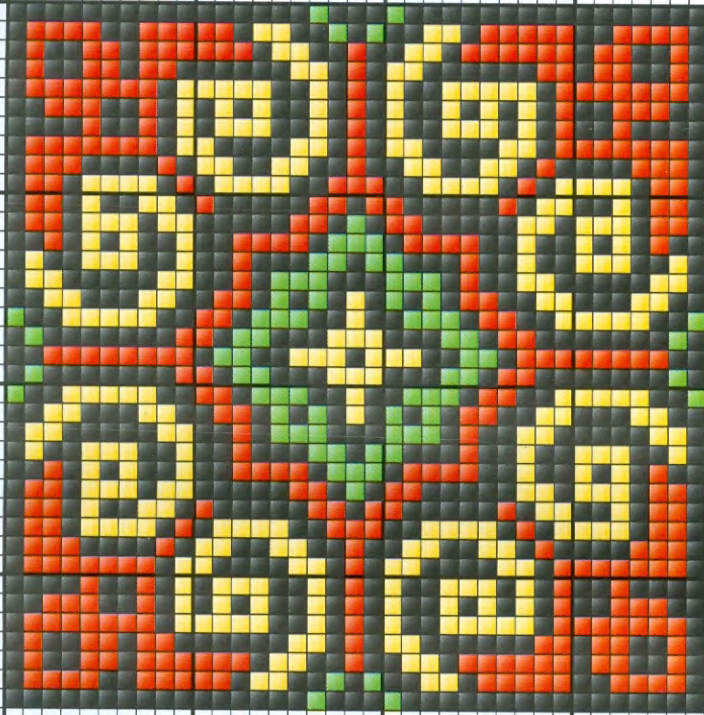

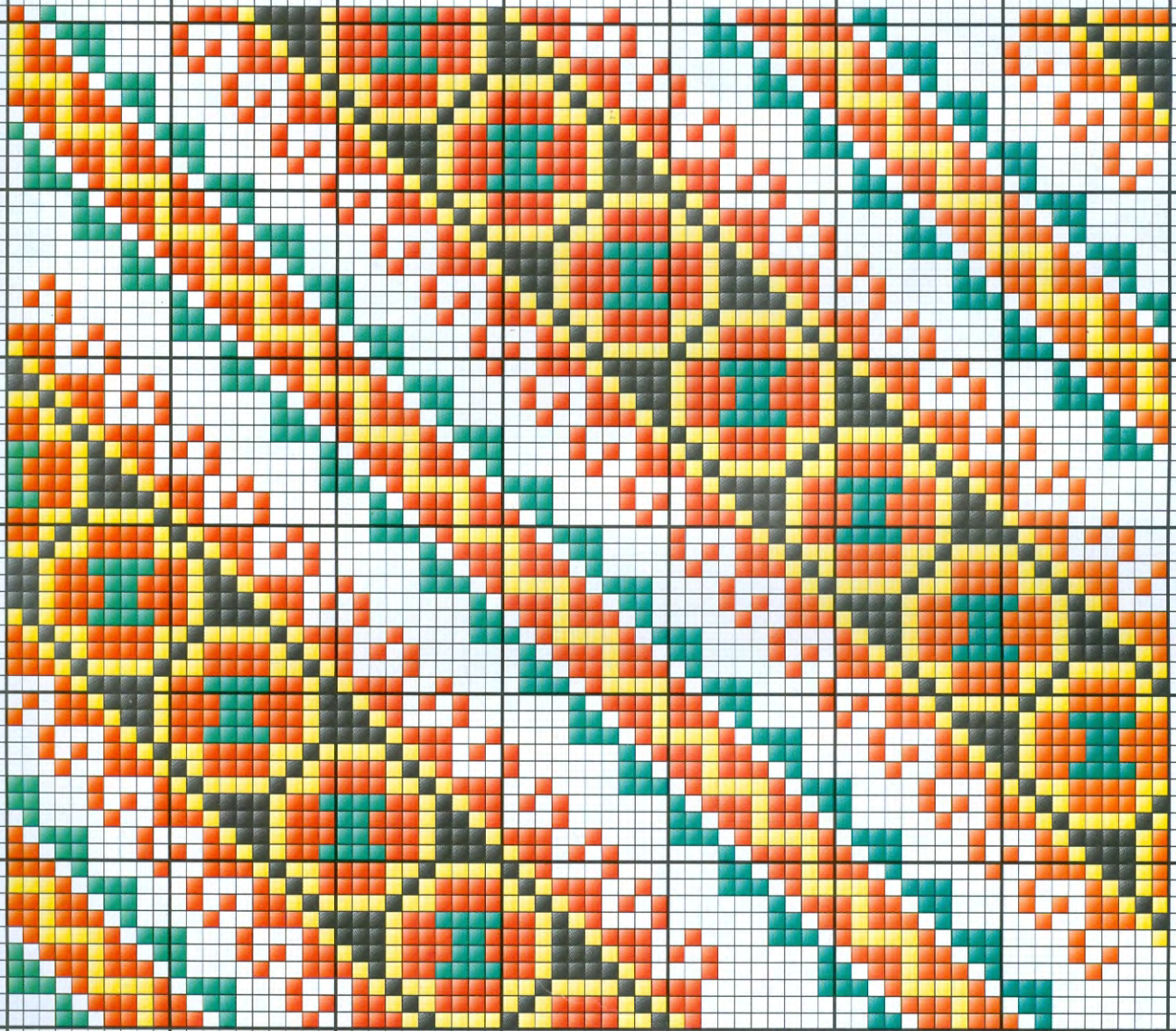
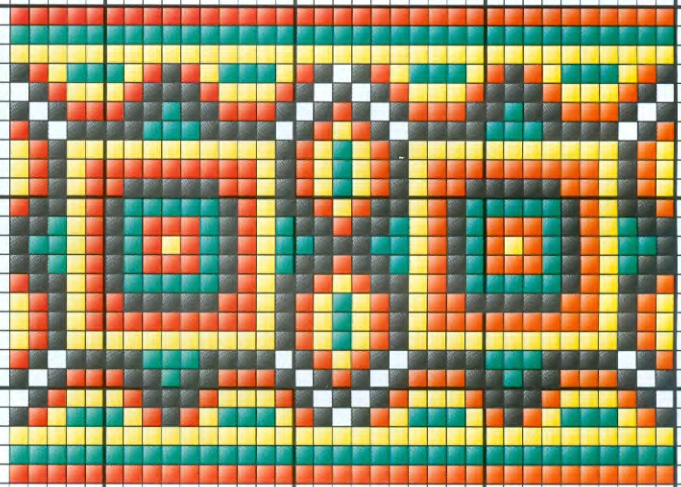
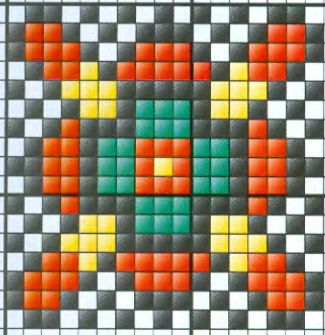

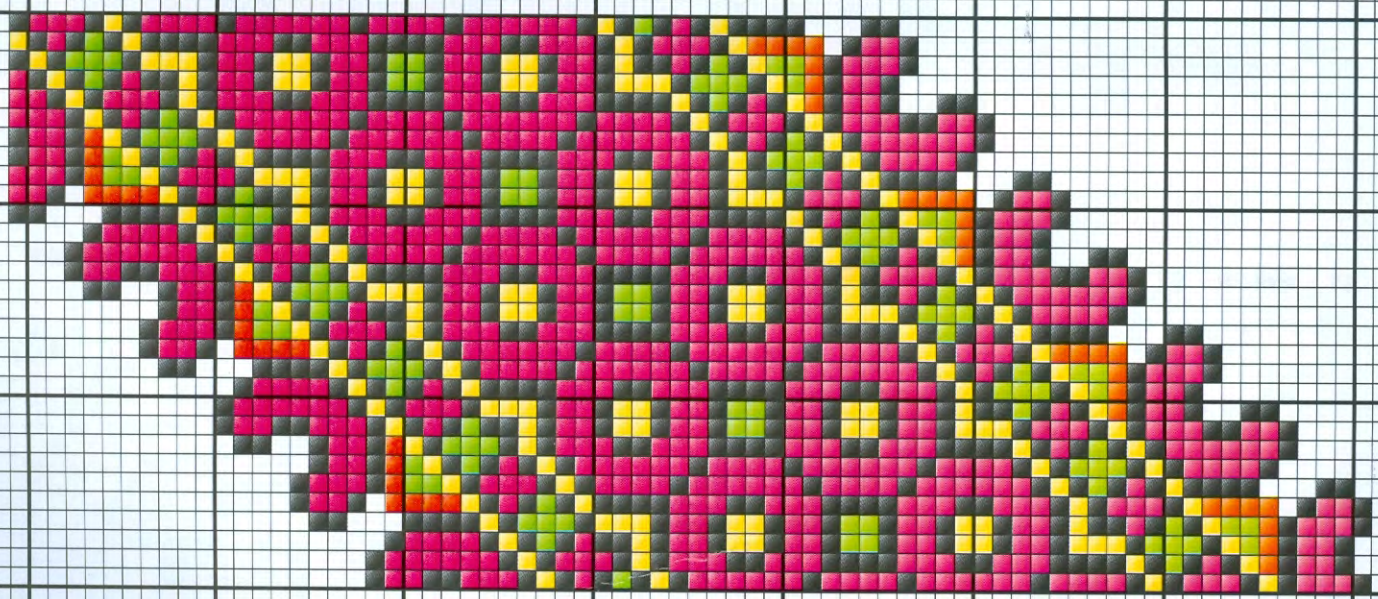
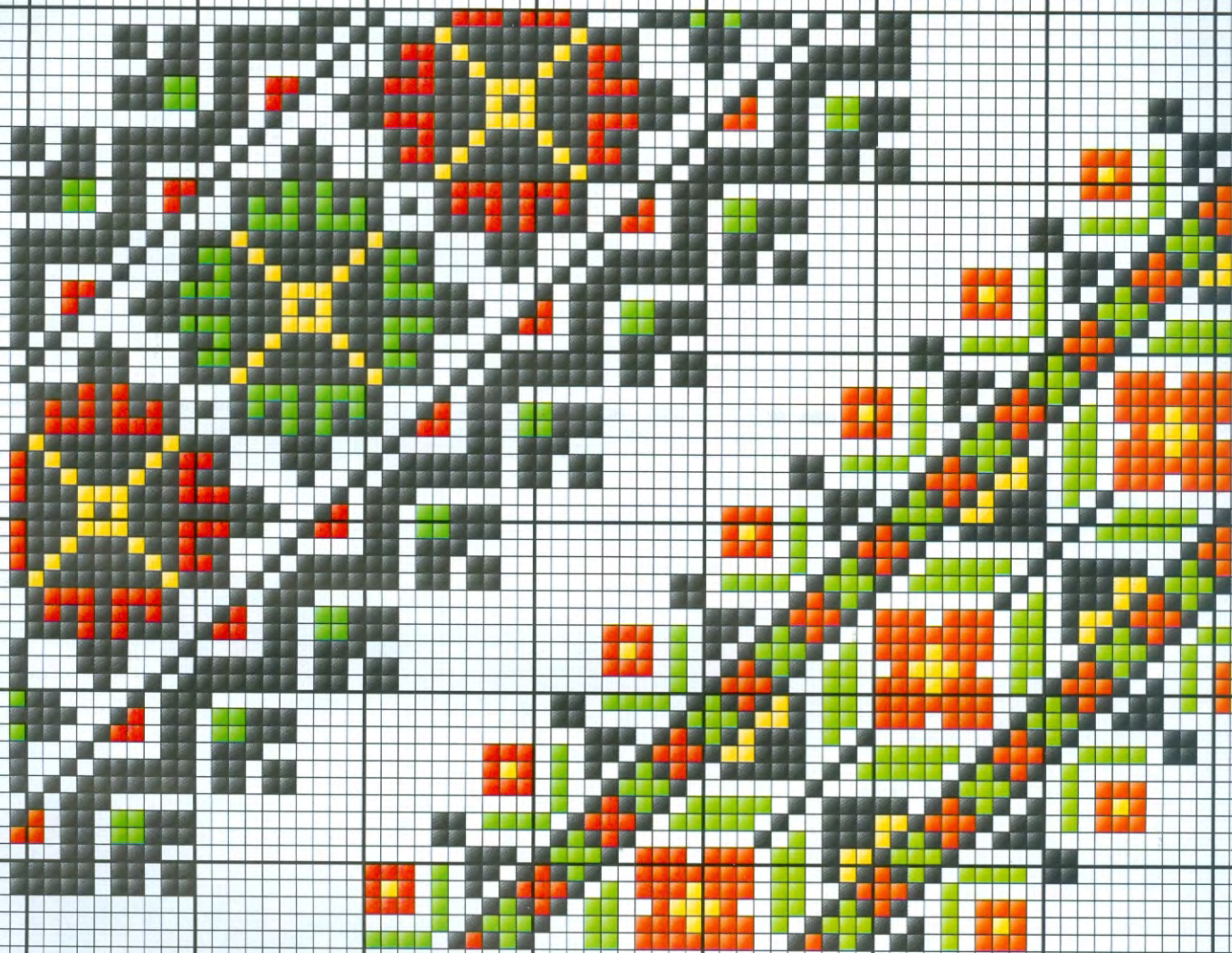

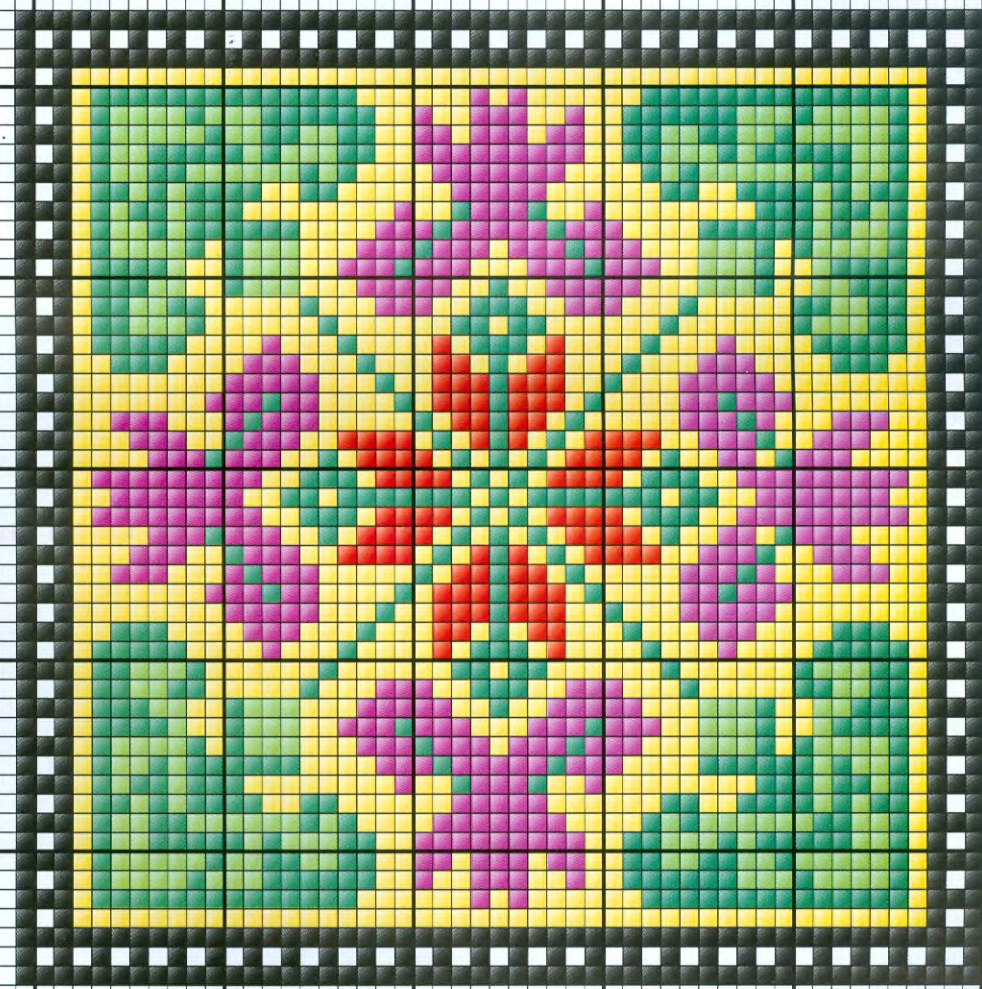
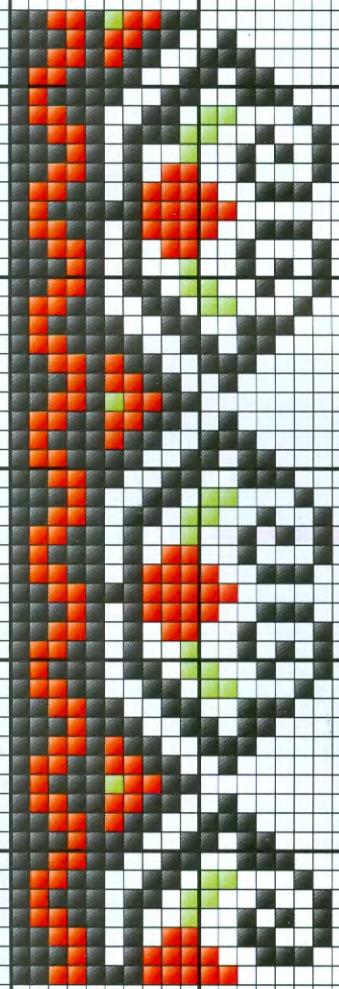
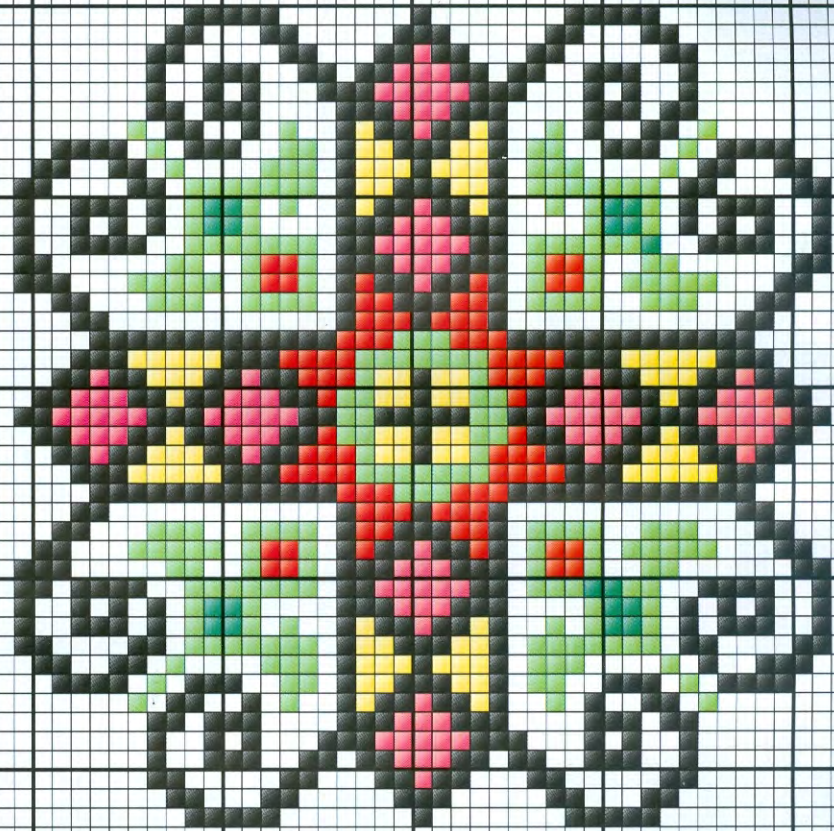
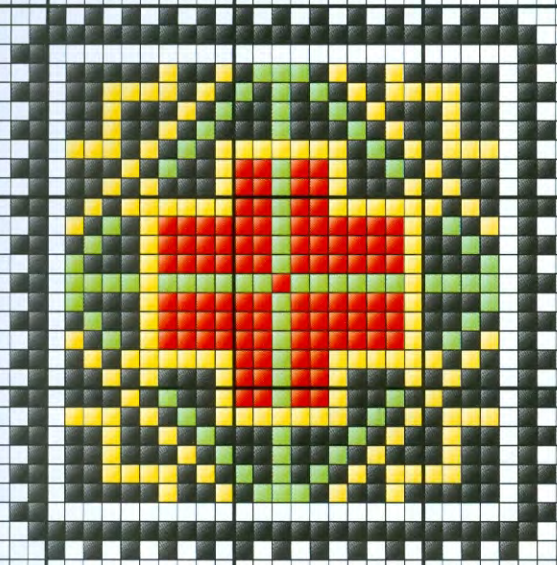

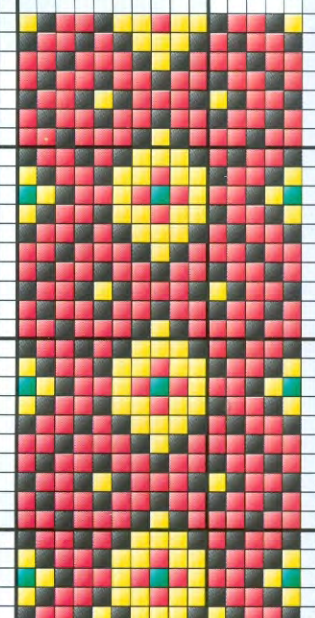
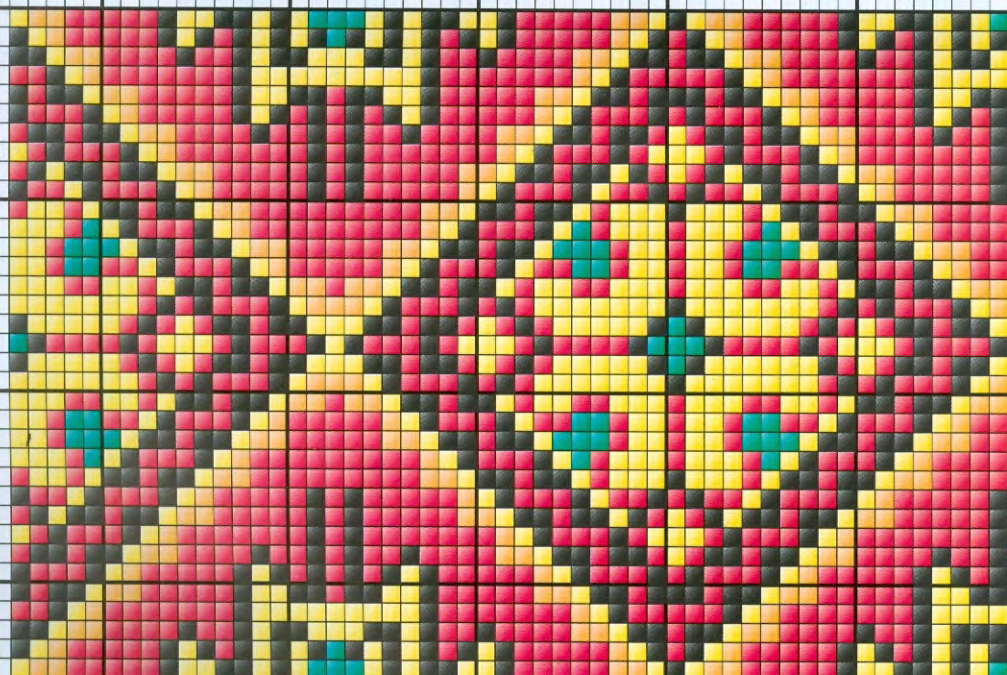
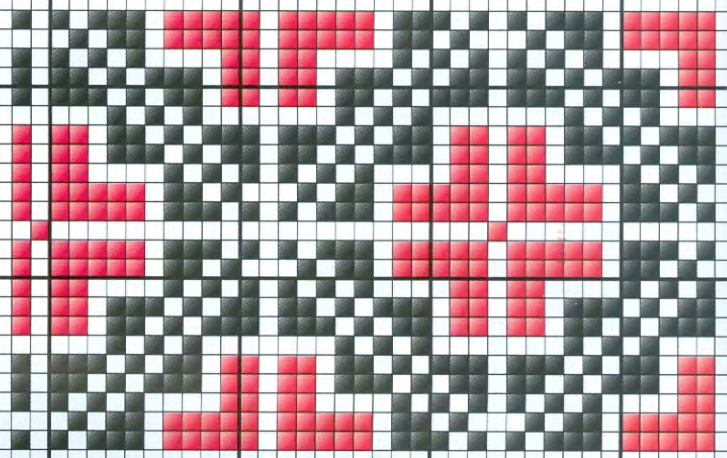
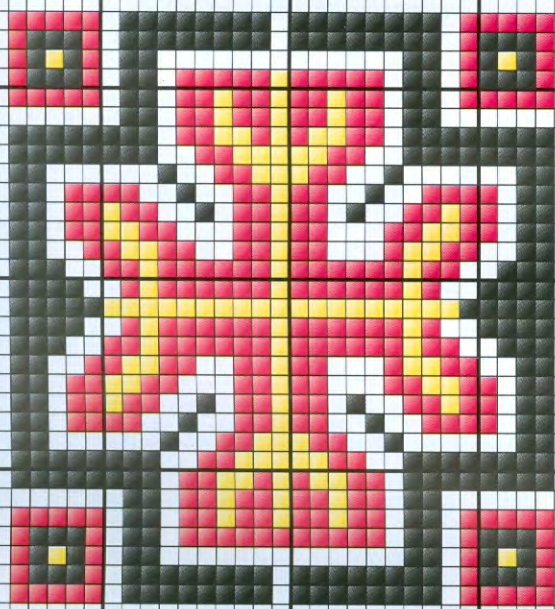
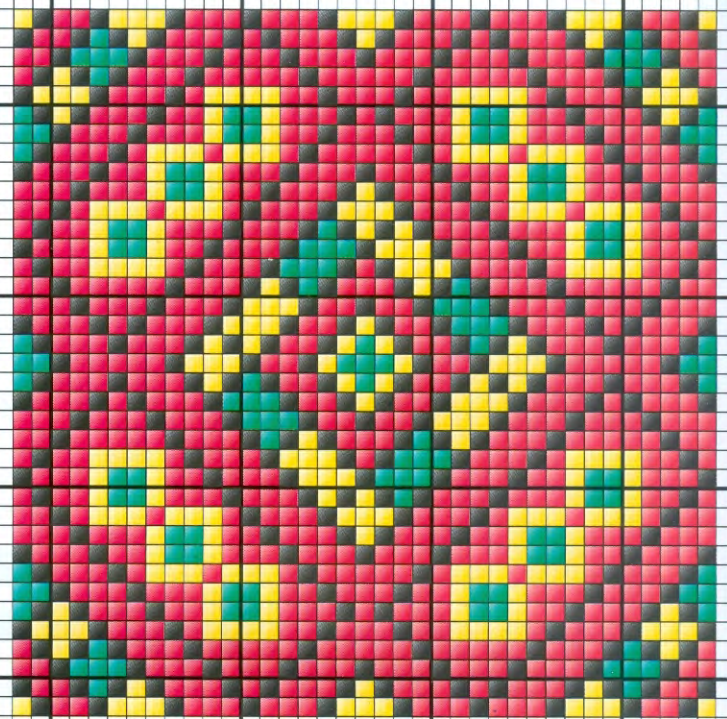
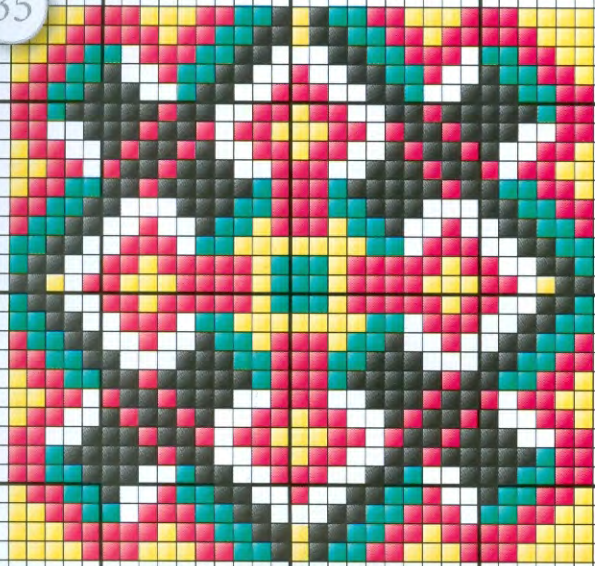

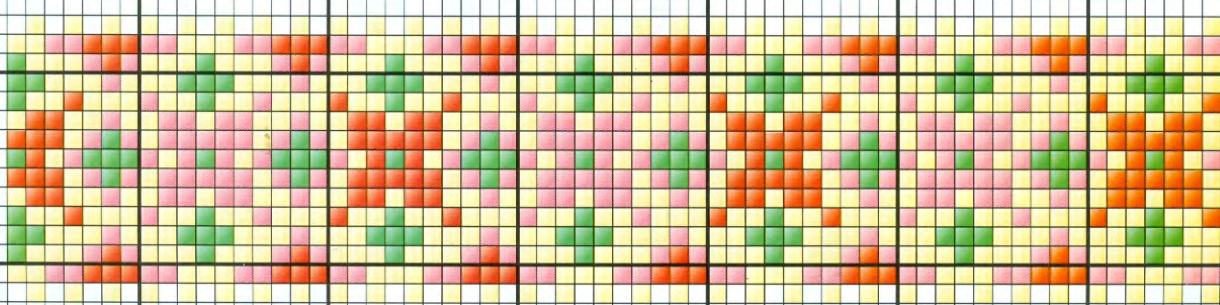
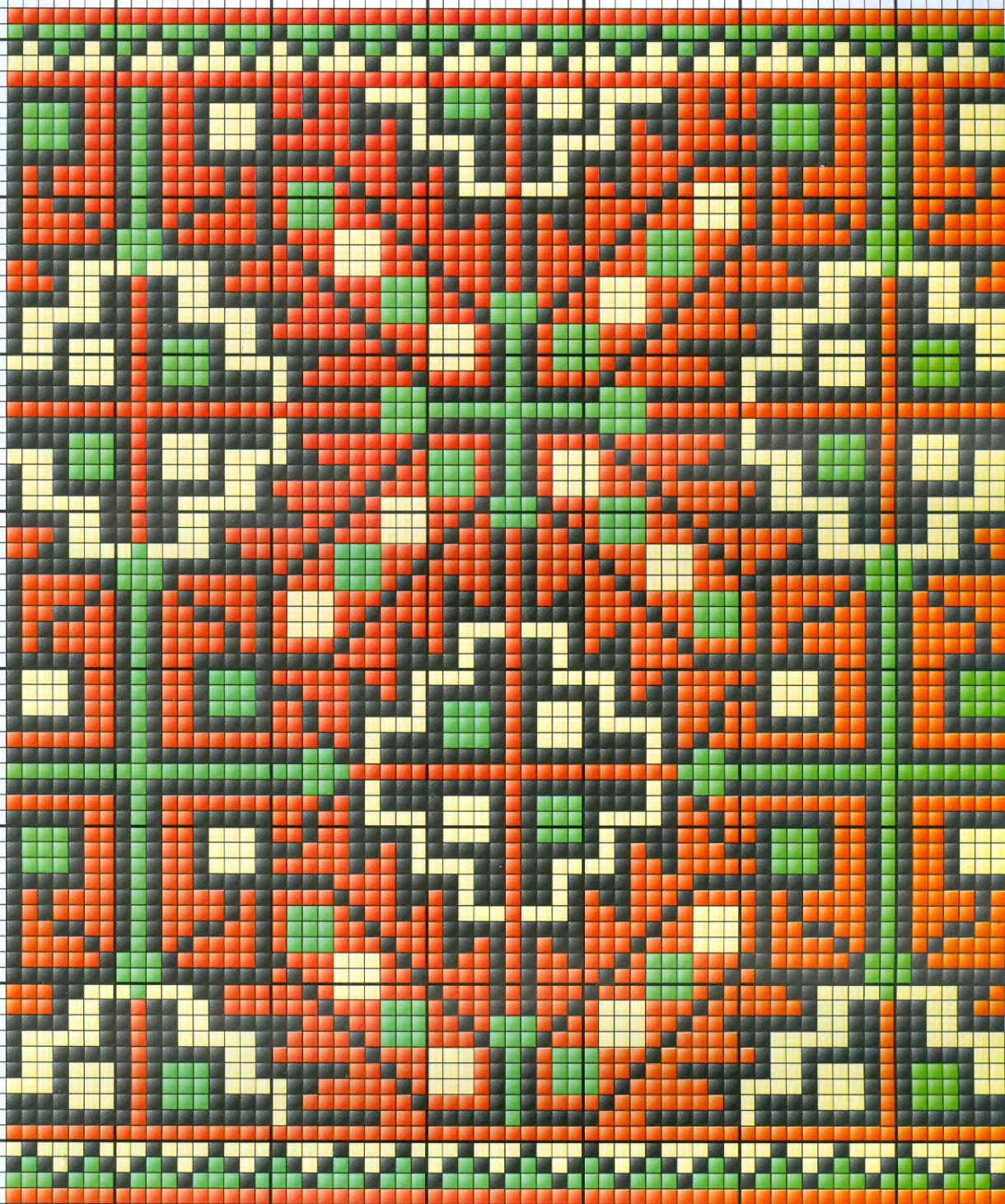

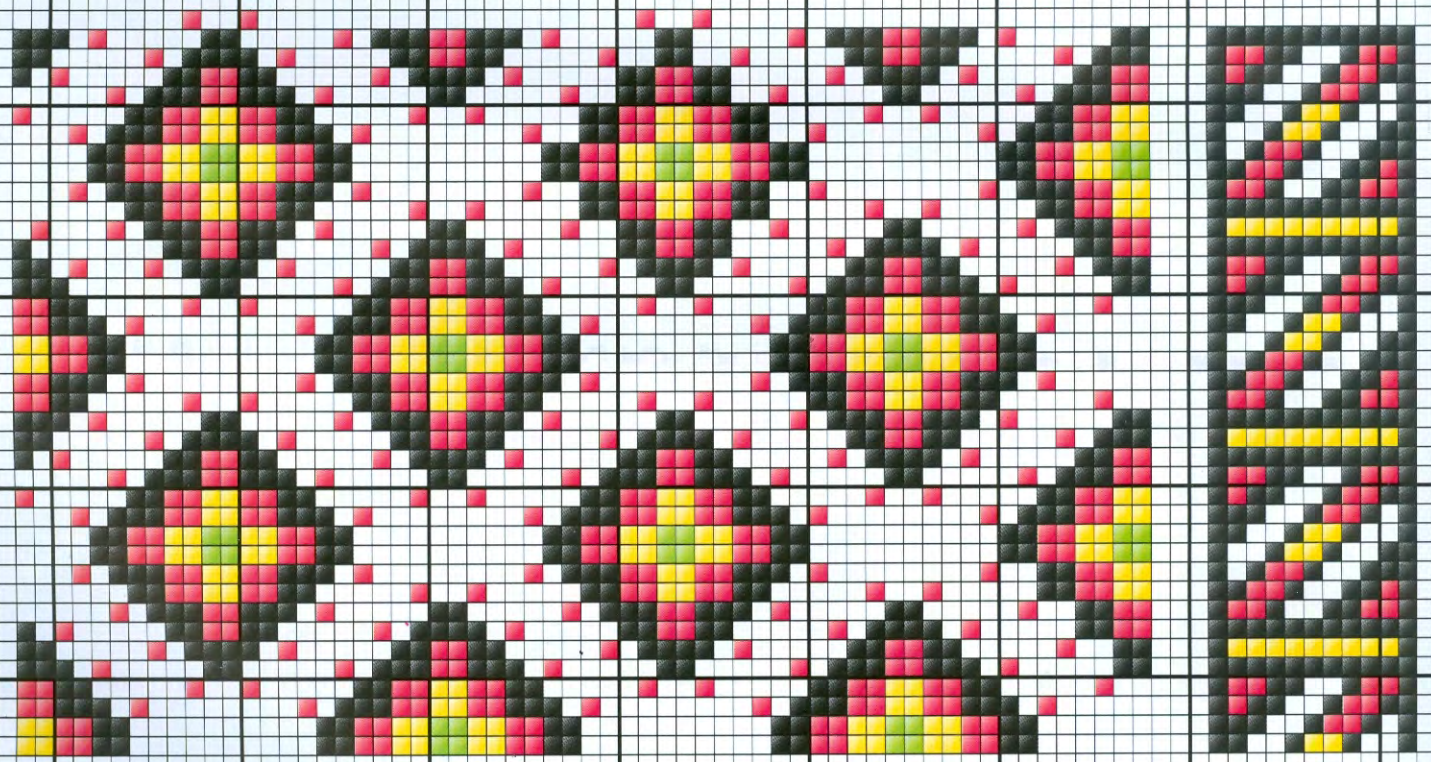
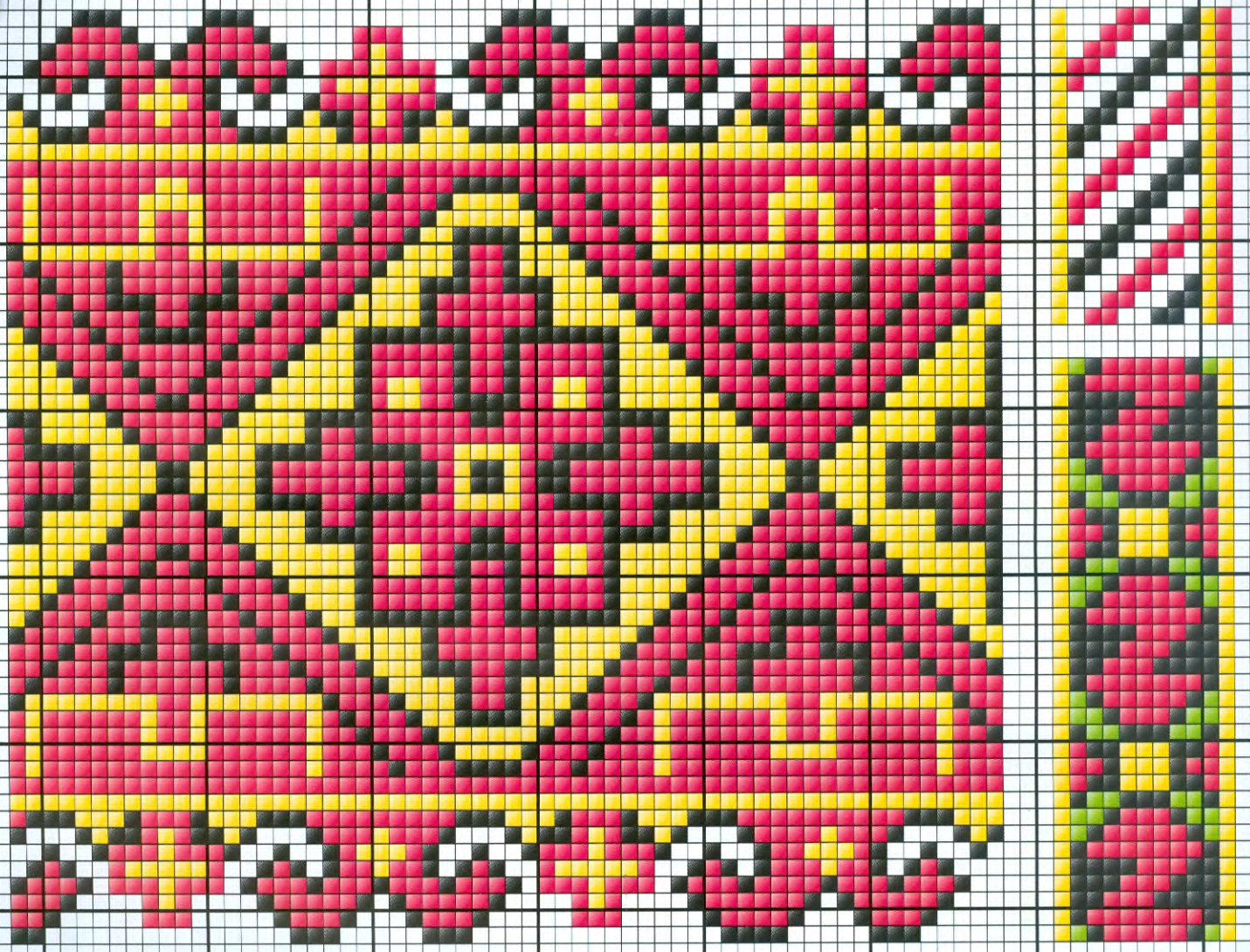

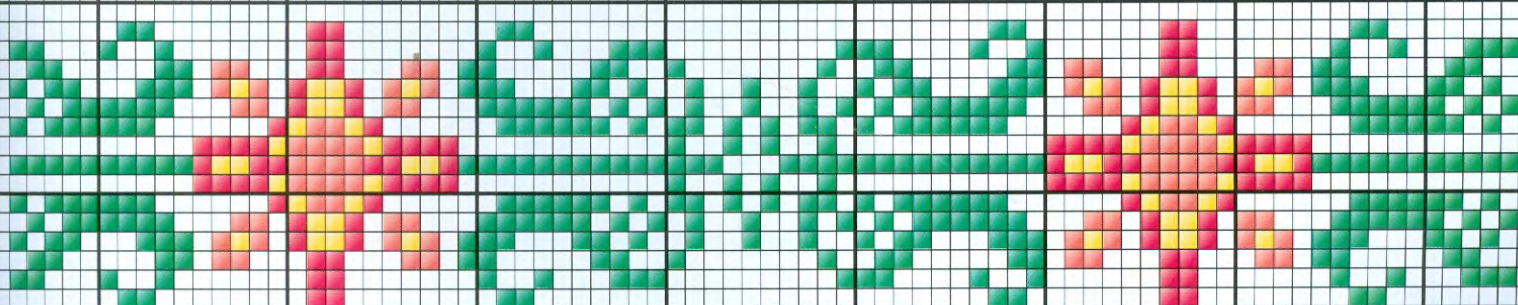

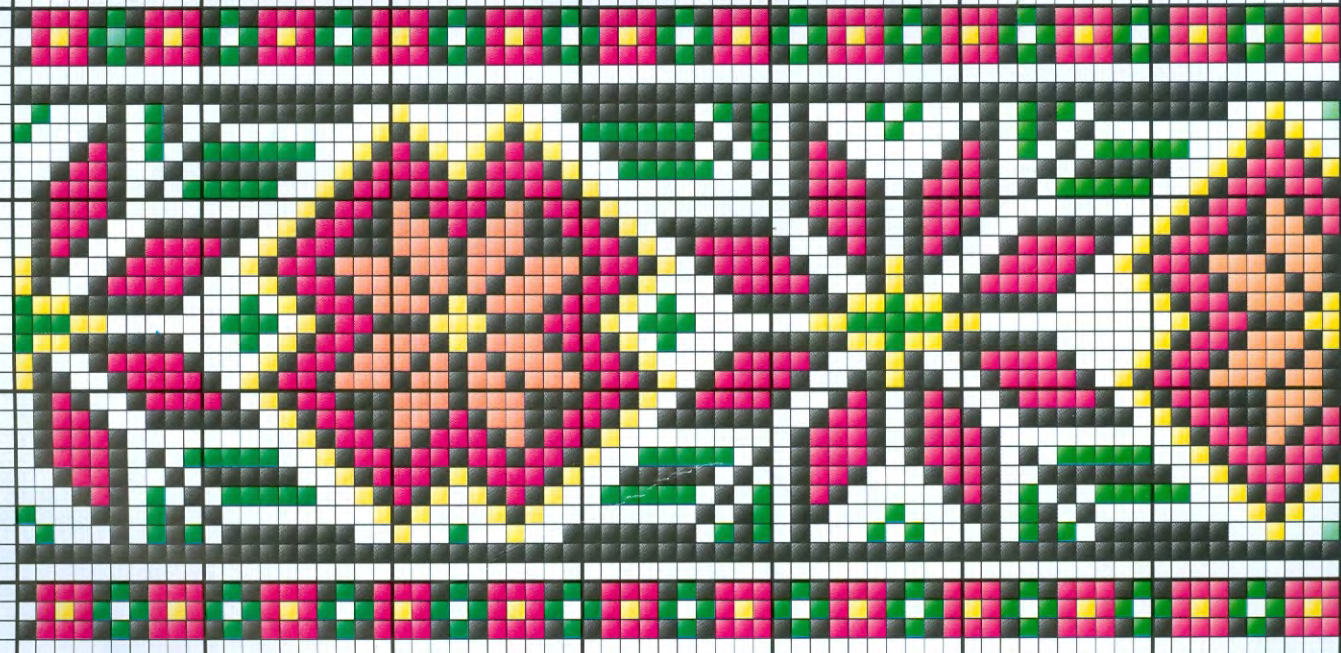
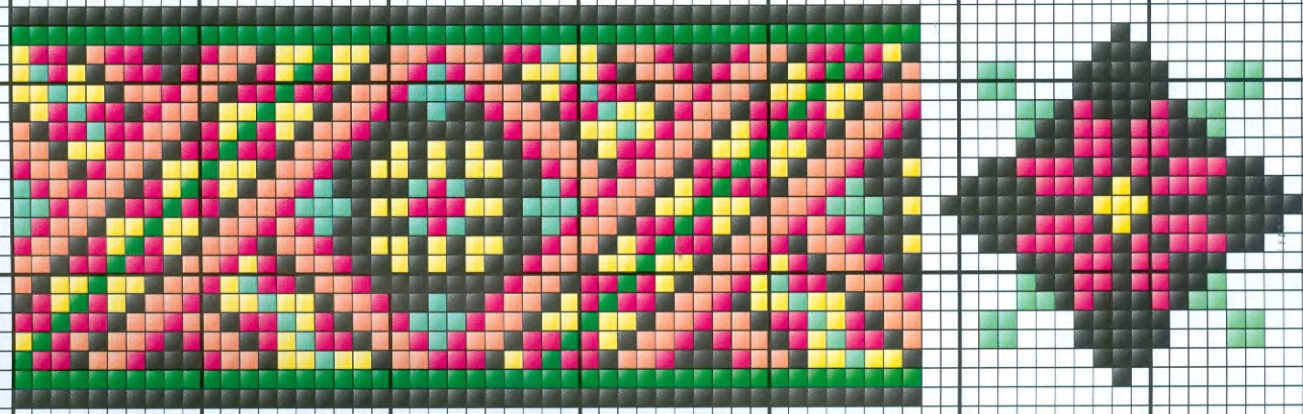
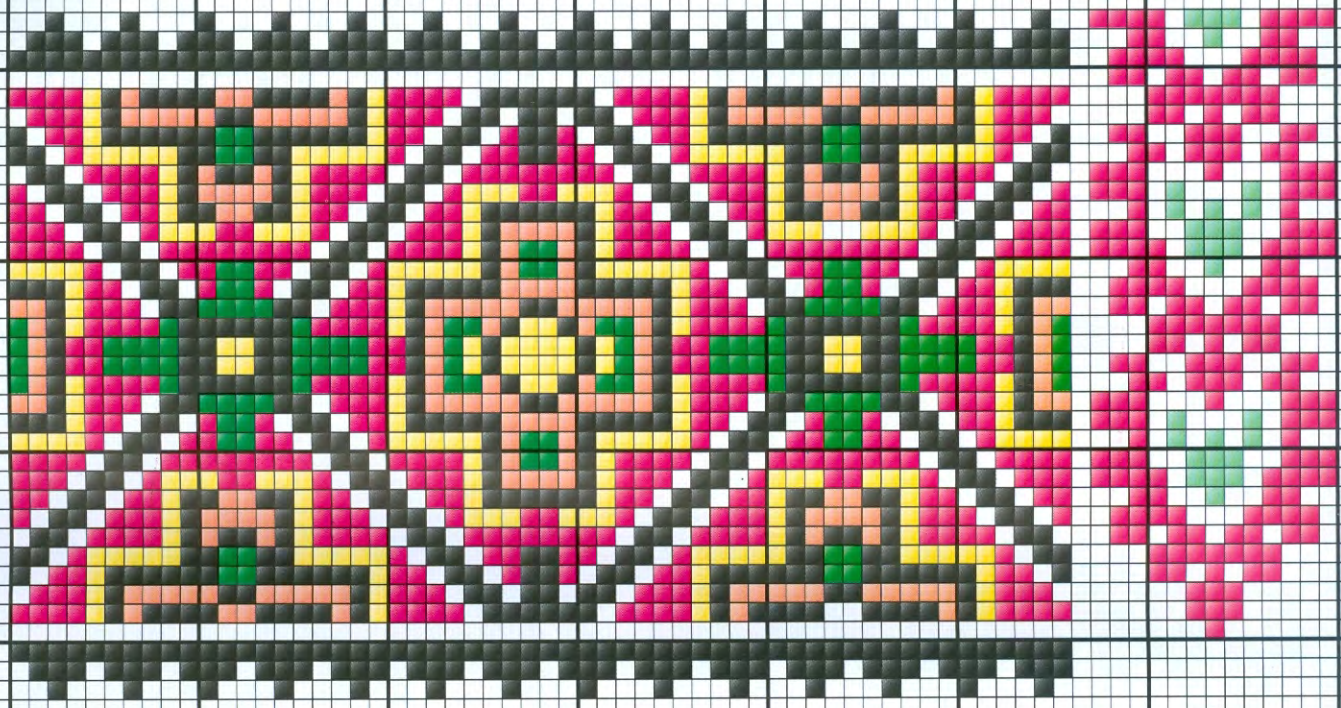

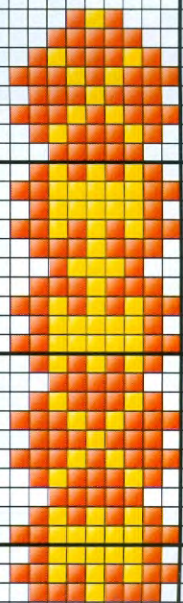
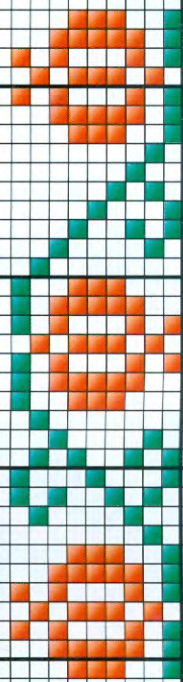
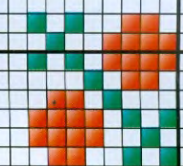
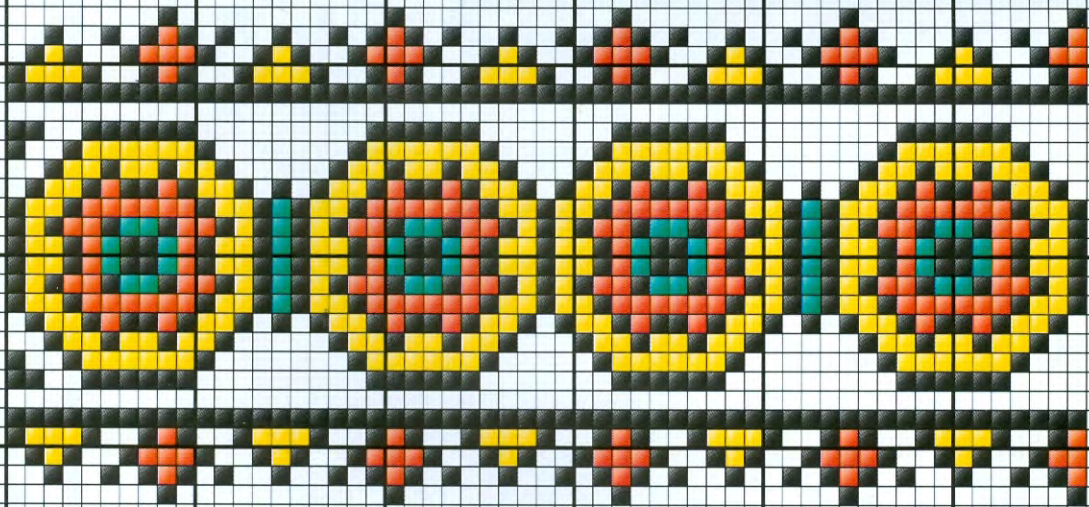
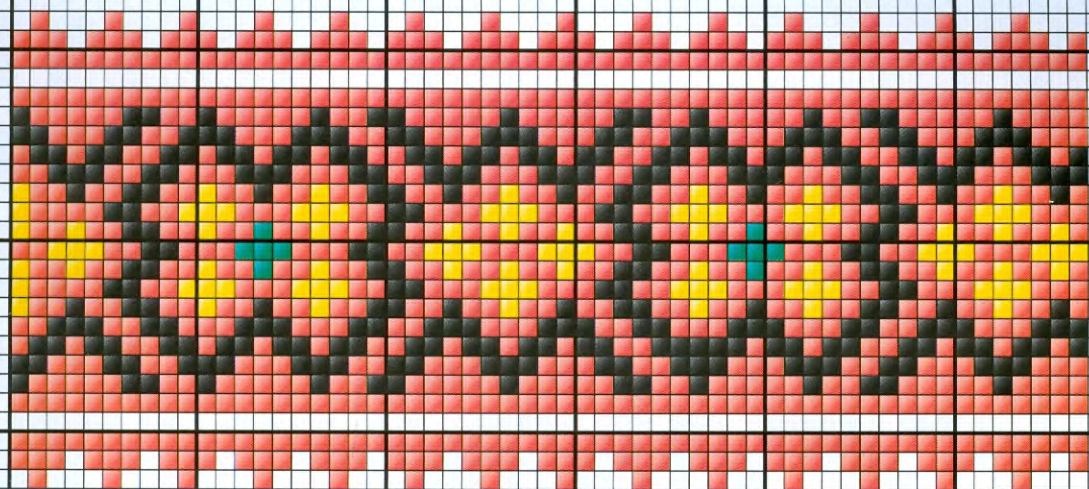

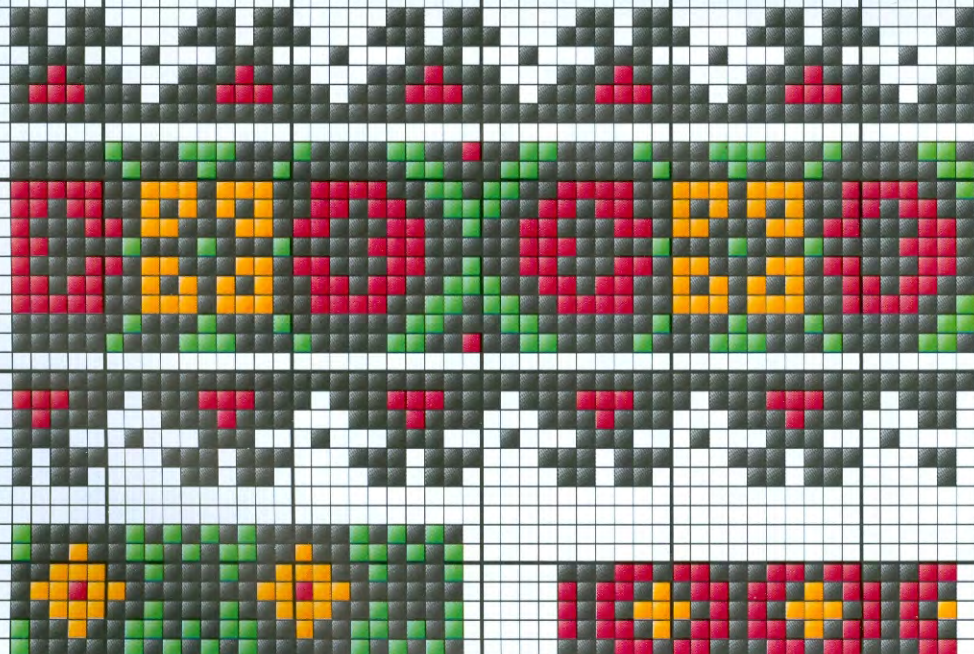

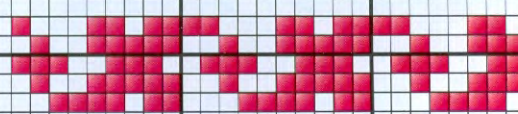
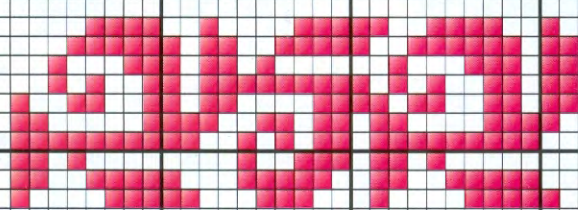
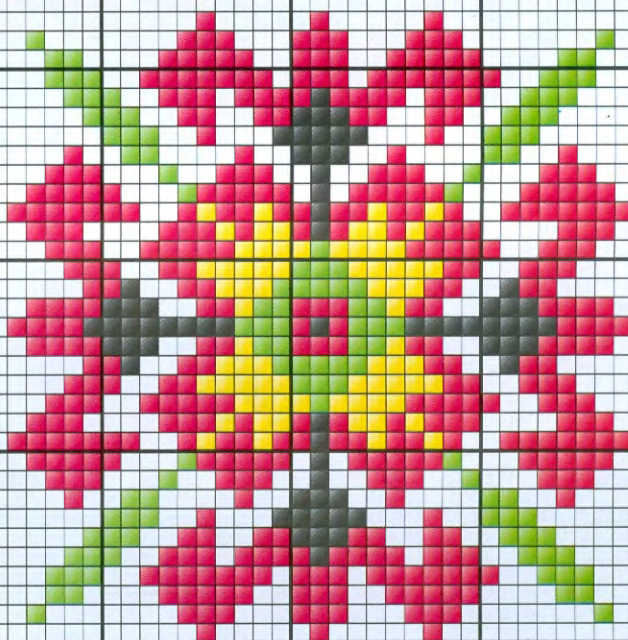
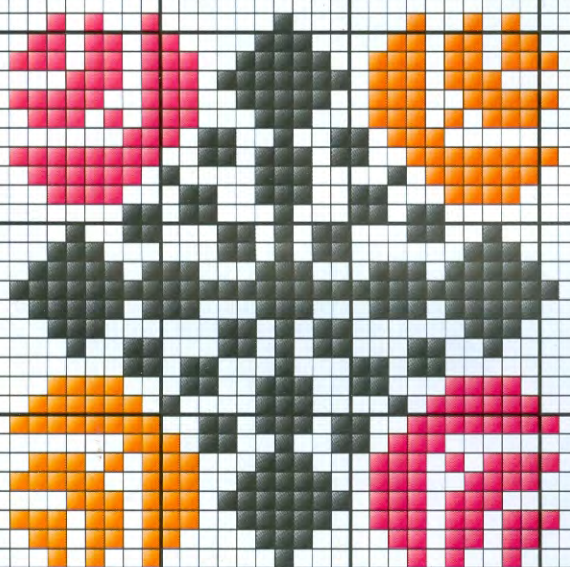
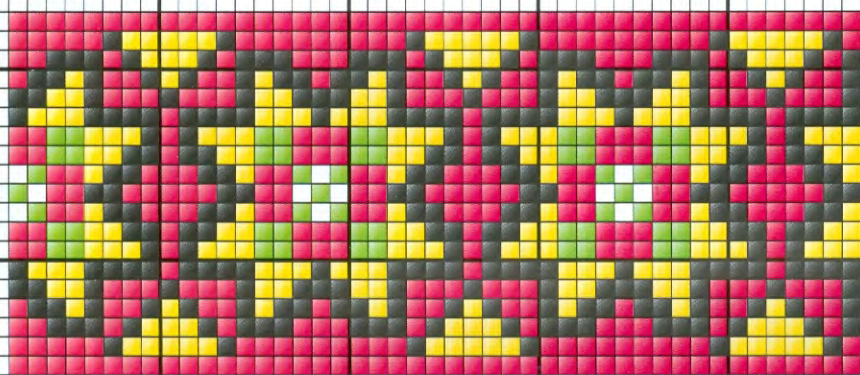
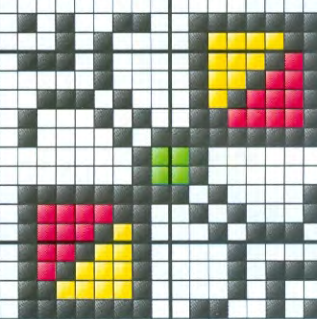
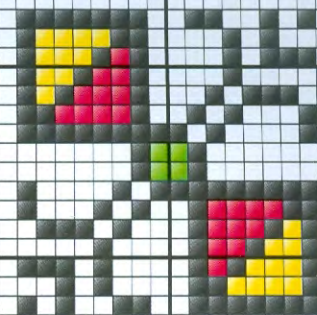
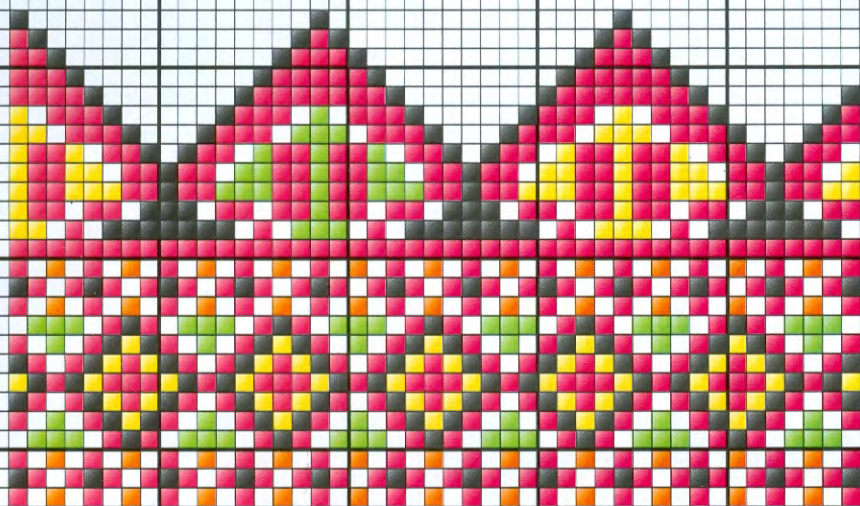

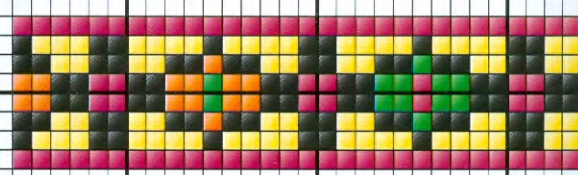
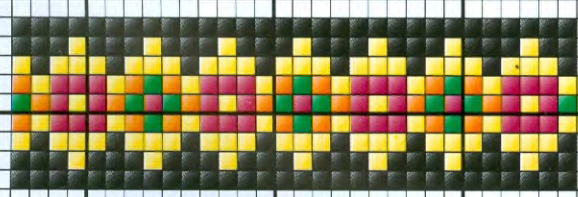
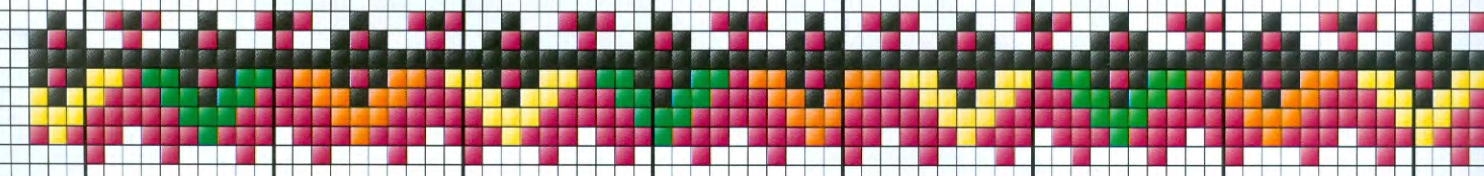
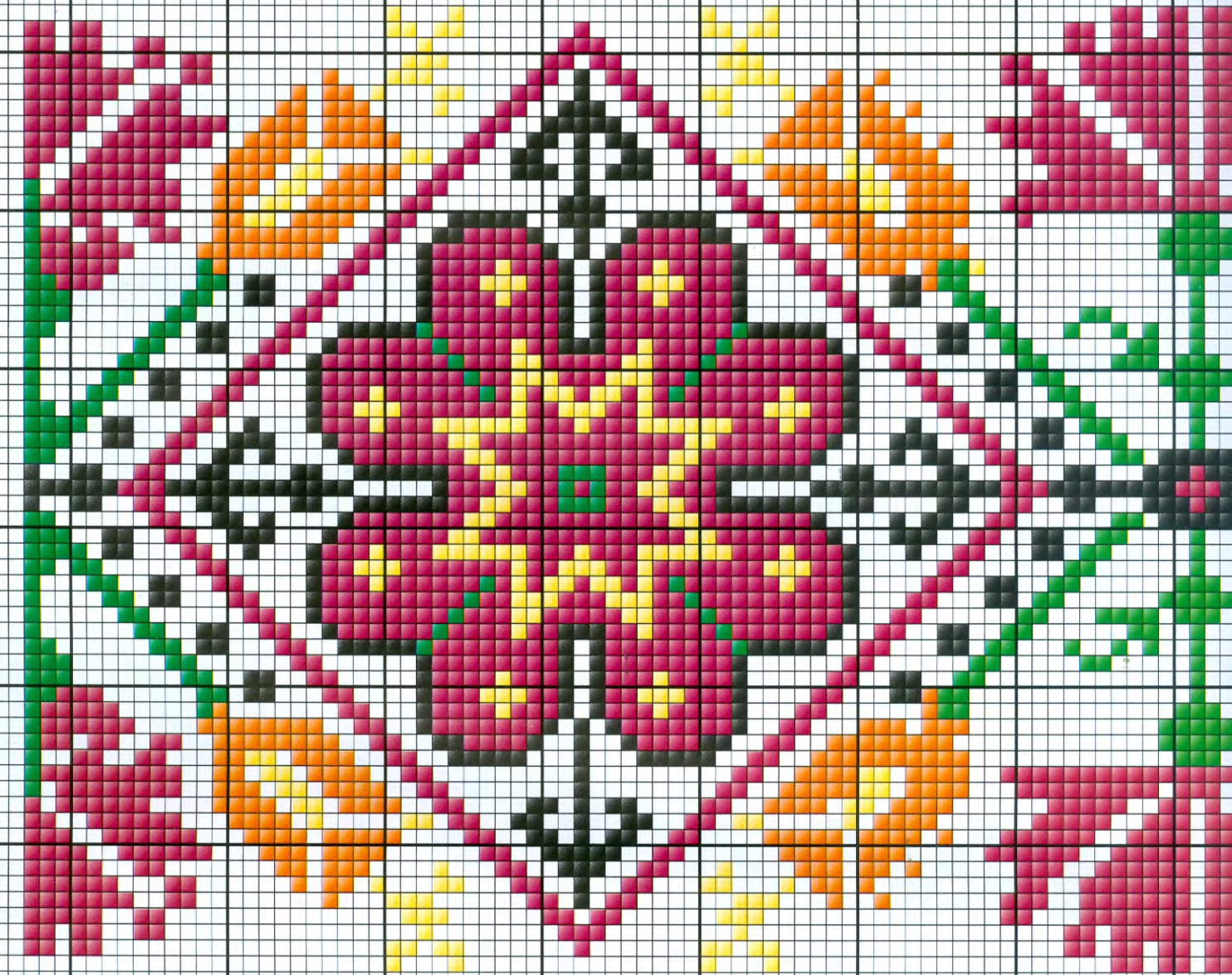
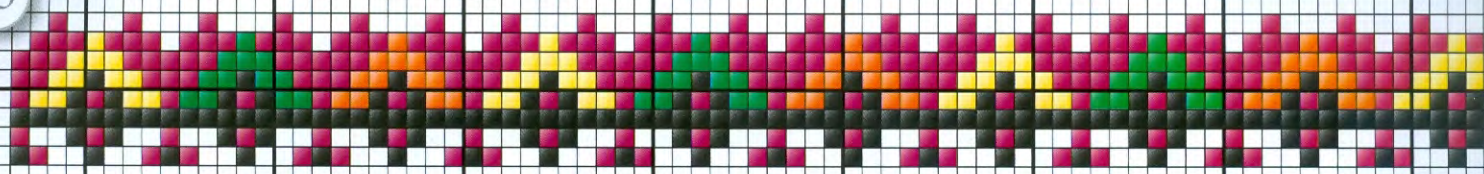

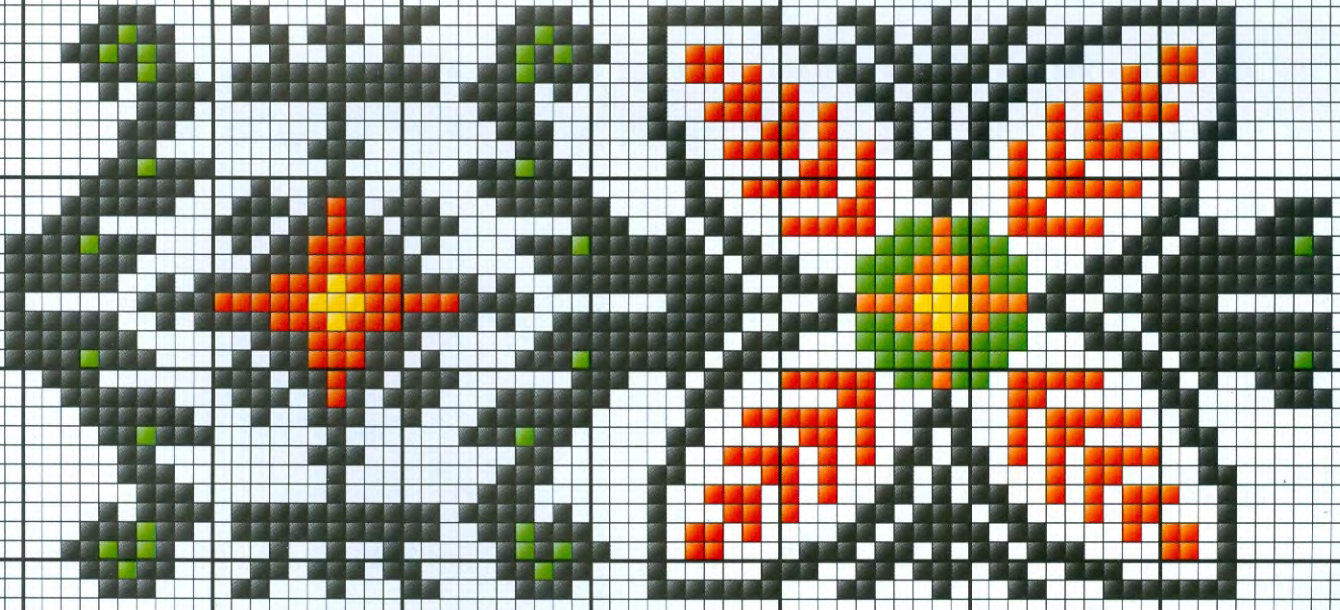
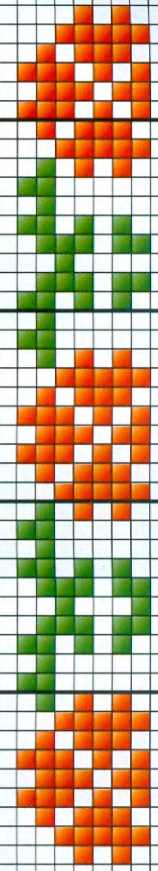
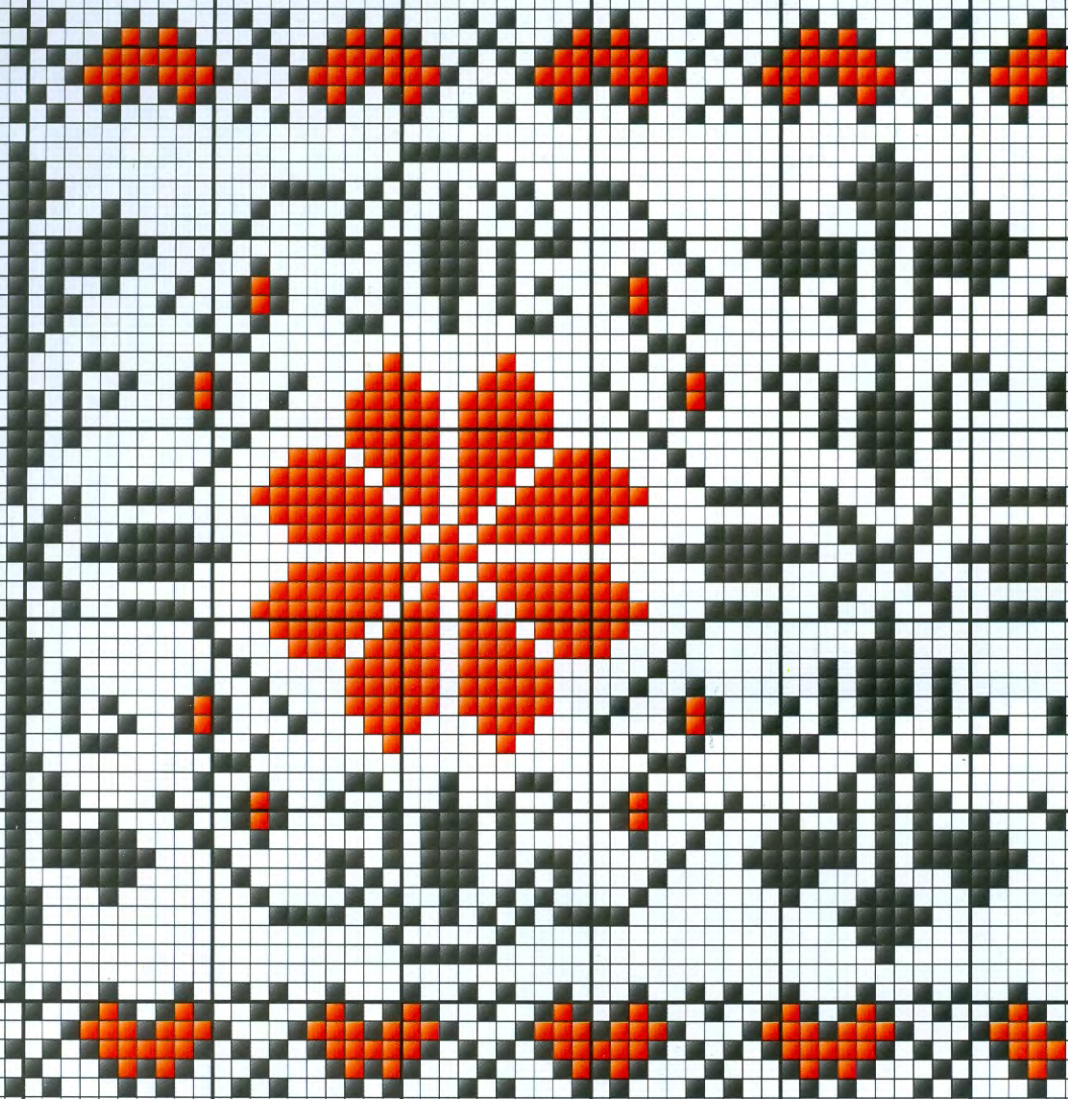

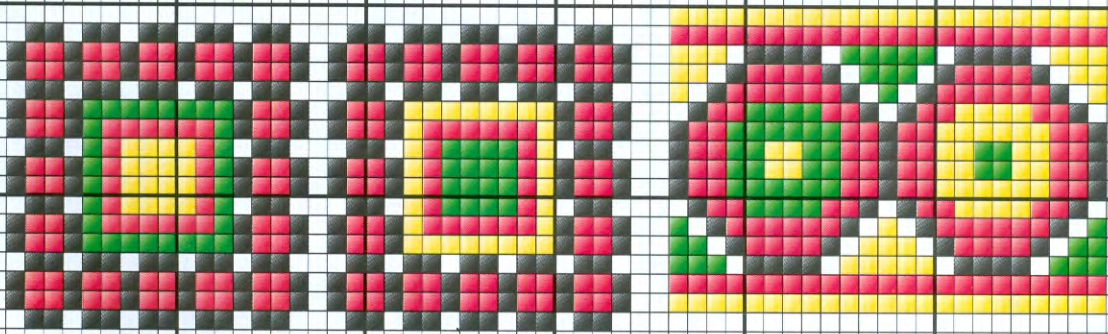
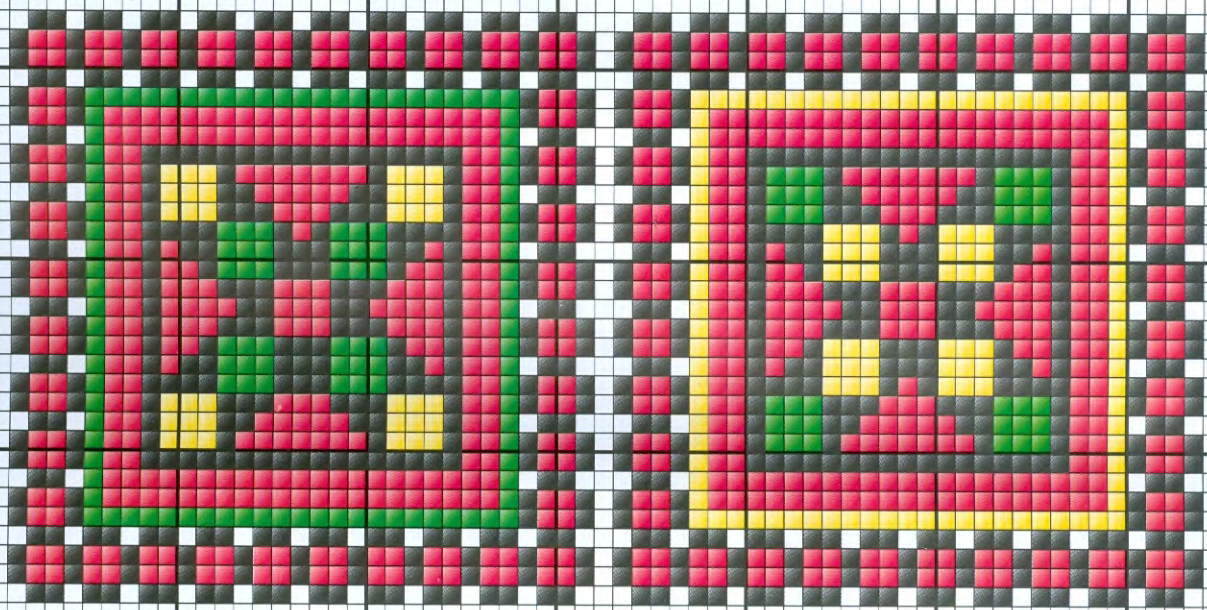
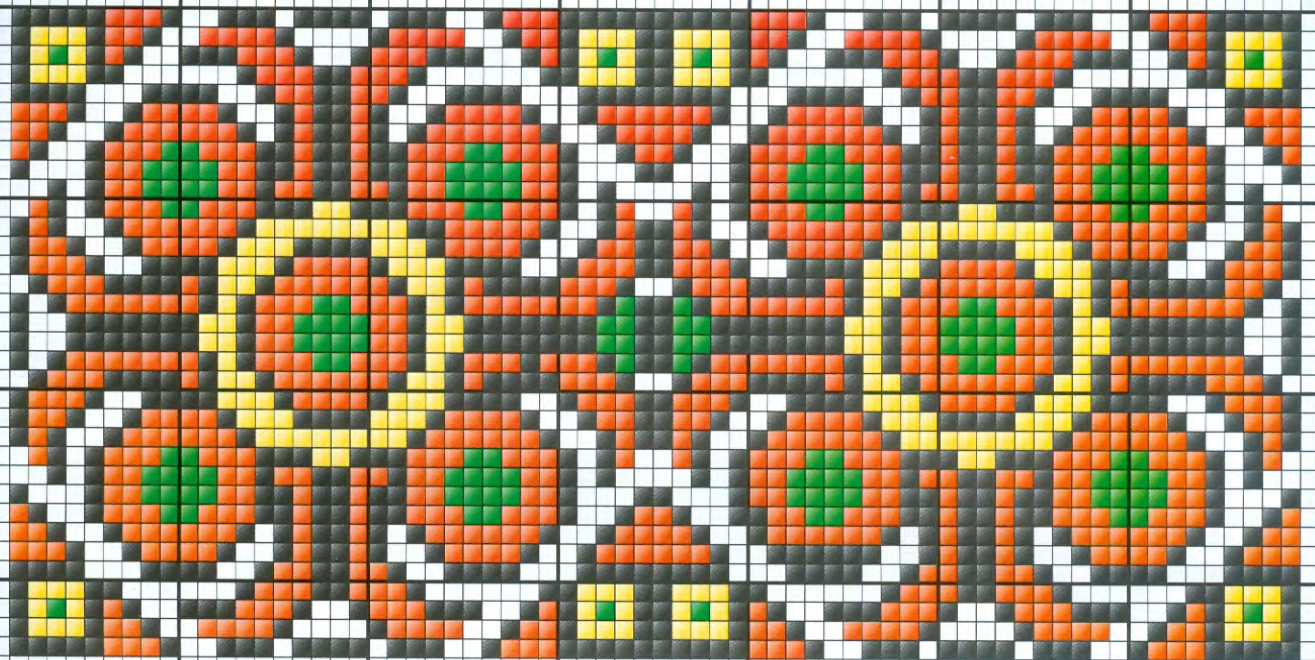

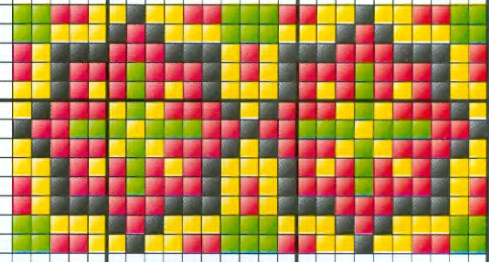
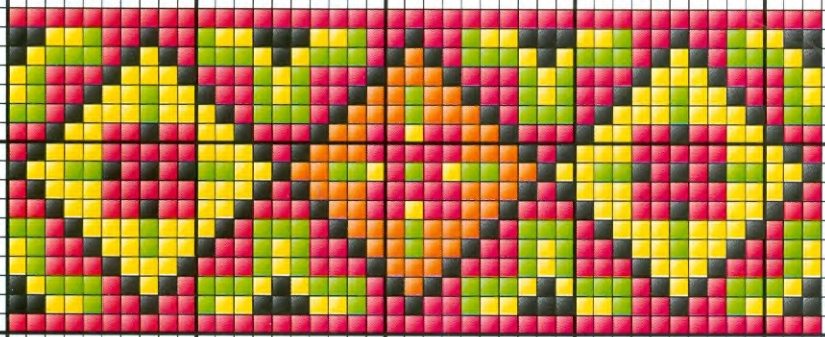
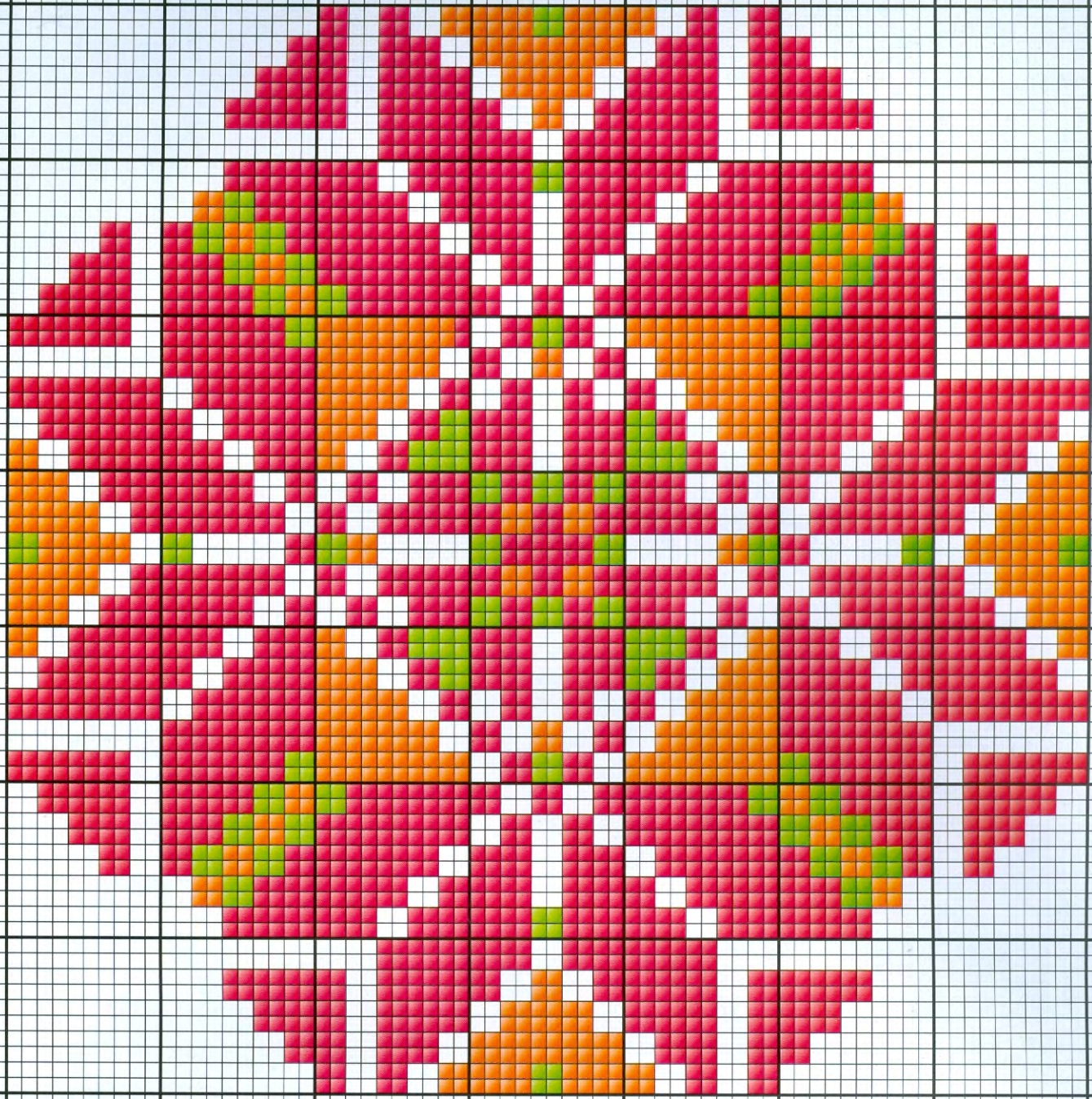

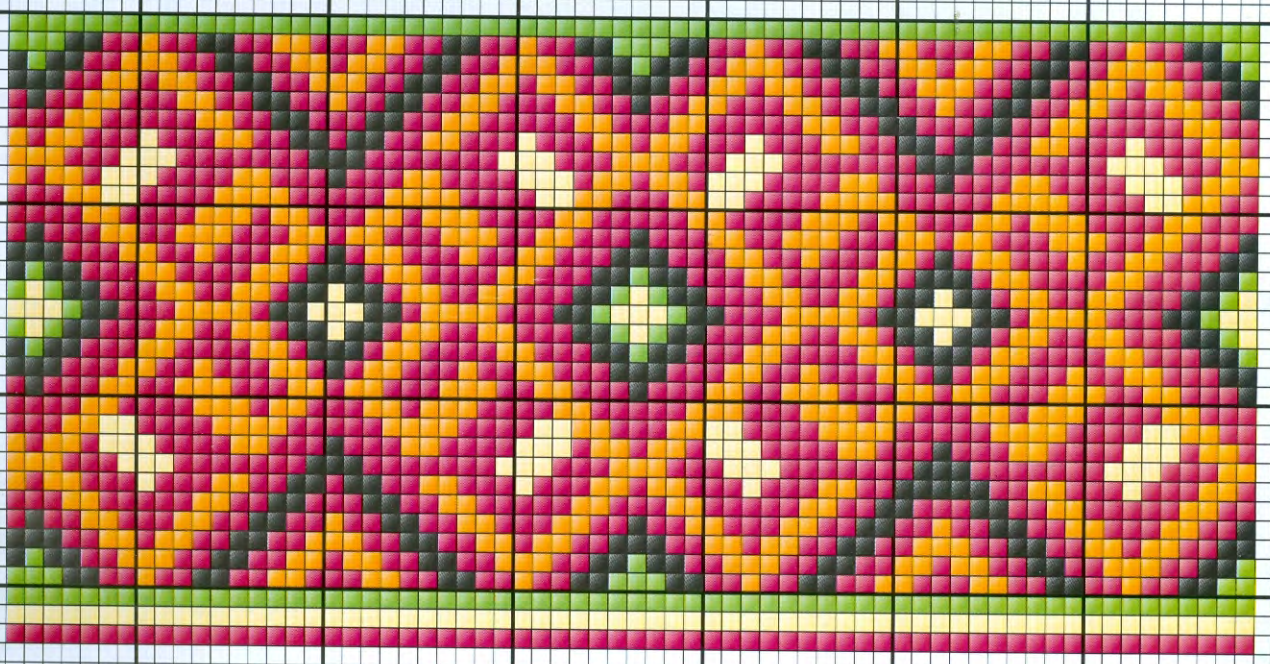

Літературно-мистецьке
видання

Мирослава Шандро

Гуцульські вишивки

*Українською, румунською,
англійською мовами*

Директори проекту

Дюла Сабо
Дарина Максимець

Консультант

Ярослава Колотило

Редактори

Микола Корсак
Валентина Чорноброва

Художнє оформлення

Сергій Максимець
Раїса Рязанова

**Сканування,
кольороподіл, друк**

Видавничий дім «Букрек»

Україна,
58000 Чернівці,
вул. Радищева, 10
+ 38 (0372) 552943
+ 38 (0372) 526956
bukrek@ukr.net

Ediție literară-artistică

Myroslava Șandro

Broderii huțule

*În limbile ucraineană,
română și engleză*

Directorii proiectului

Gyula Szabo
Daryna Maksimeț

Consultant

Iaroslava Kolotylo

Redactori

Mykola Korsak
Valentyna Chornobrova

Prezentarea artistică

Serhi Maksimeț
Raisa Riazanova

**Scanarea, combinarea culorilor,
tipărirea**

Casei editoriale „Bukrek”

Ucraina,
58000, Cernăuți,
str. Radișev, 10
+ 38 (0372) 552943
+ 38 (0372) 526956
bukrek@ukr.net

Literary artistic issue

Myroslava Shandro

Hutsul embroideries

*In Ukrainian, Romanian
and English*

Project Directors

Gyula Szabo
Daryna Maksymets

Consultant

Jaroslava Kolotylo

Redactors

Mykola Korsak
Valentyna Chornobrova

Artistic design

Serhiy Maksymets
Raisa Riazanova

**Scanning, color separation,
printing**

By edition house “Bukrek”

Radischeva st., 10,
Chernivtsi,
Ukraine, 58000
+38 (0372) 552943
+38 (0372) 526956
bukrek@ukr.net

